محمد

عليه الصلاة والسلام حضرتلرى طوغروسنده

I قسم

اصابت

يول كتابخانه‌سى نشرياتندن

يدنچى كتاب

ع. م. چغتاى اثرى.

Казань.
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
1910.

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPHANESİ

KAYIT NO. : A004287

YER NO. : A/3013

محمد

عليه الصلاة والسلام حضرتلرى طوغروسنده

I قسم

4287
A 3013

اصابت

يول كتابخانه‌سى نشرياتندن

يدنچى كتاب

اصابت‌نڭ ايكنچى قسمى قرآننڭ مندرجاتينه واوچنچى قسمى اسلام دينن قبول ايتكان بلغار تركلرينڭ ديانت جهتلرينه دائر بولاچقدر.

ع. م. چغتاى اثرى.

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Казань.
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
1909.

سوز باشی

انبیالر اتاسی ابراهیم پیغمبردن ایکی مڭ یللر اوتکاچ انڭ جاریه‌سی هاجردن توغان اسماعیل بالالرندن عربستانده حجاز ناحیه‌سی‌نڭ مکه شهرنده محمد پیغمبر کلدی .

بو پیغمبر اعتقاد ، اخلاق وسیاست جهتلرندن اوزعمرنده بك کوب اشلر اشله‌دی . سکز یللق صوغشلری آرقلی یوز مڭ عسکرلی - آتاقلی بر پادشاه حالینه ایرشدی . اوزین روم ایمپیراطورینه ، عجم کسراسینه وباشقه پادشاهلرغه تانتدی . آنڭ اوز ترکلگنده بلغار ترکلرینه خط یباروینه‌ده دلیل وقرینه‌لر باردر .

بو پیغمبر آرقلی کیلگان اسلام دیننده بو کونده یوز میلیوندن آرتق نفوس صانیلر . بوپیغمبرده سیاسی کوچ ایله روحانی قوّه ایکیسی برگه بولغانلقدن بنی بشرنڭ بك کوبی اوزین بلمگه واوگرانمگه کوچلنه‌لر . کوبراك سیرچیلر ومسلمانلر بو پیغمبر حقنده افراط کیتوب خارقه ومعجزه‌لر ایله اوزین یالالاندرغانلردر .

مسلمان توگللر (خصوصاً خرستیان تربیه‌سنده اوسکانلر) آنڭ حقنده قاتیراق تنقید وتفتیش یولینه کیتوب آڅا تیوشلی بهاسینی‌ده بیرمه‌گانلر .

اوڅغه صولغه آوشوب کیتکان ایکی یاقدن میڅاده اولوش قالغانغه محمد پیغمبر حقنده قوانین طبیعت وسنة اللهغه موافق صورتده مینده بلگانمنی یازامن .

کتابمنی اصابت آتاب مندرجاتینی اوچ قسم ایته‌چك بولدم .
برنچی اوشبو کتاب محمد علیه السلام‌نڭ حالینی بیان ایدر .

یازاچق ایکنچی قسم آڭا بیرلگان قرآننی تیکشروب قارار.
اوچنچی قسم‌ده اسلام دینن قبول ایتکان بلغار ترکلرینڭ دیانت
وبلك جهتلرینی قارار.

برنچی قسم بولغان اصابت:

مقدمه، مقصد، خاتمه، اسملریله اوچ بولك بولوب
هر بولك رقم‌لر ایله اشارتلنمش برنیچه بندلردن عبارتدر.

ایکنچی واوچنچی قسم اصابت‌لر یازلوب حاضرلنمش حاللرنده بولوب تارالور
ایچون کیراك وقتنی‌غنه کوتوب طوره‌لر.

۲۸ آپریل ۱۹۰۸ سنه ع. م. چغتای.

اخطار: بو اصابت ۱۹۰۲نچی سنه‌دن بیرلی اوچ دفعه
توزاتله توزاتله یازلمش ایدی بو قسقه‌لق بله دورتنچی دفعه یازلغانیدر.

مقدمه

— ۱ —

عربلر تاریخ قاشنده بیلگولی ایسکی ومدنیتلی برقومدر. نیچه مڭ یلدن بیرلی اوز باشلرینه یاشاب مشهور دولتلر توزگان عرب قومی محمد علیه السلام کیلور چاقلرده قل اوستنده‌گنه قالغانلر ایدی.

عربستاننڭ تون طرفندن روم قیصرلری اچکه کروب قدس وشام یرلرن آلغانلر ایکان؛ عربستاننڭ کون چغش طرفندنده عجم کسرالری کون باطش وجنوبدن حبشیلر عربلرنی قسوب کیلوب عربلر عربستاننڭ یوراگی اورننده بولغان حجاز ناحیه‌سنده‌گنه اوز باشلرینه طوره‌لر ایدی.

— ۲ —

اول چاقلرده عرب قبیله‌لری بر مستقل حکومت اویوشدرا آلمای واق تویاك شیخلر قولنده طورولر ایدی. هرشیخ اوز قبیله‌سی اچنده اوز عرفلرینه موافق صورتده تدبیر قیلوب اش یورتور ایدی. برقبیله‌نڭ خلقی وشیخی هیچ برباشقه رئیس وحاکم تانیمای عمومی عادتلرینی‌گنه رعایه ایتارگه کوچله‌نورلر ایدی. مگر اوز اوزلرن باشقه قبیله‌لردن ساقلارلق بولمغان کوچسز قبیله‌لر اوزلرندن کوچلیراك برقبیله‌نڭ قول آستینه (حمایه‌سینه) کروب آلوب مستقل (آفتانومنی) برحالده ترکلك ایتارلر ایدی.

— ٣ —

مکه‌ده هر یلده سوق العکاظ اسملی بر یرمونکه بولغانغه ومکه شهرننک گی کعبه بتون عرب قبیله‌لری قاشنده مقدس وحرمتلو کورلوب هر قایوسی طرفندن زیارت وطواف ایدلگانگه ومکه شیخ‌لغی قریش قبیله‌سندن هاشمیلر قولنده بولغانغه قریشیلر وخصوصا قریشیلرنک شیخ‌لری بارچه قبیله‌لر قاشنده آزمی کوبه‌ی نفوذلی بولنورلر ایدی. چونکه عربستاننک هر ناحیه‌سندن مکه‌گه کیلگان کبار وشیوخ اوزلرینه آش وصو بیرگان قریشیلرنی اوزلرینه ولی نعمت دیب بلورلك وجدان وانصافقه ایه بولالور ایدیار. قریشیلر آش صو بله‌گنه توگل بلکه سیاسی کوچ بله‌ده باشقه قبیله‌لرگه اوستون (فائق)لر ایدی.

قریشیلرنک قشن جاین یمن ایله شام آراسنده صاتو قیلوب کروان یورتولری بر طرفدن مال وبایلق کیتوره وایکنچی طرفدن بلوك وتجربه‌لرن آرتدرا ایدی.

— ٤ —

حضرت ابراهیم‌دن حضرت محمدکه‌چه نیچه مك یل وقت اوتکانده ابراهیم‌نك خاتونی ساره‌دن توغان اسحاق بالالرندن صاناب بتورگوسز أنبیا کلدی. هاجر نام جاریه‌سندن توغان اسماعیلدن ایسه اوزندن باشقه بر پیغمبرده کلمه‌دی.

بویله گمان ایتمك ممکن‌درکه:

سیّده بالالری آتالرینه عصوبت، وراثت حقینه مالك بولغان بولوب شولای بختلی بولدیلر. جاریه بالالری ایسه اول حق‌لردن محروملق ظنیله شول قدر اوزون وقت‌ده اول رتبه‌گه صوزلا آلمادیلر.

حضرت اسماعیل بالالرندن پیغمبر چقماسه‌ده آلار ابراهیم پیغمبرگه انتسابلریله منتلنورلر وآنك سنتلرینی اونوتماسلر ایدی. محمد علیه

السلام کیلور آلدندن حجازده تورغان أولاد اسماعیل ابراهیم پیغمبرنك سنت‌لرین ترگزونی بك تلی باشلادیلر حتی خالد بن سنان، زید بن عمرو کبی بر نیچه کمسه ابراهیم سنتی اوزره دعوتکه‌ده کریشوب قارادیلر.

— ٥ —

حجاز عربلری سیاسة روم، عجم، یمن طرفلرندن قصلوب کیلگان کبی روحا ودیناده خرستیان ویهود ملت‌لری طرفندن تابتالا باشلادیلر. مدینه تیره‌سنده نیچه قبیله یهودی طورور ومکه‌نك اچنده‌ده یهودی وخرستیانلر کورنور ایدی. زید، ورقه کبی معتبر کمسه‌لر دین طلبینه ودین هوسینه توشوب قریشیلرنك حمیت وغیرت طامرلارن تمام‌سلکتدیلر.

— ٦ —

کیرا گنچه بایغان وکیگایگان أدبیاتلری (١) برکاتنده عرب زیراکلری بتون قبائل عربنی طوتارلق بر کوچلی قولنك کیراکلگن سیزدیلر. واوزلرن سیاست وخلق جهتلریله تربیه ایتارلك بر مرشدکه طاپشرو تیوش دیب بلدیلر. بوندای کشی زمان وحالنك تله‌گاننچه پیغمبر بولورغه تیوش ایدی. أزکیای عرب بونیده آڭلادیلر. شونك ایچون اوزلرندن پیغمبر چغوب اوزلرینه مخصوص کتاب کیلوون تلی باشلادیلر.

یالغز قوّهٔ مادیه‌گه مالك بولغان بر مستقل پادشاهغه بوی صونمق قاتی باشلی عربلرگه بك منفوریات تیبه باشلاغان ایدی. اما قوّهٔ قدسیه بله قوراللانغان بر پیغمبرگه ایارو آلارنك بك کوبسینه محبوب بولا باشلادی (٢). مثلا حضرت ابراهیم‌گه ایارمك یاکه آنك اوغلی اسماعیل‌گه

---

(١) بونده ادبیات دیگان سوزدن مراد تألیف وتدریس قیلنمش کتاب ورساله‌لر توگل، بلکه عربلرنك خطبه وشعر سوزلرنده بولغان فصاحت وبلاغت مرادادر.

(٢) بونك سبب‌لری البته باردر جمله‌دن عربلر اوزلری دینسز صانالورلر ابراهیم (ع. م) صارتین دین‌گه حرمت ایته‌لر وبك روحانی نرسه‌لر اعتقادی اوزلرنده هم باردر.

ایارمك بولارغه بك طاتلی بولغان کبی آلارغه اوخشاغان برار قرداشلرینه ایاروده طاتسز توگل ایدی .

بو سوزلر اغراض شخصیه‌دن پاك بولغان عامهٔ عرب حقنده‌در.

— ۷ —

عربلرنی سیاسی وخلقی هلاکتلردن تارتوب چغارو وظیفه‌سی قبائل عربنك کوچلیراکی بولغان قریشیلردن وقریشیلردنده اچلرنده اشرف بولغان هاشمیلردن وهاشمیلردنده شیخ‌لق کرسیسنده اوتورغان عبدالمطلب وآننك نائب‌لری اوزرنده ایدی . چونکه یورطنی قورقنچ حاللردن قوتقارو طبیعی باش کشینك اوستینه توشه‌در.

— ۸ —

قبیله شیخی بولمق اوزکلی قاعده‌لری بوینچه براونك حقی بولمای تدبیر وتجربه‌سیله ممتاز بولغان ذاتلرنك هر قایسیده شیخ بولودن امید اوزماسلر ایدی. برشیخ اوز اورنینه نائب (قاندیدات) بیلگوله‌و حقینه مالك بولمه‌سه‌ده اوز بالالرندن تله‌گانن مخصوص تربیه ایته آلور وشیخلقنی اوزی تلاگان کمسه‌گه توصیه وحواله ایتسه ایتار ایدی.

دخی عربلرده علم وتربیه آلو، مکتبلرگه کروب اوقو بله بولمای مجلسلرده اوطرشو بله هم یورو وتجربه حاصل ایتو بله بولور ایدی . مشهور شیخلردن قصی وعبدالمطلب سوادسز امی (۱) بولغان کبی بولاردن باشقه‌ده عربده سوادسز امی شیخلر بولغاندر.

— ۹ —

عرب، اوز آراسنده معروف بولغان عادتکه بوگولمك مجبوریتنك

(۱) قصی، آتاسی کلاب‌دن بـك یاشلی یتیم قالغانی وآناسی برله اوگی آتاسی ربیعه‌ده اوزاوزن بله باشلاغانچه تورغانی وصوکره مکه‌گه‌اوز آغالرینه قایتقانی. الحاصل قصی‌نك یاشلك حالینك ترجمه‌سی البته اوقومغان بولوینه دلالت قیله‌در .

بولنسه‌ده اعتقادده، عبادت جهتلرنده ایرکلی بولنور ایدی. کمسه‌نڭ دین وایمانینه، عبادت ومعبودینه هیچ کم تیماس ایدی. شونڭ ایچون عربلرده أنواع تورلی عقیده وأنواع تورلی قللق بار ایدی.

براو، بر الله بلور وآنگا غنه تعظیم ایتار. الله‌دن باشقه‌نی بلماس ایدی. ایکنچیسی پت‌لرغه تابنور، وشول آراده الله‌نیده اعتراف ایتار ایدی. بعضیسی دین وایمان وقللق ایله هیچ اوغراشماس ایدی.

عرب، دین وایمانده‌غنه توگل أخلاقده‌ده بك کوب تورلی بولنور ایدی. بعضیلری هر تورلی یمان خلق‌لردن صاقلانغانده باشقه‌لری هر تورلی یمانلقلرنی قیلورلر ایدی. حتی اخلاق اسلامیه‌نڭ کورکام ومقبول بواغانلری بارچه‌سیده عربلرده موجود ایدی. اوشانداق اسلامیتچه حرام صایلغان اشلرده‌ده عربلرنڭ خبرلری بار ایدی.

— ۱۰ —

کبار وادبای عربنڭ حقانیت وانصافلری بك بتون ایدی. مثلا سوق العکاظ یرمونکه‌سنده ادب میداننده اوزغان کمسه‌نڭ شعرلری یازلوب کعبه دیوارینه آسلور ایدی. بولدرا آلمای آرتده قالغانلر بوگا عناد وانکار ایتمای اقرار واعتراف ایتارلر ایدی.

معترضه:

بزنڭ سابان طویلرنده بر آتنڭ اوزغانینه وبر یکتنڭ یغلغانینه قارشی کیلوب قچقرشا آلورلق اویاتسز یوزلر بارلغندن کوب چاغنده، طویلر جاوغه ایلنه. أدبده سبقت ایتکان کمسه‌نی اعتراف ایته آلغان عربلرنڭ احوالیله بزنڭ بوحاللرمز چاغشدرلسون.

— ۱۱ —

مکه‌ده و کعبه‌ده قدسیت صفاتلری بولوب شول یرلرده سوز و بویروق یورتکان قریشیلرده آرتق شرافت وحرمت بار ایدی ایسه‌ده، قریشیلر سیاسی کوچدن‌ده مستغنی توگللر ایدی. اگر قریشیلرنڭ کوچ وقوراللری

بولماسه مقدس بولغان كعبه‌نی آلارنڭ قولندن تارتوب آلورغه تورغان قبیله‌لر كورنه‌چك ایدی .

قریشیلر اوز كوچلری سایه‌سنده‌گنه مكه وكعبه‌گه خواجه بولوب تورالغانغه صوغشقه چغو وقورال قوللانونی اونوتماسلر ایدی .

محمد علیه السلامنڭ ۱۰ یاشندن چن صوغشده بولا باشلاغانی وپیغمبرلگندن بورون صوغشلرده بولغانی كتابلرده كورنه‌در .

— ۱۲ —

عربده كوب خاتون آلو معروف بر عادت ایسه‌ده آلارنڭ خاتونلری حقوقسز توگل ایدی. اوطروشده وسوزده، آلوش بیرشده خاتونلر برده تارتنمای كه‌ستلمای قوللرندن گیلگاننی اشله‌رلر ایدی. خاتونلرنی طوپاس‌بیورقلار وطیولار ایله كوچله‌و توگل، آلارغه‌أیلنمه‌لی وسوز اكلنمش غلبه‌ده یورتلمس ایدی .

عرب خاتونلرنده‌غی كونداش وایروكنڭ برگه جیولا آلووینه حاضرگی كونده‌گی قرغز (قزاق) خاتونلرینی مثال ایتارگه یول باردر. حاضرگی كونده قر خلق‌لارنده كوب خاتون آلو معروف ومعتاد بولغانی حالده آنلرده خاتونلرنڭ امتیازاتی اوزلرندن مدنیتلی‌راك صایلغان باشقه خلقنڭ خاتونلرنده بولغان امتیازاتدن كوب آرتقدر .

مقصد

— ۱ —

میلاددن ۵۷۱ نچی یلده آپریلنڭ ۱۷ ننده ربیع الاول نڭ ۱۲ نچی دوشنبه کوننده (*) محمد علیه السلام دنیاغه کلدی .

محمد (عه م) نڭ آتاسی مکه شیخی بولوب تورغوچی عبدالمطلب نڭ ایڭ کچی وایڭ سویکلی اوغلی عبدالله ایدی. آناسی وهب دیگان کمسه نڭ قزی آمنه ایدی .

عبدالمطلب ۲۸ لب بابا آرقلی اوزینڭ نسبن حضرت اسماعیل گه وبلکه ابراهیم پیغمبرگه طوتاشدرغوچی ایدی .

شول ایکی آراده قبیله رئیس لری بولغان آتاقلی کمسه لرده آز توگلدر . بو نسل اوزلرینڭ ابراهیم بالالرندن بولولریله قوانور وماقتانورلار ایدی سلسلهٔ نسب لرن کوڭلدن بلورلر ایدی .

آمنه شول اوق نسل گه منسوبه بولوب ۳ نچی باباسنده محمود نسب که چغار ایدی .

— ۲ —

عبدالمطلب نڭ اوغللری اون قدر بولسه ده سویکلیراگی عبدالله ایدی . عبدالمطلب حضرت ابراهیم گه اوخشاب اوزینڭ سویکلی اوغلی عبدالله نی قربان قیلورغه ده قصد ایتمش ایمش .

(*) علی قول ۹ نچی ربیع الاوّلده

لكن عبدالله عمرسز بولوب خاتونی آمنه‌نڭ یوگنده محمد (ع‌م) ایکی آیلق تویون ایکان مدینه‌ده اولوب قالدی. عبدالمطلب نڭ آتاسی هاشم‌ده قبیله‌سی‌نڭ شیخی ایدی. اولده شام یورطنده وفات بولدی. هاشم اولگاچ آنڭ مدینه‌دن بنی نجاردن آلغان خاتونی سلمی اوزندن توغان بالاسی عبدالمطلب (شیبه)نی مدینه‌گه آلوب قایتدی. عبدالمطلب آناسی بله مدینه‌ده بنی نجار قبیله‌سی اچنده تربیه‌لنوب اوسدی.

مونه شولای مدینه‌نڭ معتبر قبیله‌لرندن بولغان بنی نجار وبنی عدی عبدالمطلب‌نی وآنڭ بالالارنده اوز جانمزدن دیب بله‌لر ایدی. خصوصاً حضرت محمدکه مدینه آرتوغراق بیلگولی ایدی.

رأی صائبی:

عبدالمطلب مکه شیخی بولسه وآنڭ اوغللری آراسنده ایڭ قدرلی وایڭ سویکلیسی عبدالله بولغان بولسه طبیعی نیابتنی آڭا توباگاندر. ایمدی عبدالله‌نڭ وقتسز وفاتی آتاسی‌نڭ امیدینی اوزگاچ واوزاقلامای آنڭ ایر بالاسی محمد توغاچ بالطبع نیابت امیدی اوزگاروب یاگارمشدر.

— ٣ —

عبدالمطلب، کیلنندن محمدنڭ توغمقینه زور اهمیت بیردی. بو واقعه شیخ مکه قاشنده شوندی معتبر وأثرلی بولغاچ قوم قبیله‌سیده شادلقنی کوتارشوب اورتاقلاشدیلر. بولارنڭ هر آدومنه دورت کوز ایله باقوب تورغان کهنه ورهابین‌ده بو اشلرنی کوروب توشندیلر.

عبدالمطلب بك زورایتوب بالا آشی (به‌بی مایی) یاصادی؛ قبائل عربنی چاقروب قوناق قیلدی. ایڭ نچکه اشلرنی‌ده سیز گوچی عرب أدیب‌لری عبدالمطلب‌نڭ بو اشینی مطالعه وتقدیر ایته آلدیلر وبو اشکه تیوشلی معنانی بیره آلدیلر. بو اشکه کونچیلر کیری کوز بله قاراب آرتق اعتبار ایتمگان توسلی بولسه‌لرده یراقدا انراق کوره تورغان اوتکن کوزلر بو اشلرنڭ آزاغی پك مهم بولاسینه دائر کوب قرینه‌ودلیل‌لر چغارالر ایدی.

(واقعا احتساس قبل الوقوع یعنی براشنڭ بولاچاغن آلدن سیزنو بار نرسه‌در. راست توشلر، کوڭل سیزولر تیکلاس نرسه‌لر توگلدر.)

سوزنڭ قسقەسی: حضرت محمد توغاچدەعبدالمطلب قاشندە، اولگان اوغلی عبداللەنڭ اورنن آلدی واوزینەزور امیدلر باغلاتدیدە والسلام.

— ٤ —

مکه کباری یاش بالالرین تازه هوالی قبیلەلردە تورغان سوت آنالرینه بیروب تربیه ایتدرەلر ایدی. مکه کباریڭ بالالرین آلوب ایمزونی، اوزلرینه کسب ایتوب توتقان قبیلەلر بیلگولی وقتلردە مکەگه کیلوب کبار مکەنڭ بالالارین آلوب کیتەلر ایدی.

بنی سعد قبیلەسندن کیلگان سوت آنالرندن حلیمه دیگان بر خاتون ایری حارثنڭ کیڭاشیله محمدنی عبدالمطلب طرفندن ایمزوب تربیه ایتارگه آلدی. آناسی آمنەدە اهلا وسهلا دیو رضا بولوب بالاسنی چیتکه: بنی سعد قبیلەسینه تربیەگه یباردی.

قریەلردە هوانڭ تازەلغندن باشقه آشاو اچونکدە بالالرغه فائدەسی بولا ایدی، سوت قاطق وتوچی قامر آشلری بلە تربیەلنگان بالالر صاولقلی وقناعتلی بولوچاندر.

محمد (عم) بنی سعد قبیلەسندە دورت یاشینەچه تربیەلندی صوڭره آلتی یاشینەچه ایکی یلقدر آناسی آمنه تربیەسندە طوردی. آمنه، اوغلی محمد ایله مدینەگه بنی نجار قبیلەسینه باروب بر آی قدر قونـاق بولدیلر. آنـده محمد صوده یوزارگه او گرانـدی ومدینەدن قایتقانده أبوا دیگان اورنده آمنه وفات بولوب قالغاچ محمد، باباسی عبدالمطلب تربیەسینه قایتدی.

— ٥ —

عبدالمطلب اوغلینڭ اوغلی محمدنی مخصوص تربیه ایتدی. کیچه کوندز یاننده یورتور واوزینڭ اوغللرندن آرتق کورر ایدی.

عبدالمطلبنڭ تدبیر وکوچی اوز کیراگینه یتمگانگه ریاستنی

قدسیت توسینه‌ده بویاشدرر ایدی. نیتاککه یمن‌دن کیلگان ابرهه عسکرینه قارشی طوررلق کوچی بولمغانغه آلارنی ملایمت بله‌یومشاتدی وکعبه‌نڭ حفظ وحمایه‌سنی صاحبینه طابشردی . . . .

عبدالمطلب محمدنی قومینه همیشه کورگازر ایدی؛ برار تلاك ونیازی بواسه آنی واسطه قیلور ایدی (*). براستسقاسنده عبدالمطب نڭ یاغمورنی «محمد» حقینه تلاگانی وشول وقت یاغمور یاوغانی روایت قیلنمشدر. سوزنڭ قسقه‌سی محمد مکه شیخی عبد المطلب قاشنده اڭ اعتبارلی بر اورنده ایدی.

(عبدالمطلب‌که به‌بی آشنده؛ «بالانی نیگه محمد دیب یاط اسم برله آتادڭ دیب صورادقلرنده: «آنی کوکده حق، ییرده خلق بك کوب ماقتاسونلر دیب» دیمشدر. جودت تاریخی ٤٩ صحفه)

— ٦ —

محمدنی اوز ایتاگنده ایکی یل تربیه ایتکاچ عبدالمطلب اولم توشاگینه یاتدی واوزینڭ تریلوودن امید اوزگاچ محمدکه مربی بیلگوله‌و اشینه کرشدی. بـو اش نچکه وبك معنالی بولغانغه عبد المطلب بـو اشنڭ شومـاراق اشله‌نوین قـارادی. عقلا وکبار رسمنچه اوزینڭ بـارچه اوغللرینی حضورینه اونـده‌ـدی وبو چاقـده اوزینڭ صاغشی نیگه دائر ایدیکن آلارغه آڭلاتدی. یعنی «محمدنی مینم‌اورنمه کم تربیه ایتار ؟» دیب اوغللرینه تقدیم ایتدی. اوغللری هرقایسی بالعین والرأس بـو خدمتنی قبول ایته‌چك بولسه‌لرده عبد المطلب اوزینڭ خوشینه کیلمگان اوغللرین برام برام قایتاردی. ابولهب که «سین قاتی کوڭللی» عباس‌قه «سینڭ اوز بالالرڭ کوب»، حمزه‌گه

(*) بلکه ابو طالب‌ده تلاکرنده محمدنی اوز قاشنده بولندرمش. ابو طالب نڭ اوزنده ابراهیم عه‌مغه انتساب خاصیتن طابمشلرده شونڭ ایچون تلاك تله‌و ینی اوتنمشلردر. جودت ٥٥ صحفه.

« سین فقیر » دیب برار بهانه قویغان کبی ابو طالبدن باشقه اوغللرن بارچەسینده قایتاردی.

ابو طالب یومشاق طبیعتلی، وجدانلی، أدیب واشانچلیراق ایدی، اوزیده محمدنڭ آتاسی عبدالله ایله بر آنادن توغان ایدی.

ابو طالب بو اشکه اوزندن احق قرداشلرینڭ یوقلغن آتاسنه بیان ایتکاچ عبدالمطلب قواندی محمدده اوزین تربیه ایتو اوچون ابو طالبنی اختیار ایتکاچ عبدالمطلب « حاضر میکا اولم خوشلاندی »دیو طنوچلادی وابوطالبنی آولاقغه آلوب تربیەنڭ طریقلارن اوگراتدی واوزی اوتدی.

— ٧ —

محمدنڭ تربیەسی حقنده عبدالمطلب نڭ بو قدر صاغشلاوینه نی معنا بیررگه کیرەك ؟ . . .

بوندن کشی أیتەی معلوم بولغان معنا شولدرکه: بو اشکه بیلگولنمك عبدالمطلب طرفندن ریاست وشیخلقغه بیلگولنمك دیمك ایدی. ابولهبلرنڭ بواشنی بالعین والرأس قبول ایتارگه تلەولریده عبدالمطلبنڭ اورنینه اوطورمق ایچون ایدی.

عبدالمطلبکه مطلوب بولغان نرسه ایسه محمدنی « کیرا گنچه » تربیه ایتدرمك، وقتنچه نیابتنی بر اشانچلی کمسەگه امانت قیلوب طورمق ایدی.

واقعا عبدالمطلب بو اشده برقدر اصابت ایتدی چونکه ابو طالب، آتاسینه خیانت قیلمدی. گرچه اوزی تریك چاقده ریاستنی محمدکه طابشرمسەده آنڭ تربیەسنده قولندن کیلگان همتنی آیامادی واوزی اولگانده قبیلەسینه محمدنی شیخ ایتوب تقدیم ایتدی.

— ٨ —

عبدالمطلب، شیخلقنی اوزی بلگان کمسەسینه توجیه ایتسەده

باشقه‌لر مونی اعتراف ایتارگه تله‌میلر ایدی، هم شیخلقنی ضبط قیلو اول کمسه‌گه مشکل‌ده ایدی. اول قدیمگی شیخلق‌لر بله‌گنه عربنڭ مادی ومعنوی حوایجلری توگاللنه‌چکده توگل ایدی. بس حال وزمان اوزی تله‌گان «کمسه» سینڭ باشقه بر قوة ویوقاریراق بر اسم بله قالقوب چغوون اقتضا ایتدی.

چونکه اول آراده عربلر عادی شیخلر ایله‌گنه هلاکتدن قوتلا آلماولارن آڭلاب اوزلرندن پیغمبر کیلوینی واوزلرینه کتاب اینوینی تلی باشلاغانلر ایدی. «مؤذن بول؛ موٴذن بولا آلماسانڭ امام بول» دیگان کبی محمد (عم) شیخلقنی بریاقغه قویوب پیغمبر بولمق آرزوسینه توشدی.

— ۹ —

ابوطالب تربیه‌سنده بولغان محمدنی هر قاچان اوزی بله یورتور ایدی. توغان چاغنده تورلی توشلر کورنگان ومکه شیخی عبدالمطلب طرفندن زور طوی قیلدرغان وعبدالمطلب اورنینه قالغان ابوطالبدن برده آیرلمای یورگان اوشبو یکتکه هر یرده دقت ایتارلر ایدی وآنڭ حقنده بولغان امیدلرنی ایشوتکان وبلگان ذاتلر آنڭ استعداد وقابلیتنی مطالعه قیلورلر ایدی. وآنڭ قیافت وأحوالندن استقبالینی اوقورلر وهر یرده‌اوزینه ایشوتدروب پیغمبر بولاسینی سویلرلر ایدی.

مکه خلقی وحجاز عربلری عامة برده پیغمبر کورمگانگه وبو کونگه‌چه کتابلی بولمغانغه؛ بولاچق پیغمبرنی هر قایوسیده تیوشنچه تقدیر ایته آلماسلر ایدی. اهل کتاب ایسه بونڭ اهمیتنی کیراگنچه تقدیر ایتوب محمدنی همیشه کوزاتورلر ایدی. گرچه اشلرنڭ آزاغینی توشونه آلغان کمسه‌لر آزایسه‌ده وبك کوبلری بوامیدلرنی اعتبارسز برخیال یرنده‌گنه تلقی وقبول ایتسه‌لرده أصحابی همان اشلرنده بولنورلر ایدی.

حضرت محمد سکز یاشندن ۲۳ یاشینه‌چه ابوطالب خانه‌سنده قالدی. ابوطالب بای کشی توگل ایدی. حضرت محمدکه‌شول‌مدت‌نڭ اچنده دنیانڭ یوقلغن کورگالرگه توغری کیلدی. مکی‌لرنڭ بر صنفی کروان یورتوب ساتو آلو بله اش ایتسه‌لرده کوبراکلوی‌مال‌آسراب ترکلنورلر ایدی. ابو طالب کوبراك مال آسراب ترکلنگانگه ومال آسراوچیلر کوب چاغنده کتوچیلك خدمتنیده اوزلـری اوته‌گانگه محمدکه‌ده بو اشنی اشلرگه توغری کیلدر ایدی.

نیچوکده اول ذات اوزینڭ قدر واعتبارینی گوزل أخلاقی‌تفکرات وملاحظاتیله اوزنده صاقلیدر ایدی.

قابات أیتو بولسه‌ده أیتیك ألی: اخلاقنڭ گوزلی نیدن عبارت ایـکانن واول اخلاق، اییه‌سینڭ قـدر واعتبارن نیقدر کوتارگانن بلوچیلر عربده بایتاق بار ایدی.

— ۱۱ —

عربده «باش‌ـز» لق کوندن کون آرتا وعربستان تیره‌سنده‌گی کوچلی دولتلر اچکاری کره بارا وحجاز ناحیه‌سنده دین هوسی همان کوبایه ایدی.

قصی بالالرندن عبدالشمس بالالری آرتوغراق دینگه هوسکار چقدیلر. زید بن عمرو، ورقة بن نوفل کبی معتبر ذاتلر یایهودیلککه یاخرستیانلققه کردیلر. ورقه مقدس کتابلرنی عربچه‌گه ترجمه ایتدی.

اول وقت یعنی حضرت محمد یکرمی بش یاشلرینه یاقنلاشقانده مکه‌ده حدیجه دیگان بای بر طول خاتون بار ایدی، حدیجه کمال سربستلك ایله صاتو ایتار شام ویمن‌گه کروان یورتور ایدی. اوزی سوادلی ایدی. کتاب اوقور ایدی. بو خاتونده دیانت هوسی بیلگولی ایدی. اوزی غایت تدبیرلی وعقللی ایدی طبیعتی بلند ایدی. حدیجه

حضرت محمدنی اوز مالی برله صاتوده یورتدی وآنی تمام صناغاچ اوز اوزین عرض قیلوب آکا خاتونلقغه باردی. حدیجه محمدنی اوز یورطینه کرتوب بارچه مالینه آنی ایرکلی قیلدی. حضرت محمدنک خلقی وکور کاملگیده حدیجه‌دای بر خاتوننک محبتنی جلب ایتارلک ایدی ایسه‌ده حضرت حدیجه آنک کور کاملک ویاشلگندن آرتق آنک شرافت ونسلینه قزقدی حضرت حدیجه بر یکتنی زوج ایتام دیب کنه توگل بلکه آخر زمان پیغمرینه خاتون بولام دیب (*) آکا نکاحلندی.

رأی صائبی:

حضرت محمد باباسی عبدالمطلب طرفندن آندای اعتبار والتفاتلرغه ایرشکان بولسه وابو طالب خانه‌سنده چاغنده اوزینک آخر زمان پیغمبری بولاچاغنه دائر سویلنگان سوزلرنی قات قات ایشوتکان بولسه وحضرت حدیجه آنی شول امیدی صارتین یورطینه قبول ایتوب بایتقان بولسه واول چاقده حجاز خلقنده خصوصا قریشیلرده دین هوسی وحضرت ابراهیم سنت‌لرینی ایسکه توشروب یاکارتو دردی کورلوب طورسه وشولاردن اوق پیغمبرگه احتیاجنی سیزگان کمسه‌لر بولغالاب طورسه، مکه‌گه سوق العکاظ یرمونکه‌سینه کعبه‌نی زیارت‌که کیلگان دین‌سز عربلردن باشقه اهل کتابده کیلوب یورگان بولسه پیغمبر بولاچاق حضرت محمد حقنده نی اویلارغه ممکن؟ . . .

حضرت محمد حقنده برده شکلنمی مونه شونی اویلارغه ممکن:

اول اوزن پیغمبر بولاسی، ذات دیب بلگاچ اهل کتابقه بورونغی پیغمبرلرگه دائر کوب اویلانغان بولسه کیراک واول بابده بولغان حکایات وروایات ووقعه‌لرنی کمال شوق برله طکلاغان بولسه کیراک. اهل کتابده حضرت محمد کبی بیلگولی وممتاز بر ذات ایله یولقوب اوطرشونی غنیمت بلگان بولسه‌لر کیراک. مونه بو اشلرنی توشونمک ایچون روایت‌که فلانغه احتیاج کورلمای بوکا فکر صائب ییتسه کیراک.

— ۱۲ —

حضرت محمد، حدیجه یورطینه کرگاچ یکرمی بش یاشندن قرق یاشینه‌چه دنیا اشلری ایله کوب شغللنمگاندر، چونکه ترکلک تدبیراتینه حضرت حدیجه اوزی یتکانلکدن وحضرت محمدنک ترکلک تدبیراتیله

(*) اصحابی قاشنده معتبر بولغان کتابلردن آلنوب ترجمه قیلنمش بعض ترجمه بونی تصریح قیله‌در.

اوغراشوی آنگا مطلوب بولمای، آنگا حضرت محمددن باشقه نرسه مطلوب بولغانلقدن اوشبو اونبش یللق اوزون مدت‌نڭ حضرت‌محمد ایچون نیقدر فائده واهمیتی بولغانلغی اوز اوزینه بیلنملیدر.

— ۱۳ —

حضرت محمد همیشه فکر وملاحظه‌ده بولنور ایدی. هیچ کیم ایله اوغراشماس وکیراك توگل سوزنی سویله‌مس ایدی. هر اشنده غایت اعتبارلی واشانچلی بولغانغه محمدالامین یعنی اشانچلی محمدلقبینی آلدی.

حضرت محمد ۳۵ یاشنده چاقده قبائل عرب کعبه‌نی توزاتکانده حجراسود دیگان برتاشنی اورنینه قویو توغریسنده تالاشوب‌صوغش چغارا یازغاچ حضرت محمدنی حاکم قیلوب اشنی آنگا طابشردیلر. حضرت محمد، تاشنی بر کاه‌م کبك نرسه‌گه قویدروب وکله‌منڭ‌چیتلرن تالاشقان قبیله‌لرنڭ برار کشیلرندن طوتدروب حجر اسودنی اورنینه اوزی قولی ایله توشوردی.

رای صائبی: بو مسئله‌ده سیرچیلرنڭ بعض‌لری حضرت محمدنی بالاتفاق توغری کیلگان حکم دیب کورساتسه‌لرده آنك بواشکه بی طرف وسایلانمش حاکم بولغانلغینه هم سوزلر ورأیلر باردر.

— ۱٤ —

حضرت محمد ۳۵ یاشلرنده چاغنده سوق العکاظ یرمونکه‌سنده قس بن ساعد دیگان بر أدیب قزل دوه اوستنده اوطروب طاتلی بر خطبه اوقودی. قس اوزینڭ خطبه‌سنده صنم‌لردن باشقه الله اسملی برگنه معبودنڭ بارلغن وبو دنیاده بولغان جبر وظلم‌لرنڭ بر کونده جزأ وجوابی بولورغه تیوشلگن وعرب‌که بر پیغمبر کله‌چکن واول پیغمبرنڭ کولاگه‌سی توبه‌لری اوستنده تورغانن واول پیغمبر قریش قبیله‌سندن هاشم بالالرندن بولورغه تیوشلگن وخصوصیله اول پیغمبرنڭ حضرت «محمد» ایکانلگن بیان ایتدی.

حضرت محمد اوزیده وآنڭ یاقن دوستی بولغان تأریخ عالمی عبدالله (ابوبکر) ده شونده حاضر ایدیلر.

— ۱۵ —

حضرت محمدکه منسوب بولغان اسلامیتنڭ اعتقاد وأخلاق جهتلری یاڭی بر نرسه‌لر توگل بلکه ادبای عرب قاشنده معلوم ومعروف شی‌لر ایدی.

وحدت اله واوصاف ثبوتیه جنت وجهنم خرستیاننڭ نسطوری مذهبنده طبقی شول مسلمانلر قبول ایتکانچه بولغان ایمشدر.

حضرت محمدنڭ اوزندنده مین موجد بولوب کیلمدم بلکه مجدد بولوب کیلدم؛ مین آتام ابراهیم ملتنده کیلدم، سزگه آتاڭز ابراهیمنڭ ملتینی تقدیم وتوصیه ایتام» دیگان معنالرده حدیث‌لر مروی‌در.

حضرت محمد، یاشی قرقغه ییتکان چاقلرده یالغز قرلرغه کیتار؛ قرلرده یوروب صحائف موجوداتنی مطالعه وملاحظه قیلور ایدی. حضرت محمد طاولارده آولاقلانوب طوتاش بر نیچه کون قالور وحضرت خدیجه آنڭ بو اشینه اعتراض وانکار ایتماس ایدی.

— ۱۶ —

مقصدنڭ اوتکان ۱۵ نومرنده حضرت محمدنڭ بعثتینه‌چه بولغان خصوصی حاللری قسقه‌لق بله بیان ایتلدی. بو کتاب حضرت محمدحقنده بورندن معلوماتی بولغان کمسه‌لر ایچوندر. بونده کورلگان سوز ودعوالار سیر کتابلرندن چقغان نتیجه‌لردر. سیر وترجمهٔ حال کتابلرینڭ بوقدر معنالرنی آڭلاتقان‌یرلری اتفاقی واصحابینه شکسز وشبهه‌سز معلوم بولغان نرسه‌لردر. بونده ایسه اوقوچیلرغه یاڭی نرسه سویله‌و وتازه معلومات بیرو مقصود بولمای بو خصوصلرده‌غی مطالعات وملاحظاتنی میدانغه قویوب بوندایلرغه اعتبار ایتکوچیلرنڭ تقدیرلری قصد وامید ایدلدی.

— ١٧ —

بعثت

حضرت محمد قرق یاشینه ییتکاچ آلتی آی مدتی توشنده وحی قیلوندی دیب یازالر. «محمد (عم) توشنده هر نی نرسه کورسه شول نرسه عینیله بولادر ایدی» دیلر.

محمد (عم) توشنده نی کوره ایکان؟ وآنڭ توشنده کورگان نرسه‌لرندن نی نرسه عینیله بولغان؟ مونه مونڭ تفصیلنی مین کورگانم وبلگانم یوق. فقط شول توشلر، أصحاب سیر وعلماء اسلام قاشنده وحی گه حساب ایتلگان. بومعلوم.

— ١٨ —

کونده بعثت

توشنده کیلگان وحی‌لر زماننده حضرت محمد همان تفکر وملاحظه ایله طاولارده آولاقلانور ایدی واوزینه چن وحی‌نڭ کیلوون کوتار ایدی. بواشلر البته حضرت محمدنی آز آشاتور وآز یوقلاتور ایدیلر. اول همیشه آبدراب الله‌نڭ وحیینه منتظر ایدی بس برکونده حضرت محمد حرا تاونده (حاضرده جبل نور دیلر) اوتورغانده مهابت بله حضرت محمدگه وحی کیلوب آنی آرتق تتراتدی وبرنچی مرتبه اولرق قرآننڭ ٩٦ نچی سوره‌سی بولغان علق سوره‌سنی ایندردی. حضرت محمد وحی‌نڭ آورلغینه طاقتسزلندی ونی اشلرگه بلمدی وطوروب خاتونی خدیجه قاتینه یونه‌لدی وشول چاغنده احوالینه کوکرگی تارلق ایتوب صاحب وحی اوزن اوزی یار باشندن آتوب هلاك ایته یازدی وقایتوب حالینی حضرت خدیجه‌گه سویله‌دی وبو اشلرنڭ شاشو وجنلودن بولو احتماللرینی بیان ایتدی حضرت خدیجه بوحالنی کوبدن کوته‌در ایدی. درحال حضرت محمدنڭ یاردمینه یتوشدی و «سین، یامحمد اشانچلی‌سن.

توغری‌سن. شفقتلی مرحمتلی‌سن. سینده جنون بولمق احتمالی یوق: بو ایسه وحی‌در» دیدی.

محمد ایله خدیجه حضرتلری اوزلرینه‌گنه اشانوب یتمگانگه بو اشنڭ معناسنی صوراشورغه خدیجه‌نڭ دده‌سی بولغان ورقه‌گه‌باردیلر. ورقه خبرنی طڭلاب آڭلاغاچ: «بو، وحی‌در، سوینچ بولسون کیاومزگه وحی کلدی. محمدکه کورنگان ناموس اکبر حضرت‌موسی‌غه‌ده باشقه پیغمبرلرگه‌ده شولای وحی کیتورمش ایدی» دیدی.

واوزینڭ قارتلغینه، حضرت محمدنی قبیله‌سی یورطندن‌سورگانده یاردم ایده آلماسلغینه اوکندی وکندوسی اوزاقلامی وفات بولدی مونه شوندن صوڭ حضرت محمدده حضرت خدیجه‌ده بو کیلگاننڭ چن‌وحی ایکانینه ایناندیلر.

اول وقتده ابو طالب‌نڭ اوغلی علی‌ده حضرت محمد خانه‌سنده‌وآنڭ تربیه‌سنده ایدی. شول آراده اوق علی‌ده حضرت محمدنڭ یاقن‌دوستی بولغان عبدالله (ابوبکر) بن ابی قحافه‌ده حضرت محمدنڭ پیغمبرلگن راستلاب ایمان کیتوردیلر.

بو اوچ ذات قاشنده بعثت البته کوتلگان قوناق ایدی. آنلر بو حادثه‌نی اوزون برچه تصور وتعقل ایتمش ومگر کیگایو وتارالو توغرولرنده‌غنه‌الله‌نڭ‌یاردمینه‌وایلچیسینه کوچ بیرووینه کوز طوته‌لر ایدی.

— ١٩ —

حضرت محمدکه اول اینگان علق سوره‌سنده الله‌نڭ برلگینی بیان‌ایتکان ومحمدنڭ حق پیغمبر ایکانن أیتکان سوزلر بولماسه‌ده حضرت محمد باشلاب لا اله الا الله محمد رسول الله کامه‌سینه دعوت‌ایتدی. الله‌نڭ برلگی حضرت محمدکه وحی طریقنچه بیان ایتلگانمی ویاخود بو، حضرت محمدنڭ اوز عقلی واوز استدلالی برله بلونگانمی آیرم آچق

معلوم توگل (*) لا اله الا الله کلمه‌سنده الله‌دن باشقه معبودلرگه انکار معناسی بولغانغه پت پرست عربلرگه بو سوزنی قبول ایتدرو چیتن ایدی. آلار دنیانڭ خالقی بر الله دیب بلسه‌لرده ألله نیگه‌گنه صنم وپت‌لارینی‌ده آگا اورتاقلاشدررغه یاراتالر ایدی.

مذکور کلمه‌نڭ آزاغی بولغان محمد رسول الله کلمه‌سی بیگراکده آور بر اشکه تکلیف معناسینی متضمن بولغانغه بو سوزنی عربلرکه فاش ایتو حضرت محمد ایچون قورقنچلیراق ایدی. شونڭ ایچون حضرت محمدکه کیلگان وحی وآنڭ طرفندن بولغان اوشبو کلمه‌گه اونده‌و باشده یاشرن طوتلدی. حضرت محمدکه وحی بر کیلکاچ (علی قول) اوچ یل قدر توقتالوب طوردی شول اوچ یلغه وحی فترتی دیلر. وحی فترتی بولغان اوچ یل طاوشسز طنسز اوتدی.

اول وقتده حضرت محمدنی اش اشله‌گاندر ونی نرسه اویلاغاندر بو آیرم آچق معلوم توگل. مگر آنڭ شول اوچ یلده ریاضت وعبادت ایله تکمیل نفس قیلغانی معلومدر.

دعوتنی قریشیلرگه نیچوك ایشوتدررگه ونیچوك ایتوب آلارنی ایناندررغه اگر آلار اینانمه‌سه‌لر، قاروشسه‌لر نیشلرگه عربکه نی‌نرسه تکلیف ایتارگه ونی بله قورالانورغه؟ اوچ یلغی وحی فترتی اثناسنده مونه بو سوءاللر البته حضرت محمدنڭ کوگلینه کیلگان بولسه کیراك.

دیانت وعبادت برله مشغول کمسه‌لرده هر قایوسنده‌ده بر نوع ایب وبلندلك بولادر. بو بر طبیعی حالت‌می یاخود بنی بشرنڭ انحراف واعوجاجندن کیلگان یا گلیشمی بزگه معلوم توگل.

معلوم بولغانی شولقدر: وحشی ومدنی، عالم ونادان کمسه‌لرنڭ بارچه‌سنده قللق طبیعتی کوره‌در. خصوصا کشی قاتی کونلرنده وقارتلغنده وهر تورلی کربت ومشقت کونلرنده بر ذاتقه التجا قیله‌در. بو نرسه‌لرنڭ سر وحکمت‌لرین علم وتفتیش بلکه بر آچار. اما حاضرگه مستوردر.

(*) مگر بو سوره‌نك اورتا وآخرلرنده نوع مدافعه ونوع اضطرابنی آگلاتقان سوزلر باردر. شایدکه بو سوره بردن اینمی اوزون اوزاق توگللنمشدر.

— ۲۰ —

حضرت محمد اوزینه وحی وپیغمبرلك کیلگانینه چن کوڭلندن اشانادر ایدی. حضرت خدیجه وحضرت علی هم‌ده عبدالله‌نڭ آکثا اشانولاری وحی فترتدن الیکمی صوڭمی آنق بیلگولی توگل. نیده بولسه بعثت‌نڭ تاوگی اوچ یلی اونده‌لمش‌لر ایچون آرتق اهمیتنی حائز توگل ایدی. وحی فترتی کیچوب وحی یاڭارغاچده مذکور اوچ کمسه‌نڭ ایمانده بولغانلری وخصوصاً عبدالله‌نڭ بار کوچی برله مؤمن کوبایتورگه طریشقانی شبهه‌سز معلومدر. حضرت محمد اوزینه ایارو چیلرگه الله‌طرفندن توحید ایله بعض عبادت‌لرنی تکلیف ایتسه‌ده اصل مقصود اوزینی عربکه تصدیق ایتدرمك ایدی. بو، ایسه بك چیتن ایدی؛ کبار مکه‌نی ایارته آلو ممکن‌ده توگل ایدی. بوحال حضرت محمدکه بیلگولی ایدی، لکن دیانت اسمی عرب قاشنده مقدس کورلگانگه دینسزلکدن واخلاقسزلقدن کوب کشیلر چاره‌سز بولغانغه حضرت محمدنڭ ایمان وثباتی سایه‌سنده کوندن کون فقرأ ضعفا وبعضاً اغنیأ وأعیانده برار سبب بله اسلامغه آوشه بارالر ایدی. عبدالله: بای، اشانچلی وبك کوب دوست ایشلی برذات بولوب اسلامیت فائده‌سینه قولندن کیلگان بار کوچینی قویادر ایدی (*).

آرتق خط حرکت بیلگولندی؛ اسلامیت‌نڭ نی طرزده وکملر آرقلی کیڭایه‌چکی معلوم بولدی. لکن بعثت‌نڭ دورتنچی یللرینه‌چه مؤمنلر یاشرن یورشوب عبادت‌لرنده یاشرن قیلورلر ایدی.

— ۲۱ —

حضرت محمد معقول ویخشی‌غه‌غنه اوندی تورغان بولغاچ وآنڭ طرفنده عامهٔ عرب ایچون ضررلی بولاچق هیچ نرسه کورنمگاچ ریاست

(*) چونکه اول مقصودقه کیرا گنچه واقف ایدی.

ورتبه کونچیلرندن باشقه‌لر ـ مؤمن‌لرگه اشانچلی کوز بله قارادیلر وباشقه باشقه برار قبیله‌گه منسوب بولغان مؤمن‌لرنك هر قایوسینه‌ده‌حامیلر چقدی. اول وقت عرفنچه بر معتبر کشی براونی اوز حمایه‌سینه آلسه وشونی عربکه فاش ایتسه حمایه‌گه کرمش کمسه‌نك حقوقی حامی بولغان ذاتنك حقوقی صایلور ایدی. بوخصوصده هیچ کم مساهله قیلماس ایدی. حامی اوزینك یوز صوینی وجانینی نیچوك صاقلاسه اوز حمایه‌سینه آلنمش کمسه‌سینك عرض وجانینی‌ده شولای صاقلار ایدی.

حضرت محمد هاشمی‌لرنك شیخی(*) ابوطالب حمایه‌سنده وباشقه‌لرده اوزلری منسوب بولغان قبیله‌دن برار معتبر کمسه‌نك حمایه‌سنده بولنورلر ایدی.

حضرت محمد اوزی الله طرفندن کیلگان آیه‌لرنی اوقور وکوب تفکر وملاحظه ایله اوقات کیچرور، عبدالله ایسه اوزینك نفوذی‌ومهارتی ساه‌یه‌سند همیشه مؤمن کوبایتور وپیغمبر اسمندن برتوقتامی دعوت‌ایتار ایدی. وضع ورتبه‌گه صاحب بولمغان کمسه‌لرنك بك کوبی اسلامیت‌که میل ومحبت ایتسه‌لرده رتبه‌گه‌قز یغوچی کبارنك تغوزلانوب جفا قیلولارندن چاره‌سز آنلر تله‌گانلرن اشکاره اشلی آلماسلر ایدی. حضرت محمدکه بوچاقلرده اینگان سوره‌لرنك کوبراگی بورنغی امت‌لرنك قصه‌سینی‌بیان ایتوو بو امت‌نی کوکدن کیله‌چك آفت‌لر ایله‌قورقتودن‌عبارت‌هم‌ده‌مؤمن‌لرگه آخرت وعده‌لری برله جوانچ بیرمکدن عبارت ایدی.

حضرت محمد اوزیده وآنگا ایارگان مؤمن‌لرده هر نیچوك اوزلرینك رسم عبادتلرن مکی‌لرگه کورساتکاله‌رگه طریشه‌لر ایدی. چونکه مقصود یالغز عبادت کنه بولمی اللهنك کلمه‌سینی‌ده‌اعلا قیلمق‌ایدی. قریشیلرنك مؤمن‌لرگه جورجفا قیلولری اسلام دینی‌نك آلارغه تأثیر ایتکانن بلدره‌در

(*) بر قبیله‌نك شیخی کیراك وقتده اوزینك بولدغی قدرنچه ایکنچی‌قبیله‌لرگه‌ده نفوذ یورتور ایدی. عبدالمطلب شوندی بر شیخ بولغان بولسه‌ده آنك یرینه قالغان ابوطالب آندی نفوذلی بولا آلمادی.

ایدی. شونڭ ایچون موءمن‌لر اوزلرینه ایرشکان جورجفانی برنوع نعمت وفائده دیب بل‌لر ایدی. محمد (عه‌م) برکون (بعثت‌دن ٤ نچی سنه‌ده) قوم قبیله‌سنی صفاغه اونده‌توب آلارنی دین‌گه وایمانغه دعوت ایتدی. بودعوت‌نڭ متکبر مکی‌لرگه مقبول بولماوی معلوم ایسه‌ده آلار آچولانغان صاین، آلارنڭ کیف‌لری قرلغان صاین حضرت محمدنڭ شأنی بلندلنه بارا اسلامیت کوله‌گه‌سی عربلرنڭ اوسلرینه منه بارا ایدی. قریشیلر حضرت محمد حقنده نی ایتورگه بلمی آبدریلر ایدی: شاعر دیسه‌لر آنڭ سوزلری شعرغه اوخشامی، مجنون دیسه‌لر اول کشی شاشقانلر کبك توگل ایدی. آڭا یالغانچی دیه آلمیلر ایدی چونکه اول یالغانلاب توگل پیغمبرلگینه اینانوب اوندیدر ایدی.

آبدراغاچ مکی‌لر حضرت محمدنی ساحر دیلر ایدی چونکه آنڭ سوزلری کوندن کونگه خلق‌غه اوته بارغانغه مکی‌لر شاشالر ایدی. لکن حضرت محمد ساحر توگل بلکه حق پیغمبر ایدی.

اوز چاغنده، بیلـگولی برقوم‌لرنڭ تله‌و وآڭلاولری بوینچه پیغمبرلك طبیعی اولمشدر

— ۲۲ —

یوقاریده أیتلگانچه ته‌وده حضرت محمدگه توشنده وحی کلدی آنڭ صوڭنده اوننده «جبرائیل فرشته» آرقلی وحی کلدی. طوره بـارا حضرت محمدگه بر آورلق کیلوب وآنی تیرله‌توب وقولاغینه چاڭ آوازی کبی آواز ایشتلوبله‌ده وحی کیلور ایدی. حضرت محمدنڭ کوڭلنده پیدا بولغان نرسه‌لرده آنڭ سوزلری برله تعبیر قیلونغاچ وحی قسمینه حساب ایتلور ایدی. مونه شول نوع‌لرنی اعتبار ایتوب اقسام وحی‌نی دورت قسم ایتمشلردر.

— ۲۳ —

س — پیغمبرلك نی نرسه؟

ج — پیغمبرلك‌نی تورلی کشی تورلیچه فهم ایته. حضرت محمد اوزینك پیغمبرلکینه مرشدلك مهدی‌لك یعنی توغری‌یولغه‌کوندرگوچی معناسینی بیرگان‌در. (*) بو سوزنی بعض قرآن آیه‌لرندن هم بعض حدیث‌لردن آچق آڭلارغه بولا. مقصود ایسه بر قوم‌نی ویاخود اُقوام کثیره‌نی هر ایکی یورطنڭ هلاکت وقورقنچلرندن قوتقار مقدر.

حضرت محمد جزما وقطعا پیغمبر ایدی، آڭاده قوت الله طرفندن کلدی واول الله‌غه صغنو بله وآنی یاد ایتو بله اوزینه‌کوچ جیادر ایدی.

— ۲٤ —

حضرت محمدکه اینگان آیه‌لر هر حالده مؤمن‌لرنڭ‌بر کیرا کلرینه دائر بولادر ایدی. برار مشکل وآبدراش بولغانده اول حضرت‌قاتی اویلانه‌در ایدی وبنده‌نڭ طاقتی یتارلك تدبیر وتفکرنی یورته‌در ایدی؛ واوزکلی صورتده مسئله‌نڭ حلینی مولاسینه طابشره‌در ایدی؛ بس اول مسئله‌گه دائر توصیه واوگوتلر یوقاریده بیان ایتلگان‌وحی قسم‌لرینڭ بریله (خصوصا صوڭغی ایکیسندن برسیله) آڭا کیله‌در ایدی.

حضرت محمد قرآن‌نڭ هیچ بر حرفینی اوز ایرکی بر له‌واوزینڭ تلقاء نفسندن سویله‌میدر ایدی.

— ۲۵ —

پیغمبرلك اوز وقتینه مخصوص بر نوع مرشدلك ایدی. حضرت موسی وحضرت عیسی وباشقه پیغمبرلرنڭ «خصلت‌لری» حضرت محمدده موجود بولغانلقدن (**) آنی پیغمبر بولمغان دیب اُیتورگه هیچ

(*) لکن محمد (ع‌م) نڭ رشد وهدایتی اوزینڭ آرتق ریاضت واستعدادی آرقلی فوق العاده بر مرتبه‌گه ایرشکانگه هر بر توغری یولغه چاقروچیلرنڭ آنڭ کبك پیغمبر بولو احتمالری مردود بولادر ایدی، هم بولادر.

(**) بونده البته سوز ایتکان کشیگه اورن باردر. خصوصا حاضرگی وقتده چن عیسوی‌لك ایل چن محمدی‌لك اویوشونی قبول‌ایتماسلك‌بر صورتکه کرتلمشلر وکرمشلردره

بر یول یوقدر . . . حضرت محمدنڭ پیغمبرلگن مکی‌لرده بله‌لر ایدی ولکن ایارمیلر ایدی. آلارنڭ حضرت محمدنی معجزه‌صوراب آبدراتورغه تله‌ولری بنی اسرائیل پیغمبرلرنده‌گی خوارق‌غه اشانغانلقلرندن توگل بلکه آلار حقنده‌غی اساطیرغه سویالوب یوری معجزه طلب قیله‌لر ایدی.

بیان حال (معترضه)

علم وفن قوتیله بو دنیاده‌غی هر نرسه‌نڭ بر سببی بارلغی بیلونه بارسه‌ده آدم اوغلی‌نڭ همان تحیر وجهل‌دن تمامیله قورتلمق احتمالی یراقدر. ایمان ایسه نقطهٔ تحیردن باشلانور. کشی بر حادثه‌نڭ سببینی توشونه آلمادیسه «الله» دی. احتمال پیغمبرلرده‌گی قوه‌لرنڭده برار أسبابی موجوددر. ولکن اول أسباب کیراگنچه آڭلاشلماغانغه اول قوه‌لر کوککه اسناد قیلونمق مقبول ومعروف بولغاندر. مادامکه أسرار طبیعت اورتلمش حالنده بس «ایمان» و «اعتقاد» ده آدم‌لر اوزرنده حکم سورر.

— ٢٦ —

بعثت‌نڭ ٥ نچی یلنده رسول‌الله نڭ اصحابندن ١٠ ایر ٥ خاتون مکه‌ده تورورغه توزمیبز دیب حبش مملکتینه کوچدیلر حبش مملکتی آفریقا قطعه‌سنده حجازغه قارشی تورغان یاقده بر مملکت ایدی. حبش مملکتینه کوچو بر یاقدن مکه مشرکلرینڭ جور جفاسندن قوطلو وایکنچی یاقدن دین هوسلیلری بولغان خرستیان حبشی‌لرگه اسلامنی کورساتو ایدی. واقعا چن خرستیانلقدن همان یراقلاشوب بیتمگان حبشیلر اسلام دینن یاتسونمادیلر؛ کوچوب بارغان مؤمن‌لرگه شفقت وحمایه کوزی بله قارادیلر، اول وقتده ضعیف وحامی‌سز مؤمن‌لرنڭ کوچووینه حبش یرندن اوڭایراق یر یوق ایدی. لکن مکه‌ده‌ده‌اشلر بر آز اوڭایلانغان گمانیله حبش یرینه کوچکان کمسه‌لر اوچ آیدن صوڭ کیری قایتدیلر هاشمی‌لر شعب ابوطالب‌ده آیرلوب تورغانده یعنی قریشیلر هاشمی‌لرگه قارشی قاتی بایقوت یاساغاچ ٨٣ — ایر، ١٨ — خاتون حبش مملکتینه ایکنچی قات کوچدیلر. حبش یرینه‌قابات کوچو البته آنده اوّل کوچکانلرنڭ کیری قایتولری، آنده اوڭایسز

توگللکگه بیلگودر. بویرده شونیغنه خاطرله‌ب کیتارگه ممکن: موءمن‌لرنی چیتکه کوچرو وشول یول بله اسلامیتنی تاراتو اهل اسلامغه معلوم ومعقول بولغان ایکان . . . بو کوچولر مدینه‌گه بولمای کیری یاقغه بولووی البته تیرانراك بر مصلحت‌که کوره‌در. محمد (ع‌ءم) همان مکی‌لرنی ایمانغه اوندی واوزینك همت وغیرتینی خلق‌غه کورساته بارا وآنك کورساتکان واوگراتکان نرسه‌لری پریشان بولوب کیلگان عربلرنك باشلارن قوشوب اویوشدره تورغان بولغانغه أفکار عامه همان اسلامیت طرفینه آوشا بارا ایدی.

— ۲۷ —

اسلامیت، قبیله ونسل نسب آیرمای عامۀ عربنی برسوزگه چاقرسه‌ده مکه‌ده موءمن‌لر ایله قریشیلر آراسنده‌غی بولشولارده بو نرسه‌لر همان اعتبارده یوریلر ایدی. مثلا بعثت‌نك ۷ نچی یلنده قریشیلر هاشمی‌لرنی آبدراتور ایچون اوز محله‌لرینه بولوب قویغانده هاشمی‌لرنك موءمن توگللریده شعب ابوطالب آتالغان هاشمی‌لر محله‌سنده بولنوب اوطوردیلر. ابولهب‌دن باشقه‌لرنك برسیده اوز محله‌سندن آیرلوب چقمادی. واقعا عربنك عادتنچه یاقلاشو وصوغشو باشلانسه سبب تیکشورله‌ی وسببنك اهمیتسزلکی (؟) یاقلاشونك قاتیلغن بتورمی ایدی. قریشیلرنك اسلامیتکه‌توزه‌اولری موءمن‌لرنك باشقه روشده یورگانلرندنگنه توگل بلکه اسلامیت اوسکه چغوب کیتکانده اوزحاللرینك اوزگاره‌چگندن ایدی. یوق ایسه عربده حریت وجدان وحریت دینیه اول چاغنده بك بتون ایدی.

حضرت محمد وحضرت ابوبکر (عبد الله) وحضرت عمر وحضرت عثمان کبی‌لرنك باشقه باشقه قبیله‌لرگه انتسابلری بریاقدن قریشیلرنك کوگلینه آرتق قورقو صالا وایکنچی یاقدن موءمن‌لرنك یاقلاوچیسن کوبایته ایدی. رسول الله، اوزینك خاتونی ایله دده‌سی ابوطالب هر

۲۹

ایکسی اولگاچ اوزینگ ابیسی هاشمنگ آناسی عاتکه السلیمه منسوب بولغان بنی سلیم یانینه طائف که کیتدی. لکن طائف سفری آنگ ایچون خیرسز چقدی واول آندن نومید بولوب مکه گه قایتدی ولکن بر کشینگ قانات آستینه کرمای مکه ده طورو قورقنچلی بولغانغه بر نیچه وقت بطن نحله ده طوردی. صوگره مطعم بن عدی بن نوفل بن عبدمناف که مراجعت قیلوب قانات آستینه آلووینی اوتندی. مطعم اوزینگ اوغللری ایله قوراللانوب حضرت رسولگه قارشی چقدی وصاقلاب کعبه نی طواف قیلدردی. قریشیلر مطعم نگ حقینی رعایة قیلوغه کوچلندیلر.

— ۲۸ —

محمد علیه السلام پیغمبرلگنده مکه ده اشلی آلورلق اشینی اشله دی، اسلامیت که کررلك کمسه لرنی کرتدی وکرتدردی. پیغمبرلگینگ ۱۰ نچی یلینده چه شیخ ابو طالب ایله خاتونی خدیجه نگ نفوذ و حمایه لری کولاگه سندن جانن صاقلار ایدی. لکن شول ۱۰ نچی یلده آلار ایکسیده بر ـ ی آرتندن برسی وفات بولغاچ ومکه ده آرتق اش کورورگه امید قالمغاچ واویلانمغان بر بخت نگ کیلوب چققانن کوتو تدبیر حکمینه توغری کیلمگاچ محمد (ع م) حرکات سیاسیه گه میل ایتدی. بلکه مکه ده طوروبده سیاسی اش کورو امیدلری بولسه بولغاندر لکن شول پیغمبرلکده اوتکان اون ایکی یلنگ اچنده بوندی امیدنگ (اگر بولغان بولسه) یمش بیرماسلگی بیلگولندی. حرکات سیاسیه گه باشلاو ایچون مکه دن کیتو (هجرت) کیراك بولدی. هجرت ایتکانده مدینه دن مناسبراك یر یوق ایدی. چونکه مدینه نگ اورنی صوغش ایچون مال تابارغه مناسب هم آنده محمد (ع م) نگ طامرن وقدرن بیلور کمسه لری بار ایدی. اون ایکی یل قینالو وان ایکی یل دشمان بله اوغراشو محمد (ع م) نگ تجربه و تدبیرینی کیرا گنچه توگاللندردی واول اوزینگ اشینی غایت صاقلق بله اشلی تورغان بولدی. لکن فکر وتدبیری قوهٔ قدسیه بله قرارلاشدرلغانغه

بر کوزگه آلغان اشینی ایکیلنمای باطر اشلر ایدی.

محمد (ع م) مدینه‌گه کوچارگه اویلاغاچ حج وقتنده مدینه‌دن کیلوچیلرگه قارشی چغوب یولده طوردی. مدینه‌دن کملر کیله‌سی وقاچان کیله‌سی بوالبته آکا معلوم ایدی (*)

مدینه‌دن کیلوچی بر نیچه کمسه‌نی محمد (ع م) یولده یولقدردی وآنلرغه قرآن اوقوب اوزینڭ کم ایکانن ایتدی. آنلر مدینه تیره‌سنده بولغان یهودی قبیله‌لرنڭ «سز کتابسز، سز پیغمبرسز» دیگان سوزلرینه عارلنه‌لر ایدی. حضرت محمدنڭ سوزلرن ایشوتکاچ بر برسینه قاراشوب «مونه بزگه پیغمبر!» دییوشدیلر ولکن بوسفرده حضرت محمدنی مدینه‌گه کوچرو وآکا ایارو توغروسنده سوزلری بتمدی. بو یلده اشلر باشلانوبقنه شولای قالغان ایدی. آلده‌غی یلده مدینه‌دن تورلی قبیله‌نڭ شیخ‌لری جیولشوب کلدیلر خزرج دیگان قبیله‌دن ۱۰ کمسه اوس دیگان قبیله‌دن ۲ کمسه باری ۱۲ کمسه ایدیلر. شول ۱۲ کمسه مکه یاننده عقبه دیگان یرده محمد (ع م) ایله کورشوب آنی مدینه‌گه کوچروب آلو توغروسنده سویلشدیلر. مدینه‌ده بولغان قبیله‌لر اوز آرا بولسه‌ده یهودلر برله بولسه‌ده تالاشوب صوغشا صوغشا آبدراب بتکانلر ایدی. حضرت محمدگه: «اگرسن بزگه باروب بزنڭ باشمزنی اویوشدرساڭ بزگه ایڭ قدرلی کشی بولور ایدڭ» دیدیلر وآلده‌غی یلغه اوزکلی صورتده شول یرده عقبه‌ده سوز بترورگه بولدیلر. واوزلری ایمان کیتروب محمد (ع م)غه قول بیردیلر (**). بویلده محمد (ع م) مصعب بن عمیر ایله عبدالله بن ام مکتوم‌نی مدینه‌گه اسلام دینن کورساتورگه واوگراتورگه یباردی. اوشبو اشکه برنچی بیعت دیلر. بوبیعت‌ده شیخ‌لر بار ایدی.

(*) خصوصا حج‌گه وسوق‌العکاظ یرمونکه‌سینه کیلوچیلر صاتو آلو ایله اوغراشوچی وادب میداننده‌ده اولوشلی، کیڭ قوللی وآتاقلی کشیلر بولور ایدیلر

(**) حاضرده مریدلرنڭ ایشانغه اوتورغانده قول طوطشولری وایشانغه اوطرونی ایشانغه قول بیرو دیب آتاولری شوندن قالغاندر.

مدینه‌گه بارغاچ بیعت بیرگان کمسه‌لرده مصعب ایله عبدالله‌ده مدینه خلقینه اسلام دینن کورساتور وقرآن آیه‌لرن اوقـور ایدیلر . مدینه‌ده بعض برکبار وشیخ‌لر اسلامیت قبیله اچینه اختلاف توشرور دیب شبهه ایتسه‌لرده اسلامیت‌نڭ غیر مجسم بر صورت بله کرووینه کوره قرآننڭ بلاغت وطاتلیلغی ـ بایه‌سنده نیچوك مسلمان بولغانلرن اوزلریده سیزمی‌قالدیلر .

برنچی بیعت‌دن ایکنچی بیعت‌گه چه بریل اچنده مدینه‌ده بك کوب کمسه‌لر اسلام دینینه کردیلر . مکه‌دن کیلـگان مصعب بله عبدالله مدینه خلقی‌نڭ کونچیلـکارن کیتورلك توگللر ایدی . آنلردن باشقه مدینه خلقن اورکتورلك چیت کشی یوق ایدی . معنوی روحانی نفوذنڭ اهمیت وقیمتن آنلر تقدیر ایتوب بتوره آلمیلر ایدی . اسلامیت روحی ، دین کلمه‌سی گویا مدینه شیخ‌لرینڭ اوزلرنده پیدا بولغان کبك تلقی وقبول قیلنوب بارادر ایدی ، بواشنڭ آرتنده کوب خطره وکوب ایارچنلر بار ایسه‌ده آنی بك آزلری توشنورلر ایدی . حقیقت حالنی توشونـگان شیخ وقارتلر آرتق اوز پیغمبرلری آرقلی باش قوشارغه وشولای ایتوب اوز آرا تالاشودن وصوغشودن قوطلورغه ویانلرنده اوتورغان یهود قبیله‌لرینه اوستون چغارغه امید وقصد باغلادیلر .

— ۲۹ —

آلده‌غی یلده ایکنچی بیعت که‌قارشی مدینه معتبرلری حج گه بارغانده بك جیونوب چقدیلر . مکه گه باروب کرگاچ اوز آرالرنده بولغان شبهه‌لی کمسه‌لرگه‌ده مکه‌ده‌گی قریشیلرگه‌ده سرلرن آڭلاتمی بك نق یاشردیلر . حج‌لری تمام بولغاچ گوزاچه سوز قویشوب توننڭ اوچدن بری اوتکاچ بارچه خلق تیران یوقوده چاقده برار ایکشارگنه بولوب عقبه‌گه بیعت مجلسینه یونه‌لدیلر . مدینه خلقندن عقبه‌گه ۷۳ کمسه وآنلر ایله ۲ خاتون کلدی . محمد (ع م) آتا بر توغمه‌ـسی عباس ایله کلدی . بس شول یرده کوچونڭ شرطلری سویله‌نه باشلادی . مسئله‌نڭ باشی هر ایکی یاقغه بیلـگولی ایدی . اول

ایسه محمد (ع م)نڭ مدینه‌گه کوچوب کیتووی خلقی‌نڭ آنی قبول ایتولری ایدی. بك بای بولغان ادبیات‌قه ملکه‌لنگان عرب کبارلری بونداى اورنلارنده اوزلرن طوته بله‌لر ایدی. آنلر سوزنی آشیغوب ایتماسلر وآشیغوب جواب بیرماسلر، صوڭندن اوپکه‌گه سبب بولورلق سوزنی ایتمی قالدرماسلر ایدی، محمد (ع م) نی مدینه‌گه کوچروب آلو آنی اوزلرینه ایکی یوزلی زور شیخ قیلو ایدیکن مدینه خلقی بله‌لر ایدی. بومقصد یاشرن توگل‌ایدی بس مجلس‌که کیله‌سی کیلوب بولغاچ عبدالمطلب‌نڭ اوغلی عباس سوزگه کریشوب قرداشی اوغلی‌نڭ اوز قومی قاشنده حرمت واعتباری زور بولغانن سویله‌دی واگر محمد (ع‌م) حقنده کملك ایتارلك بولسه‌لر وآنڭ خدمت وحمایه‌سنده ایبسز بولورلق بولسه‌لر آنی بورچوب یورتمای اوز قومی اچنده قویولارن تکلیف ایتدی. عباس شولای سویله‌ب بتورگاچ مدینه‌لکلر طرفندن براء بن معرور دیگان کمسه سوزگه کریشوب:

— بزده حیله وریا یوق؛ بزچن کوڭلمز بله سویله‌شه‌مز دیب عباس‌قه قسقه‌چه جواب بیردی ومحمد (عه م)غه قاراب:

— تڭرڭ ایچون هم اوزڭ ایچون کیراك بولغان نرسه‌لرنی آل‌ده بزگه شرطلرڭنی سویله؟ - دیدی. محمد (عه‌م):

— خداغه‌هیچ نرسه‌نی اورتاقلاشدرماسسز ومینی اوزڭزنڭ خاتون وبالالرڭز اورننده طوتوب صاقلارسز- دیدی. هیثم بن نبهان: - یارسول‌الله! قریشیلر بله بزنڭ آرامزده عهدلر بار؛ بواش بله بز آنلرغه قارشی بولغان عهدمزنی بوزغان وکیسکان بولامز، شایدکه سن بزگه کوچکاچ کوچایساڭ واول چاغنده بزنی تاشلاب اوزقومڭه قایتساڭ؟... - دیدی. حضرت‌محمد (عه‌م) هیثم‌نڭ بو سوزینه جلمایوب: «بل‌الدم الدم والهدم الهدم ...» دیدی. یعنی حضرت محمد عرب عادتنچه برشیخ‌نڭ موینینه‌لازم بولغان نرسه‌لرنی اوستینه یوکله‌دی. شوندن صوڭ بیعت باشلاندی یعنی محمد (عه‌م) مدینه‌گه کوچکاچ مدینه خلقی آنی اوزبالالری یرنده صاقلارغه ومحمد

ومحمد (ع‌م) کوچایوب کیتسه‌ده مدینه‌نی تاشلاب کیتماسکه بولوب وعده‌لشکاچ عهدلرن نغطو ایچون قول طوتوشدیلر وصوگره محمد (عه م) آرالرندن ۱۲ نقیب صایلاتوب اوز قبیله‌لرینه کفیل قیلدی و «سز، حضرت عیسی‌نڭ حواریلری یرنده‌سز» دیدی. لکن بو بیعت‌نی قریشیلردن نق صاقلارغه سوز قویوشدیلر.

نیچوکده بولسه قریشیلر بو بیعت‌نی سیزندیلر ومدینه‌حاجیلرندن صوراشه باشلادیلر. لکن آلارنڭ مؤمن توگللری اوزلریده بو اشنی بلمی قالغانلر ایدی، شونڭ ایچون آنط شیرط بله واقعه‌نی انکار ایتدیلر.

اخطار:

بونده مهم بولغان نرسه عباس‌نڭ بیعت‌که قاتناشووی‌و بیعت‌نڭ یاشرن طوتلوویدر. دخی شونیده کوگلـگه کیتورمك کیراك: عباس بو کونگه‌چه ایمان کیتورمگان (؟) ایدی وهجرت‌دن صوڭ مکه فتح ایتلـگانچه مکه‌ده قریشیلر آراسنده قالدی. بو، نه دیمك؟.

— ۳۰ —

اوزاقلامی بیعت خبری قریشیلرگه معلوم بولدی. مؤمن‌لرده مدینه‌گه کوچه باشلادیلر. بو اشنڭ آزاغی قریشیلرگه قارشی صوغش بولاچاغن ایکی طرف‌ده آپ آچق بله‌لر ایدی. بس قریشیلرگه‌تیز راك بر چاره تابو لازم بولدی. محمد (ع‌م) مدینه‌گه کوچوب قریشیلرنی صوغشوب جیگو بك کوب اشلرگه توقتالا تورغان بولسه‌ده، صاتوچی قریشیلرنڭ شام یولنده اوتورغان مدینه آنلرنڭ مال وکروانلری‌ایچون قورقنچلی ایدی. بس کعبه یاننده بولغان دارالندوه نام جیون یورطینه جیولشوب قریشیلر تورلیچه کیگاشوب قاراغاندن صوڭ حضرت‌محمدنی اوترودن باشقه چاره تابمادیلر چونکه حضرت‌محمده‌کی ثبات وقوت وآنده بولغان استقامت وأفکار، زیراك قریشیلرنڭ باشلارینه نیلر کیله‌سینی اوزلرینه آچق کورساته‌در ایدی.

قریشیلر أدب وصاتولاری بر کاتنده بایتاق نرسه توشونسه‌لرده اوزلرینڭ واقلق وپریشانلق‌لارندن تیزوك چغا آلمیلر ایدی. خصوصاً حضرت محمدنڭ روحانیت وأخلاقی قریشیلرنڭ بارچه‌سینه فائق (اوستون) بولغانغه قریشیلرنڭ طبیعی وجدانلری آچق آچقدن آڭا آیاقلانودن آنلرنی طیادر ایدی. دارالندوه مشاوره‌سی قریشیلرنڭ اوز قاشلرنده‌ده عربنڭ اوز عادتی بوینچه‌ده یولسز ایدی، قریشیلر بو اشنڭ جبر واوصاللق ایکانن بله‌لر ایدی چونکه بر کمسه‌نی اصنام عبادتندن منع ایتکان ایچون وعربنی بر آوزغه چاقرغان ایچون وبارچه کورکام خلق‌لرنی تکلیف ایتوب ناچار خلق‌لردن طیغان ایچون اوترو واوتره‌مز دیب یورو آنلرچه تعدی ایدی، شولای بولسه‌ده قریشیلر قانسزلاندیلر وحضرت محمدنی کوب قبیله‌لردن بیلگولنمش بر نیچه شخص طرفندن قتل ایتدروب شول قبیله‌لردن توله‌نه‌چك قان بهاسی (قون) بله قوطلوب قالورغه اویلادیلر.

لکن حضرت محمدده وآنڭ طرفداری وخیر خواهی بولغان هاشمیلرده اهل اسلامنڭ حرکاتن وقریشیلرنڭ بو حرکاتکه نیچوك قاراغانلارن همیشه کوروب وکوزاتوب طوره‌لر ایدی وتیوشلی بولغان صاقلقنی اشلیلر ایدی. هاشمیلرنڭ مؤمن‌لریگنه توگل مؤمن توگللریده بارچه‌سی بر یاقلی ایدی، یالغز ابولهب کنه کیلوشه آلمدر ایدی. قریشیلر خیانت یولیله واوزلرینڭ خیانت‌لرینه بیر نمکاه شیکلنه شیکلنه اشلرنده قارارلار وهاشمیلر آلارنڭ ازلرندن یوروب صاقلانورلار ومحمد (ع‌م) نی صاقلاو قصدنده بولنورلار ایدی.

اشلرنڭ آقتق چیگینه قدر توزمك حضرت محمد طرفندن غایت مردانیت وغایت همت ایدی، چونکه قریشیلرنڭ فرط تعدیلری آنڭ اوزینه‌ده وایداشلرینه‌ده غیرت وکوچ کرته بارا ایدی. اشلر چیگکه کیلگاچ واوترر‌گه بیلگولنگانلر حضرت محمدنڭ خانه‌سي تیره‌سینه

جینالا باشلاغاچ اول آقرنلق بله چغوب کیتدی واوز اورننده حضرت علی‌نی قالدردی. حضرت محمد بر نیچه کون مکه‌ده وصوکره‌مکه‌طاولارنده بولغان بر تیشوکده یاشرنوب واوزینڭ یانینه یولداشلقغه ثباتـلی وصبرلی‌لار سلطانی بولغان عبدالله (ابوبکر) نی آلوب ایکاوسینه ایکی دوه وبر قلاغوز وبر دوه‌چی آلوب مکه‌نی تـاشلاب مدینه طرفینه یونه‌لدیلر.

بعثت‌نڭ باشنده شول ذات یاردم‌گه ییتوشکان کبی اوشبو هجرة کونلرنده‌ده اوزینڭ اوغلی قزی بله کوب خـدمت ایتدی. عبدالله حضرت محمدکه موسی (ع‌م) نڭ هارونندن برده‌کم توگل ایدی.

حضرت محمد قریشیلرنڭ کوزلرندن غایب بولغاچ آنلر آنی آزن بونده آت چابدروب ازله‌سه‌لرده بو ازله‌و بر آبدراش واضطرابقنه ایدی. اوزکلی‌صورتده آنی تاووب اوترورگه هیچ کم بالذات کریشه آلمی تورغان ایدی.

— ۳۱ —

مدینه‌ده محمد (ع‌م) نڭ کیله‌سی بیلـگولی ایدی واول کیلوب ییتار کونلر بولغاچ بایتاغسی قوراللانوب یولغه چغارلار وکون‌کوتارلوب هوا قزغاچ خانه‌لرینه قایتورلر ایدی. برکون استقبالـگه چغوچیلر محمد (ع‌م) نی کوتوب آلالمی قایتوب کیتکاچ بر بوموش بله خانه‌سی‌نڭ اوستینه چقغان بر یهودی یراقدن محمد (ع‌م) نڭ کیلگانن کورگدی. بس تیزوك موءمن‌لر قوراللانوب محمد (ع‌م)نی قارشی آلورغه‌چقدیلر.

مدینه تورلی قبیله‌دن تورغان بر شهر بولغانغه وآنده همان‌ایمان کیتورمگان وحضرت محمدکه بیعت بیرمگان کمسه‌لرده کوب بولغانغه، طبیعی بو شهرده‌ده حضرت محمدکه تغزلانوب کونله‌شوچیلر بولاچاق بولغانغه اول آشغوب مدینه‌گه کرمدی بلکه مدینه‌دن ۷ چاقرم قدر

برچیتده‌تورغان قباقریه‌سینه‌توشدی و آنده‌بر نیچه کون توقتاب طوردی. مدینه یانینه باروبده مدینه‌گه کرمی قباده توقتاب اون کون طورو بایتاق مصلحت‌که نیگوزلنمشدر. چونکه قباده توقتاب یال ایتو وچیتدن طوروب مدینه‌نڭ سرن آڭلاو وبالفرض آنڭ کروب‌اوطرو یاڭی بر دشمانلق چغاررلق بولغانده بتونله‌ی شرنده طوروب قالوده ممکن ایدی.

بزنڭ مسلمانلرحضرت محمدنڭ بارچه سوز وحاللری بیلگولی دیب گمان‌ایته‌لر. لکن آنڭ حاللری مسلمانلرغه برقدربیلگولی بولسه‌ده آنڭ سوزلری برده‌بیلگولی توگلدر. عبدالله ابوبکربله محمد عه‌م‌نڭ هرحالده سویلشکان سوزلری‌اوزگارتلمی یازله بارلوب شول سوزلر حاضرده میدان مطالعه‌گه قویلسه اڭ نچکه سرلر بیلنور واڭ آور مشکللر چیشلورایدی. اول ایکی آراده انواع‌تورلی کیگاشلرنڭ‌بولمقی‌طبیعی‌در، مکه‌ده کم‌نی، نیچوك اونده‌و خصوصلرنده ومدینه‌ده صوغشلرنی نیدن باشلارغه، نیچوك عسکر کیوندررگه تیوشلگی خصوصلرنده البته آنلرنڭ آراسنده‌نچکه کیگاشلر بولغاندر.

حضرت محمد مدینه‌گه کرونڭ مصلحتینی اوگرانگاچ وآنده طورونڭ پلانن تقدیر وتعیین ایتکاچ برجمعه کونده زور بر دان بله مدینه‌گه کوچدی ومدینه‌گه کروب اورناشقانچه ایکی آراده بنی سالم بن عوف دیگاننڭ یورطنده طاتلی برخطبه بله جمعه اوقودی. ومدینه‌گه باروب ابوایوب دیگاننڭ خانه‌سینه توشدی. کوچوب کیلگان ایداشلرن‌ده تورلی یرگه تاراتوب اورناشدردی وبونده حضرت محمد برمسجد یاننده اوزینڭ ایکی خاتونینه ایکی حجره یاصاتدی.

بیان :

حضرت خدیجه کوننده اول ایکنچی خاتون آلونی سویله‌میدر ایدی. اول اولگاچده سوده دیگان بر قارت خاتوننی نکاحلنوب عبداللهنڭ قز بالاسی عائشه‌نی‌ده نشانلاغان ایدی. مدینه‌گه کیلگان یلده حضرت محمد تیك طوروبراق اسلام‌نڭ طامرغه اوتورغانن کوتدی. بو حالده

قریشیلر وقتچه اونطلوب طوردیلر. بلکه بو وقتده مدینه تیره‌سنده‌گی یهودی قبیله‌لری برله اوغراشورغه توغری کیله باشلادی. مکه‌دن کوچوب کیلگان کمسه‌لرنك بیك کوبیسی فقیر فقرا، مکه‌ده‌نرسه قاراسی بولغاننك‌ده باری آنده قالغانغه مهاجرلرنی کیچوندرو محمد (ع‌م) غه آور ایدی. بس محمد (ع‌م) کوچوب کیلگانلرنك‌هر برسینی مدینه‌نك برار کشیسی بله آخرت دوستی قوشدی. آخرت دوستلارینك هر نرسه‌لری اورتاق بولوب برسینه برسی وارث قیلونمشلر ایدی. بس بولای بولغاچ کوچکانلرنك حاللری برقدر توزالدی ولکن مدینه خلقی اوزلریده بای بولماغانغه وآنلر عامة زاپاسسز بولغانغه ودوستلق ایسکوره ایسکوره تربیه ایتوچی دوستنك آورسنو احتمالی‌ده بولغانغه آخرت دوستلغی البته بر اوزگارتله‌چك ایدی.

اول وقتده موءمن‌لر نمازلرنده یهودیلر قبله‌سینه یعنی بیت‌المقدس‌که یونه‌له‌لر ایدی. بوعمل هر ایکی فرقه‌نك حرمتلوسی بواغان ابراهیم پیغمبرگه اسناد ایدلگانگه موءمن‌لر قبله‌لرینك بیت المقدس بولووینه آلای آورسنمیلر ایدی. لکن سیاستسز یهودیلر سوزلرینك آزاغی توشونمی: «سزنك اوزگزگه قبله‌گزده یوق، سز بزنك قبله‌مزگه یونه‌له‌سز» دیب موءمن‌لرنك حمیت‌لرن چغاردیلر. بس محمد (ع‌م) قبله‌سی‌نك بیت المقدس بولوب‌تورغانینه‌راضی‌بولمی‌باشلادی ونمازنده گرچه بیت‌المقدس‌که یونه‌لگاندی بولسه‌ده همیشه کوککه‌قارار ایدی. حمیتلی‌عربلر اوزلرینه مخصوص کتاب واوزلرندن پیغمبر بولغاننی تله‌گان کبی بر غیرتکه کیلگاچ قبله‌لرینگده اوزلرینه مخصوص وبتون عرب قبائلی قاشنده محترم بر بنا بولغانن آرزو قیلور بولدیلر. مدینه‌ده موءمن‌نی نماز وعبادت‌دن منع ایتوچی کشی باش‌کورساتمگانگه آرتق نمازلر طبیعی وتیگوز (نارمالنی) برحالگه کیلدی. موءمن‌لر نمازنی جماعت بولوب اوقی باشلادیلر ونماز وقتینی موءمن‌لرگه بلدروب طورور ایچون تورلی چاره‌لر ازلنگاندن

صونگ عبدالله بن زید دیگان مدینه کشیسی نینگ توشده کورگانی بو ینچه حاضرده مسلمانلر آراسنده معروف بولغان «أذان» قبول ایتلدی وبو أذاننی حضرت محمد بلال موءذن گه اوگراتدروب نماز وقتلرینی أذان بله بلدررگه بیوردی. یهودیلر «عرب»دن بر پیغمبر کیلوردیب کوته‌لر ایدی ولکن آنی اسحاق بالالرندن چغاردیب امید ایته‌لر ایدی. باشده دین‌سز عرب‌لرگه: «سزگه بر پیغمبر کیلور» دیو خبر بیروب یورگان یهودیلر حضرت محمدنی کورگاچ شاشدیلر واسلام دینینه قارشو تورلی فتنه قورشی باشلادیلر.

— ۳۲ —

آرتق موءمن‌لرنینگ باشلری برآز طنوچلادی وتیره یاقلارنده بولغان قبائل ایله اش کوره باشلار وقتلری ییتدی. بس مدینه تیره‌سنده بولغان یهودیلر ایله موءمن‌لر آراسنده معاهده یاکارتلدی، معاهده بو ینچه بونلر بر برسینه قارشی صوغش قیلماسقه واگر مدینه‌گه دشمان هجوم ایتسه یهودیلر یاردم ایتارگه بولدیلر.

هرتورلی عبادت وپاکلک موءمن‌لرنینگ اخلاقلرن توزاته بارا وجماعت نمازلری ودین برلکلری موءمن‌لرنی اویوشدرا بارا وموءمن‌لرنینگ أمین لکلری(*) واق تویاک صوغش وتالاشدن بیزار بولغان کوچسز واعتبارسز قبیله‌لرنی اسلامیتکه آوشدرا بارا ایدی وبو وقتلرده اسلامیتکه وقتلی‌غنه توگل بلکه منگولک نیگوز قویله ایدی. حضرت محمدنینگ مقصدی بلند بولغانغه اوشبو کونده بولغان اشلری آنی غرورلاندرالمی وآنینگ بو قدرگنه موفقیاتی همان کوگلن طوطرمی ایدی.

حضرت محمد اوزینینگ مدینه‌ده‌گی نفوذ وسلطه سینه ایسرمکانگه وآنینگ

(*) موءمن‌لر گرچه عربنینگ اوز عادتنده معروف بولغان کروان طوتو مال قوالاو یوللرنده یورسه‌لرده بو اشلرغی، اوز عادتلرنده‌گی امین‌لکلرینه منافی توگل ایدی.

بارشی غایت متین بولغانغه واق تویاك رئیب‌لری قچقروب آنگا قارشی طورغه یول تابمیلر ایدی.

— ۳۳ —

مدینه یاننده یاقنراق بنی قینقاع، بنی نضیر، بنی قریظه نامل‌رنده اوچ قبیله(*) یهودی بار ایدی. یهودیلر اول چاغنده‌ده اول یرده‌ده حاضرگیلری کبیماللی زاپاسلی بولالر ایدی. آلارنڭ بیك گوزل باغچه وایگونلکلری بولادر ایدی، دنیا ترکلگنده آنلر اعتبارلیلر ایدی، مگر سیاسی تدبیرلری اول چاغنده اوق حاضرگسی کبی وخیم ایدی. موءمن‌لر ایسه اقتصادی جهتده اعتبارسزلر، ایرته‌گوسی کونلرن صاغشلاماسلر وکفاف قدرینه قناعت ایتارلر ایدی. لکن کفاف قدرهمیشه شولای کفاف بولوب طورماس. عادی طورشلرده‌ده گاها بتوب کیتار وصوغش کیرا کلرینه آنلرنڭماللری توبده ییتماس ایدی.

— ۳٤ —

تالاو قصدی

هجرتنڭ ۲ نچی یلنده رمضان آینده محمد(ع‌م)عبدالمطلب اوغلی حمزه‌نی ۳ کشی بله قریشیلرنڭ عمروبن هشام قول آستنده شامدن قایته‌تورغان کروانینه قارشی چغاردی. آنلر باری ۳۰۰ قدر یولاوچی ایدی. موءمن‌لر بله قریشیلر یولغشقان یرده مجدی بن عمرو دیگان کشی آراغه‌توشوب تالاشونی بولدرتمادی. شول اوق هجرتنڭ ۲ نچی یلنده محمد (ع‌م) قریش کروانینه قارشی اوزی چقدی. لکن کروان طوتلمادی. اوزوب اولگورگان ایدی. بوسفرنده محمد (ع‌م) بنی ضمره قبیله‌سیله کیلوشدی. بوقبیله موءمن‌لر ایله بربرسینه یاردم ایتشورگه وبربرسینه تیوشماسکه بولدیلر. بوڭا «غزوهٔ ودان» دیگانلر. ودان غزوه‌سندن قایتقاچده

(*) خیبر، فدك، تیماء، وادی القری یهودیلری یراغراق ایدیلر.

محمد (ع‌م) «قریش کروانی قایتوب کیله ایکان» دیو ایشتوب ینه آنلرغه قارشی چققان ایدی. قریشیلرده صاقلانغانغه بونوبت‌ده کروان قوطلوب کیتدی، محمد (ع‌م) بواط دیگان یرگه‌یتکاچ کیری قایتدی، بوگا بواط غزوه‌سی دیگانلر. محمد (ع‌م) بواطدن قایتقاچده قریشنڭ غایت زور برکروانی شامغه چقدی. اول یوز ایلی کشی بله‌بوگاده قارشی چقدی لکن همان‌یولقمدی بوسفرنده بنی مدلج قبیله‌سیله کیلشوب قایتدی. بوسفرنده حضرت محمد عشیره دیگان یردن کیری قایتقانغه بونی غزوهٔ عشیره دیگانلر. عشیره‌دن قایتقاچ کوبده اوتمگان ایدی. کرز بن جابر الفهری دیگان کمسه مدینه تیره‌سندن مال قوالاب کیتدی، حضرت محمد کرزنڭ آرتندن چغوب سفوان نام یردن کرزنی طوته آلمی کیری قایتدی، بوگا بدر الاولی یعنی اولگی بدردیگانلر.

شول یلنڭ رجب آینده محمد (ع‌م) مهرلی تعلیمات بیروب سکز کمسه‌نی شام یولینه یباردی ومدینه‌دن چغوب ایکی کون سفر قیلغاچ تعلیماتنی قارارغه بیوردی. ایکی کوندن صوڭ قاراغاچ بوتعلیمات قریش کروانینڭ احوالن کوزاتو وآنی مدینه‌گه بلدرو ایچون ایکانی معلوم بولدی‌و بوسفرده‌مسلمانلر قریشیلردن براونی‌اوتروب ایکاوسن اسیرایتدیلر. بو واقعه رجب آینده بولغانغه، رجب آیی اشهر حرم آتالغان آیلرنڭ برسی بولوب عرب عادتنچه اشهر حرم‌ده اوترشو اوزکلی حرام صایلغانغه قریشیلر مسلمانلرنڭ بو اشلرینه قاتی سوز ایتدیلر وبو اش بله محمد (ع م) نی آبدراتور ایچون «اشهر حرم‌ده اوترشو نیچوك؟» دیب سوءللر قیلدیلر، محمد(ع‌م) قرآن آیتیله: «اشهر حرم‌ده‌اوترشو کبیره‌دن، اما‌مسجد حرامنڭ اهلینی‌چغارمق آندنده‌زورراق، فتنه چغاروده‌اوترشودن زور» مضموننده بولغان سوزلر بله جواب بیردی.

هجرتنڭ ایکنچی یلنده روزه فرض قیلندی. ورمضان چغوینه فطره صدقه‌سی واجب قیلندی. وشول‌اوق یلده بایلرنڭ ماللرندن زکات فرض

قیلندی وشولای ایتوب فقیر فقرانڭ حالینه آز راق یاردم بیرلدی. لکن مسلمانلرنڭ چن مقصودی همان حاصل بولمی ایدی، اول ایسه برار یردن کوبراك مال حاصل ایتوب مسلمانلرنی صوغشقه جهازلندرمق ایدی. مسلمانلر قریش کروانینه قارشی ایکی‌ده اوچ‌ده چقدیلر، همان‌طوتـه آلمادیلر چونکه قریشیلرده مدینه‌ده بولغان منافق‌لر ومدینه تیره‌سنده بولغان یهودیلر یاردمیله مسلمانلرنی اغفال قیلوب همیشه سلامت قورتل‌لر ایدی. محمد (ع‌م) مهرلی تعلیمات بل‌ده جاسوس چغاروب باقدی، آلاین مقصود حاصل بولمادی، بس مسلمانلر قریش کروانینڭ شامدن قایتوب کیلگانن چن اجتهاد بله صوراشوب وبلشوب طوردیلر، اگرده اول کروان بتونلته مسلمانلر قولینه توشه قالسه قریشیلر صوغشسز جیگله‌چکلر ایدی.

بدر صوغشی.

بس قریش کروانی مدینه طورندن اوتار وقتنی قاراب محمد (ع م) ۳۱۳ کمسه ابله یواغه چقدی. مسلمانلرده باری ایکی آت ویتمش دوه بار ایدی. مسلمانلرنڭ بولای چققانن سیزگاچده کروان باشی ابوسفیان مکه‌گه آت چابار کوندردی واوزی یول صابدروب عادتدن طش تیزلك بله آلغه یوردی قریشیلر مال وکروانلرینڭ یاردمینه چغار ایچون مکدن آرتق کشی جهازلادیلر وشول آراده «ایندی کروان سلامت قورتلدی یاردم‌گه چقماسونلر» دیب کروان باشی ابوسفیان مکه‌گه ینه‌دن خبر طوتسه‌ده قریشیلر: — ایندی بر نیت ایتکان کوینچه مسلمانلرنی بر آز اوقوطیق دیو آلغه یوردیلر. لکن چن آچو وچن غیرت بله توگل بلکه برسن برسی عارلندروب أیلی شیلی بولوب جینالدیلر. مسلمانلر ایسه بالعکس نهایت آچو ونهایت غیرت بله بار قصدلری شول قریشیلرنی جیکوگنه ایدی. مهاجرلر شولای اخلاصلی بولسه‌لرده توب مدینه خلقی بولغان أنصارده نوع عزمسزلك ونوع چوالو علامتی بار ایدی. آنلر کروانی

توتقان تقدیرده بك یخشی بولشه‌چکلر ایدی، اما کروان اله‌کمی گیتوب مال اورنینه صوغش قیلر لازم بولغاچ تره‌له باشلادیلر. چونکه اهل‌یثربنك اوزلرینك قریشیلرگه قارشی برده اوچلری فلانلری یوق ایدی، بلکه آنلر قریشیلر توغروسنده نوع تعظیم واحترام اوزره بولنورلر ایدی. بس محمد (عه م) گه اهل یثرب‌نی اقناع ایتمك وآنلرنك کوڭلینه‌عزم ونقلق کرتمك کیراك بولدی. وبوچاغنده حضرت پیغمبر وحی آرقلی اوزلرینه ایکی نرسه‌نك برسی وعده قیلونغاننی سویله‌دی (*)، یعنی یاکروانی طوته‌لر ویاخود قریشیلرنی جیگه‌لر. بس محمد (عه م)نك ومهاجرلرنك صوغشقه قصد وعزم‌لری اوزکلی بولغاننی بلگاچ مدینه خلقی‌نك شیخ‌لری‌ده اوزلرینك بیعت‌لری موجبنچه اتفاق واطاعت ایتدیلر ومحمد(عه م) بو مظفریت‌نی‌غنیمت‌بلوب «طور، یورگز؟ فی امان‌الله!» دیدی.

اهل یثرب، قریشیلرده بر نوع مهابتلك وعظمت حس ایتسه‌لرده محمد (عه م) واوزینك مهاجر ایدداشلری قریشیلرنك چامالارن بك بله‌لر ایدی. بلکه‌هاشمیلر اوزلری‌قریشیلر قاشنده آرتق فضیلت‌وخصلت بله‌معروف ایدیلر. وخصوصاً اسلامیت‌ده بولغان ایمان وروحانیت آنلرنی قاتی قاوشاته‌در ایدی.

قریشیلر اچنده حضرت‌محمددن ومسلمانلردن برده قاوشامی تورغان کمسه‌لرده بر آز بولسه بولغاندر، لکن توبانگی صنف خلق‌لری عامة اسلامغه میل ایتکان بولوب، ایمان کیتورمکله اهل اسلامغه قوشلو ایچون برار فرصت‌قنه کوزلیلر ایدی. ذاتا قریشیلر بوچغشلرنده مسلمانلر صوغشقه جسارت قیلورلر دیب اویلامیلرده ایدی، بلکه آنلر مدینه طرفینه بایتاق کیلوب واوزلرینك شوکت ومهابتلرن عربکه کورساتوب وبر یرده ایسرتکچ اچوب کیف صفا قیلوب سلامت قایتمق امیدنده ایدیلر. لکن اشلر آنلر اویلاغانچه‌غنه بتمدی.

(*) صوغشدن بورون وعده پیغمبر آوزندنغنه ایدی. بدرده مؤمن‌لر غالب کیلگاچ شول وعده آیة برله‌ده نغطلدی.

قسقەسی قریشیلر ایلە مسلمانلر بدردە یولقشدیلر واوزلرینە مناسب اورنلارغە اوطروب صوغشقە جیونديلر. مسلمانلر صوسز قوم اوستندە قالوب خطرەلی بر حالگە کیلگاچ بختلرینە قارشی یغمور یاووب صوغە قاندیلر وکوللر یاصاب صونی زاپاسقەدە حاضرلەدیلر. قریشیلرنڭ مالارن صوغاروچی ایکی قلنی طوتوب شولار آرقلی قریشیلرنڭ نیچەکشی ایکانن وکبار مکەدن آندە کملر بارون آڭلادیلر. محمد(عەم) کباردن بیك کوبلرینڭ بدردە بارلغن ایشوتکاچ: «مکە بوندە کیلگان ایکان قاراڭز ایندی یگتلر» دیگان کبگراك برسوزبلە اظهار مسرت قیلدی.

الحاصل مسلمانلر «جیگساك دشماندن اوچ آلامز، اولساك شهید بولامز» دیو قصد وعزملرن بتون قیلوب کوڭللرندەایمان بولغانی حالدە بویولقونی غنیمت بلوب صوغش صفینە کردیلر وقریشیلردە تلەر تلمس صف قوردیلر.

مبارزە بلە باشلانغان اوشبو صوغش تیزوك قزوب کیتوب ومحمد (عەم) یارب! وعدەڭنی تیزراك یرینە ییتکور دیب دعا قیلوب طورەدر ایدی. حضرت‌حمزە، حضرت‌عمر وحضرت‌علی ارنڭ آرسلانلر کبی‌قیلانشلری بتون مسلمانلرغە یوراك کرتوب تیزگنە وقت‌نڭ اچندەقریشیلر جیگلدیلر وبایتاغسی شوندە اوترلوب ویتمش کشیلری اسیر توشوب قالغانلری طوزغوب قاچدیلر.

کوب بولماسەدە مسلمانلر بوصوغشدەقورالدن حیواندن آزق‌تلوکدن هم‌اوستلردە بولغان‌کیوملردن عبارت غنیمت آلدیلر. لکن اهل یثربنڭ احتیاج وفقرینە کورە بودەبیك‌یاریدر ایدی. حتی‌غنیمت نرسەلرن بولشو طورسیندە موءمن‌لر آرسندە بایتاق اوپکە سابقە وقچقرشدە بولدی.

نهایت مسلمانلر غنیمت مسئلەسی‌نڭ حلینی حضرت محمدکە قالدردی‌لر واول‌دە تلقاء نفسندن مسئلەنی حل قیلمای وحی‌گە منتظر بولدی. وحی طریقنچە أنفال سورەسی کلدی سورەنڭ برنچی آیتی:

یسئلونك عن الانفال قل الانفال لله والرسول فاتقوا الله واصلحوا ذات بینکم واطیعوا الله ورسوله ان کنتم موءمنین * ترجمەسی: سندن

غنیمت توغروسنده صوراشورلر: غنیمت الله‌نقی هم رسول‌نکی دیگن. الله‌دن قورقگز واوز آراگزنی توزاتگز، اگر موءمن ایسه‌گز الله‌غه هم آنڭ رسولینه بویصونگز. مونه بو آیه‌نڭ مسئله‌نی نیچوك حل ایتکانن کورگز.

غنیمت مسئله‌سینڭ بو روشچه حلی بدرده‌گی غنیمت‌که قاراغانده آنچه اهمیتلی توگل ایدی، بلکه کیله‌چکده‌گی غنیمت‌لرگه دائر مهم ایدی. غنیمت شول روشچه محمد (ع‌م) نڭ اوز قاراوینه قالدرلدی وبارچه غنیمت‌نڭ بشدن بری‌ده حضرت محمدنڭ اوزینه وآلینه بیلگولندی.

بدر صوغشی‌نڭ اهمیتی ذاتاً غنیمت جهتندن توگل ایدی، بلکه بدر صوغشنده قریشیلردن حضرت محمدنڭ الڭ دشمانی بولغان هشام، عتبه وشیبه کبیلر اوترلدی. ومعتبرلرندن خطیب - اسمعیل بن عمرو، سائب بن یزید، عباس بن عبدالمطب(*) عقیل بن ابی‌طالب وبونلردن باشقه‌لر اسیر توشدیلر. «اسیرلرنی نیشله‌تورگه کیراك» دیب کیڭاش ایتکانده عمر اسیرلرنی قلچدن اوتکاررگه تکلیف ایتدی، لکن عبدالله (ابوبکر) نڭ کیڭاشی بوینچه اسیرلر فدیه برابرینه آزاد قیلونه‌تورغان بولدیلر. فدیه‌نڭ مقداری برمڭ درهم‌دن دورت مڭگه‌چه‌بیلگولندی وفدیه‌لك مالی بولمای کورکام یازو بله تورغان اسیرلرنی مدینه‌نڭ اون یگتینه یازو اویراتورگه تکلیف ایتدیلر وبعضلری مجانا آزاد قیلندیلر.

بدر اسیرلرن فدیه برابرینه آزاد قیلو ایچون محمد (ع‌م) نی وحی طریقنچه شلته قیلندی. لکن بوشلته‌نی ایکی تورلی توشنوچیلر بار: یعنی «نیگه اسیرلرنی قلچدن اوتکارمی فدیه برابرینه آزاد ایتکانلر، یاخود نیگه آنلرنی یبارگانده فدیه‌لرن آلغانلر؟». اگر اولگی احتمال توشونلسه اهل اسلام اوستنه جواب تابو ممکن بولمغان برسوز توشه‌در.

(*) لکن بو ذاتنڭ بونده قاتناشقالاوی قاتلاوسز توگلدر. والعاقل یکفیه الاشارة.

شایدکه شلته ایکنچی احتمالگه کوره‌در، چونکه صوڭغی بیعت‌ده حاضر بولوب مدینه خلقی بله هجرة شرطلرن سویلشکان عباس‌دن اوز فدیه‌سنده حضرت علی‌نڭ قرداشی ابوطالب‌نڭ اوغلی عقیل فدیه‌سن‌ده آلو آڭلاشلماسلق بر سرنی مشتمل‌در.

واقعاً مال تابو اهل اسلامغه مطلوب ایسه‌ده بولای توغریدن توغری اسیرلر برابرینه فدیه صوراو اسلامیت‌نڭ روحینه وبارشینه تمامیله موافق توگل ایدی. هرنی ایسه بوشلته بك زور نرسه توگل ایدی. اما بو، بدر صوغشنده قریشیلرنڭ بیللری صندی وآنلر بو مصیبت‌كه عادت‌دن طش بورچلدیلر. اوچ یوز قدر یوقصول مسلمانلر جهازلی مڭ مشرکنی جیڭو آراغه مادی قوت‌لردن باشقه معنوی وروحانی نرسه‌لر کرگانن آچق آڭلاته‌در ایدی. حتی مسلمانلرده قریشیلرده اهل اسلامغه فرشته‌لر یاردم ایتکاننی کورگاندی بولدیلر. واقعا روحانی نرسه‌لر وفرشته‌لر اعتقادی عرب‌ده الکدن اوك بار ایدی. قریشیلر غرض فاسدلرینه بناء اسلامیت‌كه قارو ایتسه‌لرده اوزلرنده دهشت وقورقو کورنه ایدی.

خصوصا بدر واقعه‌سی محمد (ع‌م) نڭ رأیینی توغری چغاردی وآنی اهل مدینه قاشنده وعامة مسلمانلر قاشنده کیراگنچه کوتاردی وکیل‌چکده آنڭ تکلیفاتینه بویصونمق خطره‌سز ایدیکن کورساتدی.

حرکات سیاسیه‌نڭ اڭ مهم نطقه‌لری البته شوندی خطره‌لی اولان اورنلارده ظفر یاب ایتکانلری‌در. بوندی عادت‌دن طش ظفرلر عصرلرچه حکم سوره‌لر واوزلرندن صوڭغی بك‌کوب ظفرلرغه سبب‌بولالر.

صوغشنڭ ایڭ کیراکلی معنوی نرسه‌لری ایمان، صبر، ثبات‌در. خصوصا هر ایکی طرفنڭ قورال واسبابی وقوة مادیه‌سی بر نوع‌دن بولغانده، قوت ومهارت‌ده فاحش تفاوت بولمغانده مذکور اوچ نرسه‌گه مالك بولغان طرف اوزینڭ دشمانندن اوستون چغاکیله‌در.

صوغشده اولگان مسلمانلرنىڭ «شهيد» آتالووى وشهيدلرگه غير متناهى اخروى نعمتلر وعده قيلنووى اهل اسلامغه مخصوص بر خصلتدر. بو وعده ايسه وحى طريقنچه اللهدن بولغانغه هيچ بر تورلى تهمت وطعنه گه اوغرامىدر ايدى.

بدر صوغشى مدينه تيرهسنده بولغان يهوديلر بله اچنده بولغان منافقلرغه قاتى تأثير قيلدى. بودمگهچه آنلر آراسنده مسلمانلر حقنده يخشى توگل سوزلر واميدلر كوب ايدى. بس بدرنىڭ نتيجهسى آنلرغه قارشيده بر قايغو بولدى.

اوزون سوزنىڭ قصقهسى بدر مظفريتى اهل اسلام ايچون اللهنيچه عصرلق بر كوچ بولدى، ده والسلام.

— ٣٦ —

سويق واقعهسى.

قريشيلر بدرده جيڭلگاچ ابوسفيان اهل اسلامدن اوچن آلماينچه خاتونى بله ياتماسقه وبيتن يوماسقه بولوب آنط ايتكان ايدى. بس ايكى يوز كشى بله مدينه يانينه باردى ويهوديلرنى اهل اسلامغه قارشى قوطورتدى ومدينهنىڭ بر آز خرمالغن ياندرتدى وبر كشينى اوترتدى. شوندن صوڭ مكهگه قاچدى محمد (عم) ابوسفياننىڭ آرتندن چققاچ ابوسفيان يوگنده بولغان طالقانلغن يولغه تاشلادى. اهل اسلام ابوسفياننىڭ آرتندن ييته آلماى طالقانلقنى كوتاروب آلوب كيرى قايتدى.

اخطار: (معترضه)

اهل اسلام سياسى حركتلرنده تماميله مقتضاى سياستكه موافق اش كورهلر ايدى. سياستنىڭ مقتضاسى ايسه مطالب سياسيه يولينه آرقلى ياتقان هرنرسهنى هيچ نرسهگه قارامى وهيچ بر عدالت بلمى وهيچ بر تورلى عادت وقاعدهگه بويصونمى آلوب آتمقدر.

مدينه تيرهسندهگى يهوديلر هر نيقدر اهل اسلام ايله كيلرشكان بولسهلرده طبيعى، اشلرينىڭ آلغه كيتكانين تلهميلر ايدى واوزلرينىڭ

رأی وتدبیر سیاسیلرنده‌کی فسادلری موجبی اولارق تللرن طیالمیلر ایدی. اهل اسلام ایچون ایسه سیاسة مدینه تیره‌سنده‌گی یهودیلردن آرینمق کیراك ایدی، چونکه حرکات سیاسیه‌نڭ اوشبو تاوگی یللرنده اهل اسلام آز کوچ ایله اوزلرندن یراق توگل قبیله‌لر برله‌گنه اوغراشدقلرندن کورشیلرنده‌گی یهودی قبیله‌لری اهل اسلامغه کلی ضرر ایتارگه ممکن ایدی هم آنلر شونی ایته‌لرده ایدی.

بدر واقعه‌سی اثناسنده بنی قینقاع یهودیلری اهل اسلام ضررینه تورلی سوزلر سویله‌مش وأنصاردن براونڭ خاتونینی خورلامشلر ایدی. بس بدردن قایتقاچ محمد (ع‌م) آنلرنڭ رئیس‌لرن چاقرتوب شلته قیلدی وعهدلرن بوزسالار اشلری ناچار بولاسن سویله‌دی، آنلر ایسه: «اهل اسلام اوزقوملری بولغان قریشیلرنی چیگگاچده، بزنیده شولای جیگاربز دیب اویلیلر بوغای؛ آنلر بزنڭ کوچبزنی صناب قاراسونلر ألی» دیب سویلنمشلر در. بس اهل اسلام بنی قینقاع قبیله‌سینه چغوب قلعه‌لرن اونبش کون محاصره آستنده طوتوب خاتون وبالالری برله اوزلرن اورنلارندن کیتارگه وبارچه مال ملکت‌لرینی اهل اسلام فائده‌سینه قالدررغه کوچله‌دیلر.

بنی قینقاعدن توشکان غنیمت‌نڭ بشدن بری آل رسولگه بیلگولنوب ذوی القربی خصه‌سی هاشم ومطلب بالالرینه‌ده‌تیکورلدی، عبدشمس ونوفل بالالری ذوی‌القربی خصه‌سندن محروم قیلندی.

بیان:

هاشم، مطلب، عبدشمس، نوفل دورتسی‌ده قصی بالالری‌در. محمد (ع‌م) اوزی هاشم بالالرندن بولوب قالغان اوچیسی‌نڭ آتا یاقنلقلری برتیگوزدر، شولای‌بولسه‌ده، بنی هاشم وبنی‌مطلب جاهلیت‌ده واسلامده برگه بولدیلر دییلوب ذوی القربی خصه‌سی بیرلگانده قالغان ایکیسی‌نڭ بالالرینه بیرلمدی، مطلب، هاشم اورنینه نیابة شیخ‌لق ایتکان کشی ومحمد (ع‌م) نی تربیه ایتکان‌شیبه‌نی مدینه‌دن آناسی سلمی قولندن آلوب مکه‌گه قایتارغان وتربیه ایتوب اوسدرگاچ هاشم‌دن آلغان شیخ‌لغینی عبد المطلب لقبلو شیبه‌گه تسلیم ایتکان کشی‌در.

بویلده کوب جماعت بله رمضان وقربان عیدلری اوقلدی. محمد (عم)نڭ حدیجه‌دن توغان قزی فاطمه ۱۵ یاشنده ایکان ۲۱ باشلك علی‌گه نکاحلندرلدی وعائشه بنت عبدالله‌نڭ ۹ یاشنده چاغنده زفافی واقع بولدی.

— ۳۷ —

مدینه یاقننده‌غی بنی نضیر نام‌یهود قبیله‌سی‌نڭ رئیسی کعب بن اشرف اهل اسلامغه ضررلی کوروله ایدی. قریشیلرنی اهل اسلام اوزرینه صوغشقه قوطورته‌در ایدی بس محمد بن مسلمه دیگان بر مدینه کشیسی محمد (عم)نڭ رخصتی برله کعب‌نی اوتردی.

شول آراده بنی ثعلبه مدینه‌نڭ مالن قوالارغه کیله ایکان دیب ایشتوب محمد (عم) ٤٥۰ کشی بله قارشی چقدی. اهل اسلامنڭ چققانن ایشتکاچ بنی‌ثعلبه‌قاچدی، اهل اسلام آرتلرندن باردی، ذی‌أمر دیگان یرگه ییتکاچ اهل اسلام استراحت‌که توقتاب محمد (عم) یغمورده چلانغان کیومن کیبدررگه الب یاتقان یرگه، قوالانمش قبیله‌نڭ رئیسی دعثور یالانغاچ قلچی برله کیلوب چغوب: «یامحمد! حاضرده سنی میندن کم صاقلار؟» دیدی. محمد (عم) «الله!» دیدی. بس دعثورنڭ قاوشاوندن قلچی توشوب کیتوب آنڭ قلچن محمد (عم) آله‌رق دعثورگه: «حاضرده سنی میندن کم ساقلار؟» دیدی. دعثور: هیچ‌کمسه یوق دیدی. بس محمد (عم) آڭا أمان بیروب قوتقارغاچ دعثور ایمان کیتوردی واوزینڭ قومنی‌ده ایمانغه اونده‌دی.

آنڭ صوڭنده بنی سلیم مدینه‌نڭ مالن قوالارغه تلیلر ایکان‌دیب ایشتوب محمد (عم) ۳۰۰ کشی بله قارشی چقسه‌ده بحران صووینه‌قدر باروب کمسه‌گه یولقمای کیری قایتدی.

بدر صوغشندن صوڭ قریشیلرنڭ شام یوللری تمام کیسلدی چونکه اهل اسلام بی‌پرواچبن اوچماسلق ایتوب قریش کروانن صاقلیدر

ایدی، حالبوکه قریشیلرگه شام سفرندن باشقه ترکلك ممکن توگل ایدی. بس ابوسفیان بن حرب، صفوان بن امیه، خویطب بن عبدالعزی عراق یولی بله شام سفرینه چقدیلر. بولارنڭ خبرن ایشتوب محمد (ع م) یوز آتلی یباردی. قردة دیگان یرده قریشیلرنڭ کروانی یوز آتلی طرفندن طوتلوب اوزلری قاچوب قوطلدیلر.

بیان:

هجرتدن ١٦ آی قدر اوتکاچ اهل اسلامنڭ قبله‌سی بیت المقدس‌دن کعبه‌گه اوزگارتلدی، بیت المقدس مدینه‌نڭ شمالنده کعبه جنوبنده بولغانغه بو اوزگارتو، یونه‌لوده فاحش باشقه‌لق کورساتدی. بس بو اش، اسلامنڭ فلسفه‌سنی توشنمگان مسلمانلر طرفندن یهودیت‌دن یاباشقه دین بلمگان توبه‌ن درجه‌ده‌کی فاناتیق یهودلر طرفندن قاراونی لازم ایتدی. دین‌لرنڭ فلسفه‌وحکمتندن خبردار بولغان اسلام دشمانلری خلقنڭ غفلت وغباوتندن فائده‌لنوب اوشبو قبله اوزگارتلونی اهل اسلام ضررینه‌قورال قیلوب بایتاق سوزگه سبب بولدیلر.

احد صوغشی

قریشیلر بدرده جیکلگاندن صوڭ صاتو یوللاریده کیسلگاچ آنلرغه اهل اسلام بله صوغشمق تیوش کبی کورندی. بدر صوغشینه سبب بولغان کروانڭ مالندن کیلگان ایللی مڭ دینار (یوز مڭ تنکه) چاماسی تابوشنی بارچه بایلر صوغش ایچون باغشلادیلر.

بس قریشیلر کامل جهاز واوچ مڭ کشی بله اهل اسلام اوستینه صوغشقه چقدیلر بونوبت قریشیلر تیره یاقده بولغان مشهور اوق آتوچی وبهاطرلرنی جیناب وایرلرنی دردلندروب کوڭلندرر ایچون بارابانلر قاغوب بیت‌لر أیتور ایچون اوزلری بله برنیچه‌خاتوننی‌ده یولغه آلدیلر. خاتونلر اچنده ابوسفیاننڭ خاتونی معلوم ومعروف معاویه‌نڭ آناسی هنده بار ایدی، محمد (ع م) نڭ آتا بر توغمه‌سی عباس بو صوغشقه قوشلمادی وقریشیلرنڭ چغشلارن بلدروب مدینه‌گه آلدن خط یباردی. خبرنی ایشتکاچ محمد (ع م) ایبداشلریله کیڭاشلشدی.

واقعا قریشیلر طرفندن شوندی بر حرکتنك بولاسنی آلدن اوق سیزنوب کوتمك ممکن ایکان، حضرت محمدنك مدافعه توغروسنده‌غی أفکار وپلانی آلدن حاضرلنگان بولوویده احتمالدر.

بلکه قریشیلر بو حرکتلرن غایت صاقلق بله اشله‌گانگه واهل اسلام هیچ توقتاوسز غزوه‌ده سریه‌ده یورگانگه مونك آکسزدانراق بولغان بولوویده احتمالدر. هرنی ایسه بونده اهل اسلام‌ایچون کوتلمگان بر اش چقدی. بوحرکت آنلرغه نوع اضطراب ومناقشه پیدا ایتدی. محمد (ع‌م) مدینه اچنده قالوب مدافعه قیلشونی معقول کورسه‌ده صای فکرلی باطرلر «بز بوکوننی کوته‌در ایدك؛ بزطشقه چغوب کوکراکگه کوکراك تراب صوغشه‌مز» دیدیلر.

لکن محمد (ع‌م) اهل اسلام یاردمینه دیب جینالغان یهودقبیله‌لرن قبول ایتمدی. عبدالله بن ابی اوزینك اوچ یوزله‌ب ایبداشلریله‌آیرلوب قالدی(*). اهل‌اسلام یدی یوزقدرگنه بولوب اوچ مك دشمانغه قارشی طوردیلر. قریشیلر اچنده مدینه‌نك أوس قبیله‌سندن بولغان راهب‌ابو عامر هم ایبداشلریده بار ایدی.

احد طاونده قریشیلر بله مؤمن‌لر صوغش صف‌لرن تزوب مبارزه برله صوغش باشلادیلر. قریشیلرطرفندن مبارز بولوب چققان عبد الرحمن بن عبدالله (ابوبکر) غه قارشی آتاسی چقماقچی بولغاچ محمد (ع‌م): « یاابوبکر! اوزك بله بزنی فائده‌لندر ؟» دیب آکا رخصت‌بیرمدی. احد صوغشنده برمیزگل اهل اسلام جیکوب کیتسه‌ده مشهور خالد بن ولیدنك مهارتیله غلبه قریشیلر طرفینه آوشدی. بو صوغشده بر وقت اهل اسلام تمام پریشان بولوب تارالدی، حضرت حمزه واولگی بیعت‌دن صوك مدینه‌گه کیلوب دین وقرآن اوگراتکان مصعب بن عمیر شهید بولدیلر.

(*) عبدالله بن ابی‌نك حاضرلنگاچ آیرلوب قالوی محض برفتنه نیتنده‌گنه بولغانندن توگل بلکه یاقنلری بولغان یهودلرنك مردود بولغانینه اوپکه‌سندن بولسه‌ده بولور.

حضرت حمزه‌نی سونگو بله آتوب اوتوررگه مخصوص کیتورلگان حبشی سونگو آتوب آنی اوتورگاچ ابوسفیاننك خاتونی هند آگاهارچه جهازلارن باغشلادی واوزی حمزه‌نك اچن آچدروب یوراگن آشادی. احدده بك قزو صوغش بولوب اهل اسلامدن یتمش‌دن آرتق کشی اوترلگاچ ومحمد (ع‌م) نك بیتی جراحتلنوب تشی صندرلغاچ صوغش باصلدی. لکن قریشیلر محمد (ع‌م) اوترلگان دیب بر خبر چققانغه ایندی آرتق صوغشوب طوررغه حاجت یوق دیو سورلدیلر. بوخبر صوگنده اهل اسلامده بك چوالدیلر حتی بعض‌لری وشول جمله‌دن اوچنچی خلیفه عثمان بن عفان‌ده صوغش میداننن چغوب مدینه گه کیتدیلر...

مدینه‌ده اهل اسلام خاتونلری دنیا کوتاروب یغلاشور ومنافق‌لر قوانور ایدیلر.

احدده قریشیلر بر نوبت اهل اسلامنی جیگسه‌لرده صوغش باصلغان آراده مسلمانلردن محمد (ع‌م)، ابوبکر، عمر، علی حضرتلرینك سلامتلکلرن بلوب واهل اسلامدن یتمش قدر کشی شهید بولسه‌ده همان صوغشنی دوام ایتدررلك کشیلری بار وتماملیه یوراکلی نق کورنکانگه اوزلرینك غلبه‌لرینی مغلوبیت برله جویماس ایچون «بو، بدر ایچون بولور کیله‌چك یلغه بدرده یولقشورمز» دیب قریشیلر کیتارگه جیوندیلر. واقعا صوغش یاکارغان تقدیرده مسلمانلرنك جیگولریده احتمال ایدی، چونکه آنلرنك جیگلولری اوقچیلرنك اوز اورنلارن تاشلاب، اولگان قریشیلرنك قورال وکیوملرن جیارغه طوطنولرندن ایدی. هم‌ده مدینه‌دن آز بولسه‌ده یاکا کوچنك قوشلوویده احتمال ایدی. حاصل کلام احد صوغشنده قریشلر حقیقی غلبه‌نی توگل بلکه صورت غلبه‌نی قزانغاچده مکه‌گه یونه‌لدیلر. محمد (ع‌م) أصحابیله مدینه‌گه قایتوب کیچ اوتکارگاچ قریشیلرنی قورقتور ایچون وآنلر

کیری قایتوب ینه‌دن صوغشماسونلر ایچون آرتلرندن چقدی. مسلمانلر بو چغشلرنده مدینه‌دن ۸ میل یراقلقده بولغان حمراءغه‌یتکانکه بو «غزوهٔ حمراء» دیب آتالدی.

ابوسفیان اوزی‌نفوذلی بولسه‌ده اشانچسز، ایبسز، ثباتسز ایدی. سیاست‌ده‌گی آدوملری یهودگه اوخشاش ایدی.

احد صوغشندن صوڭ بولغان اشلر جمله‌سندن عثمان بن عفان خاتونی رقیه اولگاچ محمد (ع م) نڭ ام‌کلثوم نام قزینی آلدی. محمد (ع م) عمر بن الخطاب‌نڭ، بدر صوغشنده اولگان خنیس نام کمسه‌دن قالغان حفصه نام طول قزینی آلدی. هم‌زینب بنت حزیمه‌نی‌ده آلدی.

حضرت علی‌نڭ خاتونی فاطمه‌دن اوغلی حسن دنیاغه کلدی.

شول وقتلرده ایسر تکچ حرام قیلندی.

هجرتدن ٤ نچی یلنڭ باشنده محمد (ع م) ابوسلمه دیگان ذاتنی بر نیچه کشی بله‌یباروب بنی أسد قبیله‌سی‌نڭ مالن قوالاتوب‌قایتارتدی.

عبدالله بن أنیس دیگان بر مؤمن محمد (ع م) نڭ رخصتی وبیوریغی بله سفیان بن خالد دیگان بر کمسه‌نی قبیله‌سینه باروب اوتروب کلدی.

صفر آینده محمد (ع م) قریشیلر ضررینه عاصم بن ثابت‌دیگان کمسه‌نی توره قیلوب اون کشی یباردی. لکن بو اون کشی سفیان بن خالد قومی طرفندن تورلیسی تورلیچه تلف قیلندیلر بوڭا «رجیع» دیب اسم بیرلدی.

شول اوق صفر آینده بنی عامردن ابو عامر بن مالك دیگان کمسه محمد (ع م) برله کورشدی. محمد (ع م) آنی‌ایمانغه اونده‌دی، لکن ابو عامر یومشاقغنه اسلامدن ایبا قیلوب اوزی برابرنده اهل نجدنی ایمانغه اونده‌رگه کشی یباروینی توصیه قیلدی.

بس محمد (ع م) قراء آتالغان ایبداشلرندن یتمش کشینی ابو

عامرغه ایارتوب اهل نجدنی دین‌گه اونده‌رگه یباردی. لکن بویتمش کشی بارغان یرلرنده اوترلدیلر. ابوعامر حمایه قیله آلمادی. یتمش کشی‌دن یالغز کعب بن زید دیگان مسلمان اولگانگه صابشوب اولکلر آراسنده یاتوب سلامت قالدی، اوشبو «بئر معونه» آتالوب «رجیع» خبری برله بو خبر محمد (ع‌م) گه ایکسی بر کونده ایشتلدی.

اخطار:

صفر آینده شوملانو بلکه اوشبو اشلردن قالغاندر . . .

— ٣٩ —

بنی نضیرنی قوالاو

محمد (ع‌م) بعض ایداشلری برله بنی نضیر قبیله‌سنده‌یورگانده محمد اوزینڭ جانینه قصد قیلونغانن وحی طریقنچه بلوب ایداشلرینه معلوم ایتدی. بس محمد (ع‌م): «مینم شهرلرمدن چغوب کیتسونلر» دیب محمد بن مسلمه آرقلی بنی نضیرغه معلوم قیلدردی. مدینه‌ده‌گی اسلام دشمانلری بنی نضیرغه خبر طوتوب: «یرلرندن چقماسونلر قاریششسونلر، بز آنلرغه یاردم‌ایته‌رمز، بویردن کیتساك برگه کیتارمز» دیب خبر ایتدردیلر، بس بنی نضیرشول سوزگه تایانوب اهل‌اسلامغه قارشی طوره‌چق بولدیلر. محمد (ع‌م) خلقن قورالاندروب ومدینه‌ده ابن ام مکتومنی باش ایتوب بنی نضیرنڭ محاصره‌سینه باردی.

آلتی کون محاصره صوڭنده بنی نضیر یهودیلری تیوه‌لری یوکلاگان قدر مال آلوب باشقه نرسه‌لرن اهل اسلامغه قالدروب کیتارگه صورادیلر. واوزاری اهل اسلام فائده‌لنمسون دیب‌خانه‌لرینی واتار ویبیمررلر ایدی. شولای ایتوب اوچنچی اوله‌رق مدینه‌یانندن بنی نضیرده، کیتدی ایندی یالغز بنی قریظه قالدی.

بنی نضیردن قالغان ماللرنی محمد (ع‌ه‌م) مهاجرلرگه تخصیص قیلدردی. مهاجرلر شول مال‌بله کونلرن توزاتوب آلغاچ آخرت‌دوستلغی بتورلدی. بنی نضیرنی محاصره قیلغانده بولغان اشلردن لطیفه یوزندن شونی اشارتله‌ب کیتارگه ممکن‌درکه اهل اسلامغه‌بنی‌نضیرنڭ‌خرمالغن‌کیسارگه رخصت بولغاچ حضرت علی عجوه‌آتالغان‌ایڭ‌اعلا خرما آغاچلرنی کیسار، یهوددن اسلام دینینه کرگان عبد الله بن سلام ناچاروقورغان آغاچلرنی کیسار ایدی. بو توغریده ابن سلامغه زامیچانیه قیلنغاچ: «مین بو خرمالقنڭ اهل اسلام فائده سینه قالاچاغن بالگانگه، یخشی خرما بیره تورغان آغاچلرنی کیسارگه قولم بارمی» دیدی، شول یلك ربیع الآخر آینده نجد قبیله‌لری اهل اسلام اوستینه صوغشقه جیونه‌لر ایکان دیب ایشتوب محمد (ع‌ه م) یدی یوز کشی بله قارشی چقدی. نجد یورطینه باروب اهل اسلام آنلرنڭ خاتونلارن اسیر ایتدیلر. بس ایرلری بوخبرنی ایشوتکاچ صوغشقه‌جینالسه‌لرده‌قورقوب‌صوغشمای‌کیری‌تارالدیلر.

احده‌کی ابوسفیاننڭ سوزی‌بوینچه محمد(ع‌ه‌م) شعبان‌آینده مکده بش یوز کشی بله بدرگه چقدی. قریشیلرده مکه‌دن جیونوب چقسه‌لرده بدرگه کیلمی کیتدیلر. بس‌بدرده بویل‌صوغش بولمای صاتو آلوغنه‌بولدی. بدرده هریلده‌شول وقتده یرمونکه بولادر ایدی.

بویلده محمد (ع‌ه م)نڭ زینب نام خاتونی وفات بولدی وام سلمه‌نی نکاحلندی.

شول یلده ربیع الاول آینده «دومة الجندل» ده برطائفه جینالوب اوتکان بارغاننی طالی ومدینه‌گه یاقنلاب کیله دیگان سوز بوینچه محمد (ع‌ه م) مڭ کشی برله اول طرفقه چغوب کوندز یاشرنوب کیچ یوروب بارابار اول‌طائفه‌گه‌یاقنلاغاچ (اگر جینالغان بولسه‌لر) تارالشدیلر. شونده اهل اسلام واق بولکلرگه‌بولنوب‌تیره یاقده یورسه‌لرده قارشی‌طوروچی بولمادی بس اهل اسلام اول طرفده‌یولققان حیوانلرنی قوالاب وقایتقانده،

محمد (عه م) تعبیرنچه «الاحمق المطاع» لقبلو عینیه بن حصن الفرازی برله کیلشو بولدی وآکا اوتلاق یر بیلگولندی .

اخطار:

هجرتدن همان بشنچی‌گنه یل . حال بوکه اهل‌اسلام انواع تورلی بهانه‌لر ایله قبائل عربنی برام برام اوزلرینه بویصوندردیلرو بیك کوب یردن مال قوالادیلرو یهود قبیله‌لرن یرلرندن سوردیلر . قریشیلر البته‌ بو اشلرنی ایشته‌لرو بله‌لر ایدی‌ولکن آنلرنڭ ترکلکلری غصب وغارت‌بله‌توگل‌بلکه صاتومعامله‌سی بله‌تورغانغه‌همان‌عسکر جیارغه‌ودائماصوغشوب تورورغه قوللارندن کیلمی ایدی. بلکه آنلر اهل اسلام اوستینه برقاتی هجوم قیلوب قوطلو ایسابلری بله همان اوز اوزلرن جواتالار ایدی . لکن حقیقت‌ده اهل اسلامنڭ بو، جدی حرکات سیاسیه‌سی نی نرسه‌نی توغدره‌چاغن تقدیر ایته آلمیلر ایدی . مکه‌نڭ توتقالارندن بولغان ابو سفیان وصفوان کبی‌لرگه ، پریشانلققه عادتلنوب بتکان عامهٔ عربنی اقناع قیلوب حرکتلندرو ی‌ده مشکل ایدی . اهل اسلامنڭ بارچه اشلری خلق عظیم صاحبی بولغان واوزینڭ تدبیراتینی قوهٔ قدسیه برله نغتقان بختلی برذات قولنده بولغانغه واول ذاتنڭ مطلبی عالی بولوب عربنی روم وعجم تسلطندن صاقلانورلق بر حالگه کیتورو یولنده بولغانغه آنلرنڭ بارچه حرکتلری سیاست نقطهٔ نظرندن توغری‌ایدی.

سیاست دیگان نرسه فرصت وقتنده اشنی کیچوکدروگه مساعد بولمغانغه وسیاسی اشلرده قوللانلغان کشیلر عادی کسبلر برله اوزکیراکلرن تاباآلمغانغه اهل اسلامنڭ عربنی برام برام اوزلرینه قاراتو یولنده یورولری ویولقان مال‌وحیوانلرنی‌مدینه‌گه کیترولری وحرکات سیاسیه‌لرنده ضررلی کورلگان شخص‌لرنی یوق ایتدیرولری وبو حرکتلرده‌طعن طاعن ولومة لائم نی قولاققه وکوزگه آلماولری لزومی ومجبوری ایدی.

معترضه :

محمد (عه‌م) زماننده اهل اسلامنڭ سیاسی اشلرینه برده عارلنورگه تیوش توگل. چونکه سیاست اوزینه برنرسه، اگرحاضرگی‌مدنیتلی‌ملك لرنڭ‌سیاست‌اسمندن اشله‌گان اشلری تیکشورلسه اهل اسلامنڭ اول وقتده‌غی اشلری تمامیله یابسارلاچاقدر...

احدده قریش که یاردم بیرگان بنی المصطلق اهل اسلامغه قارشی صوغشورغه کوب کشی جیا ایکان دیب ایشتوب محمد (عه‌م) شعبان آینده

کوب خلق بله آنلر اوزرینه چقدی. بوسفرنده محمد (عهم) عائشه، امسلمهناملرندهبولغان ایکی خاتوننده‌یانینه آلدی. مکه‌دن کوچکان‌موءمن لرگه تغزلانوچیلرنڭباشلغی مدینه‌لك عبدالله بن أبی‌ده‌اوزینڭ ایشلری برله بوسفرگه چقدی. یوللارنده اهل اسلامغه بنی المصطلق‌دن برکمسه یولغوب وصوراشقانده بنی المصطلق‌نڭ احوالینه دائر خبرلرنی سویله‌می تیك تورغانغه‌محمد (عهم) اول کمسه‌نی‌اوترتدی.صوڭره‌اوزلرینه‌یولقغان بنی المصطلق خلقی برله اهل اسلام یولغشقاچ آنلر اوستینه قاتی هجوم ایتوب‌بر نیچه‌سنی‌اوتردیلر قالغانلارن‌خاتون‌وبالالری برله‌اسیر آلدیلر.

اخطار:

اول‌وقتده‌عرب، دشمانی‌طرفندن‌قولینه‌توشکان‌اسیرلرنی‌صاتوب آلغان‌حیوان کبی قل صاناب آنلرایله ملك معامله سنی قیله‌در ایدی. خصوصا اهل اسلام قاشنده «رقیت جزأ کفر» صانالادر ایدی، اوشبو واقعه‌ده‌اهل‌اسلام‌قارشولارنده بولغان قومگه ایمان‌عرضه قیلدیلر. آنلر ایماندن ابیا ایتدیلر. بس اهل اسلام قولینه توشکانلر صاتلق‌قل بولدیلر. براسیر بولغاننڭ صوڭنده‌ایمان کیتروده‌قللقدن قوتقارمیدر ایدی. لکن‌بومعامله وقتلی براش ایدی، بومزگللرده اهل اسلامنڭنفوسی‌کوبایوگه آرتق‌اعتبار ایتله‌در ایدی، چونکه حل قیلونه‌چق مسائل سیاسیه لر آلده بیك کوب بولوب اول مسئله‌لرنی حل قیلو بیك کوب مسلمانلرغه توقتالادر ایدی. اهل‌اسلام کوبایوب یتکاچ صوغشلرده اهل اسلام دشمانینه ایمان عرضه قیلسه‌ده‌آثاتکلیف قیلماس بولدی وایماننی قبول ایتمگانلرنی مطلقا اسیرایتمای جزیه برله اورنلارنده اوزدینلرنده قالدرا تورغان بولدی. بونده اهل اسلام‌نڭ مالیه‌سی نگده قاتناشی باردر.

اولگی‌سوزگه قایتیق: بنی المصطلق‌دن ایکی‌مڭ دوه بش‌مڭ‌قوی وایکی یوز یورط اسیر آلندی. کشینی‌اسیر ایتوعرب عادتی بولوب‌بو، صوغشقه چغوچی‌کشیلرنڭ مقصدلری جمله‌سندن ایدی. عربنڭ‌بوعادتن نسخ ایتکانده آنلرنڭ کوڭللرن آلوب صوغشقه چغارو‌ده چیتینله‌شه چك ایدی. بس بوندی‌اورنلارده‌محمد (عهم) طرفندن‌بعض براوستالقلار یورتله‌در‌ایدی. مونه بو بنی المصطلق‌عائله‌لرن قوتقارو مقصود بولدی لکن‌مسلمانلرغه‌خصه‌بولغان نفوس آنلرنڭ الڭزور‌غنیمت‌لرنی‌صانالوب؛

بولای بر بیورق برله گنه اول خصه‌لرنی أصحابی‌نڭ قوللارندن یبارتومکن
توگل ایدی. بس محمد (ع‌م) اوز خصه‌سینه بیرلگان بره بنت الحارث دیگان
بر حرمتلو خاتوننی آزاد ایتوب وجویریه اسملی آتاب اوزینه نکاحلندی.
قالغان مسمانلرده مقصودنی آڭلاب «پیغمبر (ع‌م) نڭ قاینیشلرن اسیر ایتوب
توتارغه یاراماس» دیو بعضسی خواهله‌ب بعضسی ناخواه اسیرلرن آزادقیلدیلر.

بوسفرده برسی قورقنچلی بری قزقسز، اهل اسلام آراسنده ایکی
اش بولدی. برنچی اش: مهاجردن براو أنصارنڭ براوسنی صوغوب وصوغلمش
کشی (قرغز نڭ آلاچی کبی) اوزلرینه مخصوص برطاوش برله قومینه قچقروب
وایکی یاقدن خلق جینالوب چاق قالدی اهل اسلامنڭ اوز آراسنده صوغش
بولایازدی. محمد (ع‌م) اوزی آراغه توشوب کوچ حال برله ایکی قومنی
صوغشدرمی قالدرسه‌ده أنصار خصوصاً عبدالله بن ابی کبی اسلامغه کوڭل
بیرمگان واهل اسلامنی کوره آلمغانلری مسئله‌نی قاتی قابارتدیلر. عبدالله
بن ابی: «ات سیمرسه ایه‌سن تشله‌ر دیگانلری بزگه کیلدی، بزنڭ خلق
اوزلری ینڭ یرلرینه کرتوب ومالّلارن اورتاقلاشدوروب مسلمانلری ایرکنلتدیلر:
واگر شوشلای ایرکنلتسه‌گز اوزیورطگز یات یورتقه أیلنور ئلی»
دیب کوب قزدی. بوسوز محمد (ع‌م) غه ایشتلگاچ اول بیك آچولاندی.
عمر عبدالله بن ابی نی اوترگه رخصت صورادی لکن «محمد
اوز صحابه‌لارن اوزی اوترته باشلادی دیب ایتورلر» دیو رخصت ایتمادی.

لکن محمد (ع م) بو سوزلرگه توزمی کروانّنی کشی یورمه‌س
چاقده کون قزونده قوزغاتدی. خلق قزودن عاجز بولوب غایت آورلق
برله یوردیلر. مقصودده خلقنی شغللندروب تگی مسئله‌نی سویلتدرماو
ایدی. وشول وقتده منافقلرنی شلته قیلغان سوره ایندی.

اخطار:

منافقلر سوره‌سی بو مسئله‌نڭ روحی حقنده بایتاق معلومات بیره تورغان بولسه‌ده
رساله‌نڭ اوشبو قسمنی آرتق اوزایتماس ایچون اول سوره‌نڭ ترجمه‌سی «مندرجات
قرآن» قسمینه قالدرله‌در.

ایکنچی اش : کروانڭ بر قونغان یرنده محمد (عه م)نڭ منکوحه‌سی بولغان ۱۲ یاشلك عائشه نیچوکده بولسه کرواندن آیرلوب قالدی وآنی صفوان بن معطل دیگان بر مؤمن اوزینڭ دوه‌سینه اوطرتوب کروانڭ آرتندن ییتکوردی. بس بواش بایاغی اوپکه وآچولی کشیلر ایچون بیته قالدی. عائشه بو سفردن قایتقاچ بر آی قدر آوراب یاتدی ولکن اوزی حقنده خلق آراسنده بولغان سوزلردن خبری یوق ایدی. محمد (عه م)ده حقیقت حالنی بله آلمای شبهه‌ده یوریدر ایدی. بس عائشه آوروب یاتورغه آتاسی یورطینه کیتدی‌وبر آز یاتوب باش کوتارگاچ اوزی حقنده بولغان خبرنی اوزینه أیتدیلر. شوندن صوڭ آنڭ آوروی ینه‌دن یاڭاردی. محمد (عه م) بواش خصوصنده اوز یورطنده بولغان کمسه‌لرنڭ رأین صوراشقانده اسامه بن زید عائشه فائده‌سینه سویله‌دی. علی بن ابی طالب: «نیگه آنڭ ایچون آبدریسڭ، آندن باشقه خاتونلرده کوب بیت!» دیدی. هرنی ایسه محمد (عه م) اوزی عائشه‌نی‌سویگانگه واول ابو بکرنڭ قزی بولغانغه اورام سوزلری برله‌گنه آنی آیروب تاشلارغه ممکن توگل ایدی، بس محمد (عه م) عائشه‌نڭ جاریه‌سی‌بولغان بریره‌نی چاقروب عائشه حقنده صوراشدی، بریره: «آنڭ هیچ برتورلی عیبی قیوغی سیزلگان یوق، مگر یك یاشکه کوره قامر باصقان یرنده یوقلاب کیته‌در» دیدی.

بس محمد (عه م) منبرگه منوب اوزینڭ منکوحه‌سی عائشه برله صفوان بن المعطل حقنده یخشی‌دن باشقه سوز ایشتلگانی یوقلغن بیان ایتکاچ صفوان حقنده أوس وخزرج قبیله‌لری آراسنده قچقرش کیتدی. قچقرش زورایوب ایکی‌قبیله آراسنده صوغش چغه یازدی، محمد (عه م) منبردن توشوب کوچکه توقتاتدی. آنڭ صوڭنده محمد (عه م) عائشه قاتینه کردی، اول آتا آناسی یاننده قایغروب اوطوره‌در ایدی. محمد (عه م) سلام بیروب کرگاچ اوطروب: «یا عائشه! سنڭ حقڭده خلق،

فلانچه سویلیلر، اگر پاك بولساڭ سنی الله پاك ایتار واگر گناهڭ بولغان بولسه استغفار وتوبه ایت چونکه قل گناهسنی اعتراف قیلوب توبه ایتسه الله کیچرور» دیدی. بس عائشه یاشینه بولغوب آتا آناسینه «سز جواب بیرگز» دیدی، آتا وآناسی: «بز نیچوك جواب بیریك ؟ بز نی ایتورگه بلمیبز بیت» دیدیلر. بس عائشه: «والله! سز سوزنی ایشتدگز وایشتکانگزگه اشاندگز ایمدی، مین گناهم یوق دیسام سز البته اشانمیسز واگر- بار دیسام یوقنی نیچوك ایتوب بار دیب أیتیم؟ میگا ایندی باشقه اش قالمادی حضرت یوسف کبك «فصبر جمل والله المستعان علی ما تصفون» دیب ایتورگه گنه قالدی» دیدی وأیلنوب توشاگینه یاتدی.. محمد (عه م) شول اوتورغان اورننده ایکان عائشه نڭ پاکلگی حقنده: ان الذین جاؤا بالافك الایة آیتی وحی قیلندی. آیه نڭ مفادی: یالا یابوچیلر اوزگزدن بر جماعتدر. سز اول سوزلرنی ضرر دیب اویلاماگز بلکه اول سزگه فائده در.... دیمك در.

عائشه همان اورنندن تورمغان ایدی بس آناسی: «قزم طور، رسول الله غه شکر ایت ایندی ؟» دیدی، عائشه: «شکر ایتمیم مگر الله غه شکر ایتام که مینی پاك قیلدی» دیدی. بوندن صوڭ مونڭ کبك یالالارنی چغاروب سویله وچیگه محمد (عه م) سکسان قامچی اورورغه بیوردی (*)

تنبیه:

بونده بزگه تیگان سوز شولغنه درکه براش خصوصنده وحی قیلونغانچه اول اشکه دائر معلومات جیولا وبنده نڭ کوچی یتکان قدر افکار یورتله وبونڭ صوڭنده قرار قطعی وحی طریقنچه الله دن کیله ایکان.

دخی بو اشلرده شونی ده اشارت قیلورغه ممکن: مکه ده چاغنده خانه سنده ده بر حدیجه برله تورغان محمد (عه م) بونده صوغشقه چققانده ده ایکی خاتونن آلوب چققان وعائشه آنڭ قاشنده بك عزیز بولورغه تیوش

(*) هم بر نیچه کمسه گه قامچی اوورغه توغریده کلدی.

بولسه ده تون اچنده کروان کوچوب کیتکانده آنڭ اوز اورنده بارن یوغنی قارامغان. بونده، باياغی منافق‌لر سوزی آنڭ باشن أیلندرگانمی یاخود اول ام سلمه قاتنده شغللنوب کیلگانمی هر نی بولسه‌ده عائشه حقنه بولغان یالالر ایچون آنڭ اوزن عیب ایتارگه برده اورن یوق. اول ۱۲ یاشلك بر صبیه بولسه بولسه اوزی سفر مشقتی برله بورچلغان بولسه کروان توقتاغان یرده اشینه کیتکان یرنده یوقلاب قالووی برده عجب توگل. صفوان بن معطل‌نڭ آنڭ برله علاقه‌سی بولوون وعلاقه‌سی بولا طوروب‌ده کروان آرتندن ییتکانچه آنڭ دوه‌سنده کیلوون سلامت عقل اصلاجائز کورمس. بو «افك» واقعه‌سنده عائشه‌نڭ مظلومیتنه هیچ شبهه‌م یوق.

— ٤١ —

خندق صوغشی

شام یوللری همان‌قورقنچده بولغان قریشیلر مدینه یانندن‌سورلگان بنی نضیرنڭ کیگاشی برله قریشیلردن دورت مڭ، غطفاندن بر مڭ، بنو مره‌دن دورت یوزهم‌ده بنو اشجع، بنوسلیم، بنو اسد قبیله‌لرندن‌عسکر جیوب باری اون مڭ صوغشچی بولوب اسلام تلنده «احزاب» آتالغان قبیله‌لر مدینه‌ده‌گی اهل اسلامنی حراب قیلورغه چقدیلر. بو خبر محمد (عه م) گه ایرشکاچ، عجم‌دن مسلمان بولغان سلمان فارسی‌نڭ مصلحتی بوینچه مدینه تیره‌سینه خندق (اور) قازدیلر. احزاب مدینه‌گه باروب ییتوب عمرنده کوزی کورمگان خندققه تورتلگاچ آبدراب قالدی.

بو وقتلرده مدینه‌ده قطلق بولغانغه ومدینه‌ده‌گی اسلام کونچیلریده تورلی بهانه برله اهل اسلامنڭ یاردمندن تارتنغانغه وبنی قریظه نام یهود قبیله‌سی احزاب یاغینه آوشقانغه اهل اسلام بك کوب جفا چیکدی. بونڭ کبی اورنلارده اهل اسلامنڭ صبر وثباتی محمد (عه م) دن وآکا وحی قیلنوب تورغان قرآن آیه‌لرندن آلونه‌در ایدی. محمد (عه م) اوزی قدرتلی بولغان بر اللهغه اشانغانغه وآنی اوزینه یاقن ویاردمچی دیب بلگانگه

واوزنده حاصل بولغان بارچه نعمتلرنی ولو اسباب آرقلی بولسه‌ده شول الله بیره دیب اعتقاد ایتکانگه وازدخام وقتلرنده بار فکر وهمتی برله آڭا مراجعت قیلغانغه کوڭلینه ثبات ویقین حاصل ایته واوزینه کیلگان وحی سوزلرینی کمال اعتقادی برله تلقی وقبول ایتوب اصحابینه ایرشدره وشولای ایتوب اخلاصلی اصحابینی اوزی برله بر مرتبه‌ده آورلقلارغه توزدره‌در ایدی.

احزاب مدینه‌نی ایکی آطنه قدر محاصره آستنده طوتدی واکن خندق آرقلی کررگه کوچی ییتمه‌دی. اخیر نعیم بن مسعود دیگان بر یاڭا موٴمن اوزینڭ موٴمنلکن احزابدن وبنی قریظه‌دن یاشروب وبر حیله برله آنلرنڭ آرالارن بوزوب آیردی. احزابده تونلرده ایسکان قاتی جیللرنڭ دهشتینه توزمی «بو سفر بزگه مشئوم بولدی» دیـو بولمغانلغندن وفساد اعتقادندن ضررلنوب کیرو دوندی. بو اهل اسلام اوزرینه قریشیلر طرفندن الڭ قاتی هجوم ولکن آزاقی هجوم ایدی.

محمد (عه م) ترك چاقده‌غی حرکات سیاسیه‌نڭ تاوگیسی بدر صوغشی، وآزاقغیسی اوشبو خندق صوغشی بولوب بدرنڭ اهمیتی بو خندقدن آرتق ایدی. مدینه یانندن احزاب کوچوب کیتکاچده اهل اسلام بردن آنلرنڭ خیانت ومکرندن قورتلمق ایچون وایکنچیدن زیاده آبدراغان اهل اسلامنڭ ترکلگینی بر آز توزاتمك ایچون بنی قریظه اوستینه چقدی. ۱۵ کون محاصره صوڭنده یهود قبیله‌سینڭ قلعه‌سی آچلدی. بس خندقده جراحتلنگان واوزلرینڭ حامیسی خزرجدن بولغان سعد بن معاذنڭ حکمی بوینچه ایرلری قلچدن اوتکارلدیماللری غنیمت واهل اولادلری اسیر قیلندی.

محمد (عه م) گه بر نیچه نرسه‌لر برله کونچیلری طعنه قیلمشلردرکه شول جمله‌دن قبله‌نڭ بیت المقدسدن کعبه‌گه آلشدرلووی واوزنڭ

اوغللغی زیدنڭ خاتونی زینب‌نی نکاحلنوویدر. زینب محمد (ع‌ه‌م) نڭ آتا بر توغمه‌سی امیمه نام خاتوننڭ قزی ایکان آنی محمد (ع‌ه م) اوزی دیملاب آزادلوسی حارثه‌نڭ اوغلی زیدکه بیرگان ایدی، لکن زینب اوزینڭ قریشی‌لگی برله الوغلانوب زیدنی تیگسنمی آیرلدی وآیرلغاچ آنی محمد (ع‌ه م) اوزی آلدی.

بو مسئله‌گه بز البته اسلامیت دشمانلری ومهاجرلرنڭ کونچیلری قاراغان کوز برله قارامیمز. گرچه زینب محمد (ع‌ه م)نڭ اوغللغی زیدنڭ خاتونی بولسه‌ده اوزینڭ کوڭلنده ایکنچی نرسه بولا طوروب محمد (ع‌ه م) زیدکه «سن خاتونگنی آیرمه» دیب ایتکان بولسه‌ده‌وزیددن آیرلغاچ زینب‌نی مهرسز ویاوچیسز طوغریدن توغری آلغان بولسه‌ده بو اشلر حقیقت‌ده‌محمد (ع‌ه‌م) گه عارلك‌توگل‌بلکه‌آنڭ‌علویتینه‌علامت‌در. کوب خاتون آلو عرب عادتینه خلاف بولمغاچ وکبار خاتونلری کونده‌شلی بولونی اوزلرینه عارلك دیب بلمگاچ واصل محمد (ع‌ه م) نڭ خاتونلری کوبلگه طعنه قیلمغاچ زینب‌نی آلونیغنه نیچوك ایتوب عیب ایتارگه کیراك؟ غایه‌سی شولقدر: محمد (ع‌ه م) حرکات سیاسیه‌سنده هیچ کمدن تارتنمغان کبی اویله‌نو خصوصنده‌ده کمسه‌دن تارتنمامشدر. بونڭ کبی طعنه‌لر یابراونڭ حال‌ورتبه‌سینی بلمگاندن‌ویاخود‌کونچیلکدن‌کیل‌در. بو مسئله‌نڭ آچقدن آچق قرآنده یاد قیلنوی ومحمد (ع‌ه م)نی شلته‌له‌وی طعنه‌نڭ ایکی تورلیسنده‌ده آنی قوتقارمشدر.

— ٤٣ —

اسلام حکم‌لرندن الڭ‌چوالچق بر حالده‌تورغانی‌خاتونلرنی‌قاچندرودر. یوقاریده کورلگانچه محمد (ع‌ه م) اوزینڭ خاتونلرندن کونل‌شه‌در ایدی. حضرت عائشه‌گه یالا یابلغان چاقلرده آنڭ نی قدر تیکشورگانی کوڭلگه کیترلسون. خصوصاً محمد (ع‌ه م) نڭ خاتونلری کوبایوب آراده هر کمنڭ دقتنی جلب ایته تورغان آتاقلی وکورکام خاتونلری بار ایدی. حضرت

عائشه‌دن باشقه بنی المصطلق‌دن آلنغان جویریه وبونلردن باشقه‌لر. ذاتاً حمیت وغیرت عربکه جبلی بولغانغه واکن خاتونلر ایله الفت ومناسبت یاصاونی عرب غایت یاراتقانغه وبراونڭ نکاحنده بولغان خاتونی آیرتوب آلو ویاخود اول اولگاندن صوڭ آلو نیت‌لری عرب ایرلرنده بك کوب بولغانغه، بك کوب سیاسی اشلر برله شغللنگوچی وهر کون بر نیچه تورلی زور اشلرگه یولقغوچی محمد (عه م) خاتونلری توغروسنده البته فوق‌العاده بر چاره کورمك کیره‌ك ایدی. کشی‌نڭ یاشی آلتمش‌لارده بولسه آتالری وایرلری اوتر واوب آلنغان وبك کوب کونداش آراسنده تورغان خاتونلرنی برار تورلی کوچ برله ضبط ایتارگه کیره‌ك بیت!...

اگر محمد (عه م)نڭ نکاحنده بولغان خاتوننی آیرتوب آلو ویا اول اولگاچ آلو احتمالینڭ ایشوکاری باغلانماسه آنڭ حجره‌لرنده بولغان خاتونلرنڭ طمع طامع وفتنهٔ مفتن‌دن قورتلو احتماللری یوق ایکان، شول اشلرنڭ ملاحظه‌سیله حضرت عمر برده ایکیده خاتونلرنی قاچندرونڭ لزومی حقنده سوز سویله‌شه‌در ایدی وبو فکر محمد (عه م)نگه باشنده یوریدر ایدی. بس بو اشلر شولای بارا تورغاچ محمد (عه م) اولگاچ آنڭ خاتونن آلورمن دیب رنجتو هیچ کمگه درست توگل آنڭ خاتونلری موٴمن‌لرنڭ آنالری حکمنده بولغانغه آناسی‌نڭ نکاحی هیچ کمگه درست بولماغانغه وموٴمنه‌نڭ نکاحی هیچ بر وقت موٴمن توگللرگه درست بولماغانغه وایماندن دونو اوترونی واجب ایتکانگه محمد (عه م) نڭ خاتونلرن اوزی اولگاچ نکاحلنو ایشوکلری تمام بیکله‌نمشدر. هم حجاب آیتی اینو برله خاتونلرنڭ یات ایرلر برله اوطرشوب الفت‌لنو یوللری‌ده کیسلمشدر. بالفرض محمد (عه م) یالغز حدیجه برله اوزاق عمر ایتوب خاتونلر کوبایتمگان بولسه ایدی حجاب خصوصنده‌گی احکام شرعیه‌لر البته کوردیکمز حالده بولنماس ایدی (*).

(*) دنیاده بعض کمسه‌لر توگللرندن شکلندرمگان برارگنه خاتون برله توردقلرندن امهات موٴمنین حقلرنده‌غی حکملرنڭ عموم موٴمن‌لرگه شریعت بولوب یوکله‌نوی ممکن توگلدر.

رأی صائبی

خاتونلرنی قاچندرو توغروسنده حاضرگی حالده فاناتیق مسلمانلر ایله اخلاقنڭ آری یاغینه چغوب کیتکان آزادچیلرنڭ هر ایکسیده قبول ایتارلك توگلدر. قاچنودن مقصود صاقلانو وخاتونلرنڭ عفت وناموسلارن صاقلاو بولورغه تیوش. بو تقدیرده خاتونلرنی کوچ برله یاووب آصرارغه تیوش توگل بلکه خاتونلرنڭ شعورلی واحاطه‌لی رضالقلری برله قبول ایتلگان قاعده‌لر بوینچه عفت‌لرن صاقلاو اصولن توتارغه تیوش‌در.

هر وقتنڭ وهر خلقنڭ اوزینه مخصوص مصالحی بولغانغه هیچ برخلقنڭ اشی هیچ بر خلققه اوزگارمی قبول ایتلورگه ممکن توگلدر. مگر بر معقول اشدن عبرت واورناك آلورغه یارار.

— ٤٤ —

آرتق اهل اسلامنڭ سیاسی اشلری تامین قیلندی؛ احزاب خندق صوغشنده هیچ بر اش کوره آلمی قایتوب کیتکاچ اهل اسلامنڭ سیاسی آیاغی تازاغه باصدی مدینه تیره‌سنده‌گی یهودیلر بتکاچ مدینه‌ده اسلام کونچیلری (منافق) لرده یومشادی وامیدسزلندی. ایندی مکه‌نی آلو ومکه‌نی آلونڭ چاره‌لرن کورو نوبت‌که کردی. مکه‌ده‌گی کعبه مسلمانلرنڭ قبله‌سی بولغاچ ومحمد (عه م) مکه‌لك بولغاچ، عربنڭ کوڭلی مکه‌دن وکعبه‌دن اصلا سوروله تورغان بولمغاچ کونی تونی بر توقتاوسز سیاسی اشلرده بولنغان اهل اسلامنڭ مکه‌نی آلو نیتنده بولولاری طبیعی ایدی. اسلامیت روحی عربکه بر یات نرسه بولوب کرمی بلکه اسلامیت عربکه معلوم ومعروف بولغان بر حرکتنی توگاللاندرمك‌دن عبارت بولوب کره ایدی. یوقاریده معلوم بولغانچه اسلامیت هیچ بر یاڭا نیگز صالمی بلکه ایسکی نیگوزنی توزاته تازارتا ونغتادر ایدی. اهل اسلامنڭ غزا وسریه‌لری تمام عرب اشی واحکام شرعیه‌ده عائله وجمعیت بشریه‌نڭ احوالنی بقدر الطاقة البشریه توزاتودن عبارت ایدی. محمد (عه م)نڭ اوچ مڭ بش مڭ کشی ایارتوب جهاد قیلوون یاڭا بر نرسه دیه آلو ممکن بولور ایدی ابوسفیانده گاه اوچ مڭ گاه اون مڭ کشیگه قوماندالق ایتمسه...

TÜRK DİL KURUMU KÜTÜPHANESİ

مكه‌نى فتح قيلو اهل اسلامنڭ مقصودى بولغانغه واول اشكه نوبت يتكانگه اهل اسلامنڭ مكه برله‌اشى‌توشه بارسون ايچون خندق واقعه‌سندن صونڭ حج فرض قيلندى . يعنى موءمن بولغان كشى يولغه كوچى يتسه بر باروب كعبه‌نى كورمك مجبوريتنده قيلندى بو، نه ديمك؟.

زور اشلر سيراك بولغانغه‌وزور اشلردن مال‌وآقچه كيلماى بلكه كيتكانگه رزق وتركلك ايچون اهل اسلام واق تو ياك سريه‌لرگه احتياج كوره‌لر ايدى. هجرتنڭ آلتنچى يلنده محمد بن مسلمه ٣٠ كشى برله‌بنى بكر اوزرينه‌چغوب حيوانلرن قوالاب آلدى وشول سريه‌قايتوب كيلگاندا بنى حنيفه ديگاننڭ سيدى ثمامه‌نى يولدن طوتوب مدينه‌گه كيتوردى . ثمامه‌گه محمد (عه م) يخشى حرمت واعتبار ايتوب كوڭلن آلدى واول ايمانغه كيلوب اوز قبيله‌سينه قايتدى ومكه‌گه نفل حج ايچون باروب اوزينڭ ايمانن فاش ايتدى . مكه خلقى آچولانوب ثمامه‌گه جور جفا قيلورغه تله‌سه‌لرده ثمامه‌نڭ قبيله‌سى بولغان يمامه‌دن اوزلرينه كيله تورغان آزقنڭ توقتالووندن قورقوب آلاى قيلمديلر .

بو وقتلرده محمد (عه م) تورلى بهانه وسببلر برله تيره ياقغه آز آزلاب غزاقيله‌وسريه‌لر يورته‌وشولاى ايتوب اهل اسلامنڭ مركزى بولغان مدينه‌نڭ تيره يانن قورقتوب اوزن آنلرغه بلدروب طوره ومدينه‌گه آزق كيتورته‌ايدى . بوجمله‌دن غزوة بنى لحيان، غزوة الغابه وبايتاق سريه‌لر بيان قيلونه‌در.

— ٤٤ —

مدينه‌دن يوز ميل يراقلقده خيبر اسمنده يهود قلعه‌سى بار ايدى. يهوديلر باى بولغانغه هر قاچان عرب قبيله‌لرينى جيوب اهل اسلامغه قارشى چغاروارى محتمل ايدى وخصوصاً خيبرنڭ باشى ابورافع ديگان باى وسوزى اوتماى كمسه ايدى بوقبيله تيك تورغانده البته مدينه

تیره‌سنده‌گی قرداشلری کونینه توشه‌یلرن سیزه‌لر ایدی وشول سببلی قبائل‌عرب بنی‌کیوندروب اهل اسلام اوزرینه تاراتولاری بیك احتمال ایدی. بس محمد (عم) نڭ رخصتی برله خزرج قبیله‌سندن عبدالله دیگان کشی خیبرگه کیلوب ابو رافعنی اوتردی.

تنبیه: بنی‌نضیرنڭ رئیسی کعب‌نی أوس قبیله‌سی اوترگان ایدی. مدینه‌ده أوس برله خزرج دائما بربرسندن کونله‌شوب تورغانغه خزرجی‌لر بو هنرده أوس قبیله‌سندن قالشماس ایچون بوهمتلرن کورساتورگه طرشدیلر.

ابو رافع اورنینه خیبرگه أسیر دیگان کمسه رئیس تیلندی ومحمد (عم) طرفندن ۳۰ کشی کیلوب أسیرنی مدینه‌گه محمد (عم) گه عذرله‌تورگه اونداب وأسیرنی بوڭا قناعتلندروب ۳۰ کشی برله آنی یولغه آلوب چقدیلر. لکن یولده اهل اسلامنڭ رئیسی بولغان عبدالله بن رواحه اوز یاننده بولغان أسیرنی اوتروب وآنڭ صوڭنده أسیرنڭ ایبداشلرنده اوتروب بتوروب ۳۰ مسلمان مدینه‌گه اوزلری یگنه قایتدیلر.

ایکی یاقده اوترو قصدلری.

ابوسفیان محمد (عم) دن طنو ایچون آنی اوتروب قایتورغه مکه‌دن مدینه‌گه کشی یباردی. بوکشی مدینه‌گه بارغاچ سیزلوب طوتلدی واوزینڭ نی ایچون کیلگانن بیان ایتکاچ ایمان کیتوردی واوزن قوتقاردی. شوندن صوڭ محمد (عم) ده مکه‌گه ابوسفیاننی اوتورگه ایکی کشی یباردی لکن بونلرده مکه‌ده سیزلوب قاچوب قوطلدیلر.

تنبیه: اوشبو اشلرده ابوسفیان کشیسی‌نڭ سیزلوون معجزه‌گه حمل ایتوب محمد (عم) کشیسی‌نڭ سیزلوون ابوسفیاننڭ عمری بتمگانگه حمل ایتونی یاقلاشودن کیلگان

بر تعصب دیب ایتورگه‌ده ممکن. بونده شونیده ایسکه توشروب کیتارگه یاریدرکم؛ هجرتنڭ آلتنچی یلینه‌چه محمد(ع‌م)نڭ قزی زینب ایمان کیتورمگان ایری ابو العاص برله قالدی شول یلده ابو العاص شام یولندن اهل اسلام قولینه الاگوب واوزن قوتقارو ایچون زینبنی مدینه‌گه کیتورتوب واوزی قوطلوب مکه‌گه قایتقاچ ینه‌دن مدینه‌گه کیلوب ایمان کیتورمشدر.

— ۴۵ —

اخطار: محمد (ع‌م)نڭ سیاست‌ده‌گی مهارتینه بك كوب اشلری دلالت قیلسه‌ده حدیبیه مصالحه‌سی بو مهارتکه آیرمراق آچق دلیلدر.

حدیبیه مصالحه‌سی

محمد (ع‌م) توشنده مکه‌گه کروب ومسجد حرامده بولوب اوزینڭ وأصحابینڭ چه‌چ کیتاروب، چه‌چ قسقارتوب حج بتورگانلرن کورمش ایدی. بس هجره‌نڭ آلتنچی یلنده مڭ بش کمسه برله یالغز برار قلچ آلوب وقر باذاق حیوانلارن قوالاتوب محمد (ع‌م) مکه‌گه کیتدی. مکه خلقی اهل اسلامنڭ مکه‌گه یاقنلاغانن ایشتوب آنلر: «بو حیله‌در اهل اسلام مکه‌نی آلورغه کیله تورغانلردر» دیب عسکر جیارغه کرشدیلر. لکن مکه‌نڭ اوزنده عسکرلك خلق كوب یوق وتیره یاقدن عسکر جیوب اولگورورگه وقت تار بولغانغه طبیعی مکی‌لر مسلمانلرنی قورقتورلق قوت حاصل ایته آلولری ممکن توگل ایدی. خصوصا مکه‌نڭ اوزنده بك كوب کمسه‌لر اسلامیتنڭ قدسیتنه قانع بولوب واسلامغه میل ایتوب مسلمانلرغه طوتاشور ایچون بر اوڭایغنه کوته‌لر ایدی. محمد(ع‌م) احتمالدن احتراز ایچون صوغشقه اوڭایلی بر طاوغه اورناشدی. مکی‌لرده قارشی چغوب یاقن کلدیلر وایکی یاقدن ایلچی‌یوری باشلادی. مکی‌لرنڭ مقصودی اهل اسلامنڭ صوغشوب کررلك كوچلری بارمی یوقمی ایکان بلمك ایدی. محمد (ع‌م) نڭ مقصودی نیچوکده بولسه

صوغشمی مکه‌گه کروب کعبه‌نی طواف وزیارت قیلمق ایدی. اهل اسلامنڭ مقصودی نی ایکانن آنق باگاچ مکی‌لر یاغندن بعض‌لر: «مسلمانلر یخشی نیت بله کیلگانلر آنلر کعبه‌نی طواف وزیارت ایتار ایچون کیلگانلر، عبدالمطلب بالالارن بویخشی اشدن نیچوك ایتوب طیارغه کیراك» دیو اهل اسلام فائده‌سینه سویلی باشلادیلر. لکن أعیان وکبار مکه اهل اسلامنڭ بوخطوه‌سنی اوزلرینه غایت عارلك بلوب هر نیچوك بو نوبت وبو یل مکه‌گه کرتمی یبارر‌گه طرشه‌لر ایدی.

ولکن اشلر بولای بولغانده اهل اسلامنڭ کونلرده برکون آگسزدن مکه‌گه باصوب کرولاری احتمال بولغانغه مکی‌لر اوزلرن بوقورقنچدن قوتقارر ایچون برنیچه یاغه اهل اسلام برله کیلشورگه اویلاشدیلر وشول اویلارن سویله‌شورگه آراغه ایلچی صالدیلر. بو آدوم محمد (ع‌م) گه‌ده ملایم کلدی چونکه محمد (ع‌م)نڭ حاضرده کوزگه کورنگان دشمانی مکی‌لرگنه ایدی واگر آنلردن طنوچلانسه باشقه یاقدن بك کوب سیاسی اشلر کورر‌گه ایروك آلاچاق ایدی ومکی‌لر سیاسی اشلرده مساهله‌لی بولغانغه وکیلشو (مصالحه) بك کچکنه بهانه وسبب‌لر برله بوزلونی قبول ایتکانگه (*) محمد (ع‌م) مکی‌لر برله اوغراشورغه اوزی کوچ وفرصت تابقانچه کیلشوب طوررغه بك تیز کیلدی.

صاتولاشه تورغاچ کیلشو شرطلری بیلگولندی وبوکیلشودن مقصودمکی‌لرنی اغفال بولغانغه مکی‌لر ایچون ملایم شرطلرنی قویومصلحت ایدی چونکه‌کیلشوشرطلری‌مکی‌لرگه نیقدر ملایم بولسه‌مکی‌لر شولقدر کیلشونی بوزه‌او طرفنده بولاچاقلری وآنلر طرفندن أمین‌بولنسه باشقه یاقلرده‌محمد (ع‌م) گه تله‌سه نیشلرگه یول آچلغان بولادر ایدی. لکن کیلشوشرطلری طشقوقاتنده اهل‌اسلام ضررینه کورنوب توبنده‌اهمیتسز وجزئی نرسه‌لر بولغانی یئه برفائده بولا تورغان ایدی.

(*) بنی نضیر برله اهل اسلام آراسیده شولای أزدنگنه بوزلغان.

حدیبیه‌ده کیلشو شرطلری

۱ـ دورت یل قریشیلر برله اهل اسلام بر برسینه صوغش قیلماسقه.
۲ ـ مسلماندن مرتد بولوب مکه‌گه قایتوچی بولسه مقبول اما قریشی لردن مسلمان بولوب مدینه‌گه کیتکان کشی مقبول توگل بولورغه.
۳ ـ بوسنه اهل اسلام مکه‌گه کرمی کیتوب کیله‌چك یلده اوچ کونگه کررگه ولکن برار قلچدن باشقه قورال آلوب کیلماسکه.
٤ ـ قریشی‌دن باشقه‌لر محمد (ع‌م) نوبتنده‌ده قریشیلر نوبتنده‌ده طوافقه ایرکلی قیلنورغه.

مونه بوشرطلرنی محمد (ع‌م) قبول ایتکانده اهل اسلامدن ساده‌دلان اعتراض وانکار ایتسه‌لرده محمد(ع‌م) «شاید بواشنك صوڭی بزگه یخشی بولور» دیب کوچلابراك بولسه‌ده اصحابن شول‌شرطلرغه راضی‌قیلدی. محمد (ع‌م) أفکار وحرکات‌سیاسیه‌سنی‌عامهٔ اصحابینه آلدن بلدرمه‌س ایدی.
حدیبیه‌ده کیلشوب کاغد یازشقاچ محمد(ع‌م) اصحابیه قربانلارن بوغازلاب چه‌چلرن کیتارتورگه یاقسقارتورغه‌قوشدی. اصحابی کیلشوگه‌اوپکه‌قیلوب آنڭ سوزن أیتکاچده یرینه ییتکورمدیلر. مگر محمد (ع‌م) چاطرنده‌غی خاتونی ام‌سلمه‌نڭ کیڭاشی بوینچه باشلاب اوزی قربانن بوغازلارغه قوشوب چه‌چ آلوچینی چاقرتقاچ اصحابیده آڭا ایاردیلر.
حدیبیه‌دن قایتقاچده ابوبصیر دیگان کمسه مدینه‌گه قاچوب کیلوب ایمان کیتوردی. ۲نچی شرط بوینچه محمد (ع‌م) آنی آرتندن کیلگان ایکی مکه‌لککه بیردی. ابوبصیر یولده‌ایکی قامبوینڭ برسنی اوتوردی قالغانی اوزی قاچدی. ابوبصیر مدینه‌گه‌قایتقاچ محمد (ع‌م) آڭا رخصت بیروب‌چیتکه یباردی. ابوبصیر قریشیلرنڭ شام‌یولینه‌اورناشوب‌واوزی یانینه اوزندی کشیلرنی جیناب قریشیلرنڭ‌شام کروانن طنوچسزلارغه کرشدی. قریشیلر ابوبصیر فرقه‌سنی اول‌یردن‌یوق‌ایتسه‌لر اهل اسلامنڭ

یاقلاوندن قورقالار ایدی. بس قریشیلر اوزلری تلاب کیلشو شرطلرینك ٢ نچی‌سنی یرق ایتدیلر.

— ٣٤ —

بو وقتده محمد (ع‌م) عربستان تیره‌سنده بولغان پادشالرغه خطلر یازدروب اسلام دینینه اونده‌دی وخطلرننك آخرینه «محمد رسول الله» دیب یازلغان مهرن (پیچاتن) باصدی. بوجمله‌دن روم قیصرینه، مصری توره‌سینه، دمشق توره‌سینه، مصر توره‌سینه، حبش ملکینه، بصرین ملکینه، عمان ملکلرینه، یمامه ملکینه، خطلر یباردی. بو مذکورلرنك بوندی دعوت نامه برله‌گنه اسلام دینن قبول ایتولری احتمالدن یراق ایسه‌ده حاضردن اسلام طاوشن ایشتوب طورسونلر ایچون، محمد (ع‌م) نك حرکات سیاسیه‌سی اچنك آنلرغه قدرده‌ صوزلورغه حاضرلنمش بولغانغه بوخطلر اهمیتنك غایه‌سنك ایدی. دعوت نامه خطلرن آلغان کمسه‌لرنك زورلری خطلر ایه‌سی بو آدومغه ییتوشمگانلك واوستون ایسابلك معناسنی بیروب کوب اثرلنمدیلر. کچراك توره‌لر بو اشکه توزمی خط کیتوروچی ایلچیلرگه قاتیراق جوابلارده بیرگاله‌دیلر. مصر توره‌سی نوع ملایمت برله جواب یازوب «وآزغه قناعت ایته تورغان عرب شوگا قناعت ایتوب قالور» معناسینی آڭلاته‌رق محمد (ع‌م) گه ایکی جاریه وبر قاچر بولاك قیلوب یباردی. واقعا محمد (ع‌م) ماریه دیگان جاریه‌سنی استفراش ایتوب دلدلنی منوگه استعمال ایتدی.

بو وقتده محمد (ع‌م) خیبر نام یهودی قبیله‌سینه عسکر تارتدی. خیبر غایت معمور وزاپاسلی وآنده‌غی یهودیلر مدنی وبیك بای بولغانغه وبونك آلنوینی عرب اوزکلی صاناغانغه اهل اسلامنك چغاتورغانن ایشوتکاچ تیره یاقدنده بوصوغشقه چغاینز دیوچیلر بولدی. لکن محمد (ع‌م) آنلرغه: «سز خیبرگه بارسه‌گز جهادثوابی ایچونگنه باررسز اماغنیمتدن سزگه اولوش بیرمام» دیب معلوم ایتدی.

مونه شولای ایتوب اهل اسلام کونی تونی سیاسی اشلرده یورر اهل مکه «بوگونگیسی فائده» دیگان کبك باشقه هیچ بر چاره‌تابمی‌صاتو آلوون وآشاب اچارن قارار ایدی. خیبرنی بر نیچه کون محاصره آستنده تۇتقاچ خیبر یهودیلرندن بعضلرینك اوز اوزلرینه خیانة سرچغارولرندن فائده‌لنوب اهل اسلام خیبرنی آلدیلر. خیبر یهودیلری قارشی طوررغه کوچلری یِتماسلگن کورگاچ اوستلرینه کیگان برار کولما کلری برله چغوب کیتارگه صررادیلر. محمد (ع م) شوڭا راضی بولغاچ شولای برار کولماك برله چغوب‌ده کیتدیلر. خیبرنی آلغاچ، محمد(ع م)آشاسی ایتـکه بر یهودی خاتونی آغو صالغان ایدی. محمد (ع م) سیزونب آشامادی. اول ایتنی آشاب (بشر) دیگان بر مسلمان اولگاچ قصاص یوزندن اول خاتون اوزینی اوترلدی. خیبر آلنغاچ محمد(ع م)حیی دیگان رئیس‌لرینك قزی صفیه‌نی اوزینه نکاحلندی وشول کونگه‌چه معروف بولغان نکاح‌متعه (کیراك چاقده بر خاتون برله وقتچه اویله‌نوب طورو) حرام قیلندی. اهل اسلام خیبردن قایتقاچ حبش یرینه هجرت ایتکان مؤمن‌لرده‌مدینه‌گه قایتدیلر. بولر اچنده جعفر بن ابی‌طالب، وابوموسی الاشعری‌ده‌بار ایدی.

اخطار:

حبش‌که کوچکان کمسه‌لرنك شول کونگه‌چه آند، قالولارنده البته برار معنا بولسه کیراك. آنلرنك آنده نیشلاب، تورغانلارن اوگرانگانده البته اول معنا بلنور ایدی.

خیبردن‌صوڭ (فدك) یهودیلری‌خیبر یهودیلری روشنده یرلرندن‌بیاروب یرلری محمد(ع م) گه خاص‌ملك قیلندی. تیما یهودیلری اوزلری صوراب جزیه توله‌و شرطی برله یرلرنده قالدرلدیلر. اوشانداق وادی القری یهودیلری‌ده خراج توله‌رگه بولوب یرلرنده اوطروب قالدیلر. ایندی‌اهل اسلامنك بو اشلرن کورگاچ مکه‌گه‌ده امید اوزارگه‌توغری‌کیلدی، مکه‌نك صوغشقه هوسایلرندن احدده مسلمانلرنی جیگوگه سبب بولغان بهاطر

خالد بن ولید، صفین وقعه‌سنده حضرت علی برله کوراشکان عمرو بن العاص وعثمان بن ابی طلحه مدینه‌گه کیلوب اسلام عسکرینه طوتاشدیلر. بونلرنک کیلووینه محمد (ع‌م) بیك قواندی ,خصوصا خالدنی عقلی برله ماقتادی. بو آرالرده همان سریه‌لر بولوب طوره‌در ایدی. چونکه الله‌نیتکان طاو آرالرنده وقوم چوللرنده حیوان اوطلاتوب یورگان قبیله‌لرنک هر قایوسن اوز اوگاچه اطاعت ایتدرمك تیوش ایدی. قات‌قات ایتلگانی اوزره عرب قبیله‌لری بر بیلگولی قولده‌توگللر ایدی که شول قولنی طوتو برله بارچه‌سی قولغه کرسون.

— ٤٧ —

حدیبیه کیلشوندن بر یل اوتکاچ محمد (ع‌م) بلطرغی عمره‌سنی قضا قیلو نیتی برله مکه‌گه چقدی. گرچه شرطلری بوینچه مکه‌گه قورالسز کرگه بولسه‌ده اهل اسلام احتمالدن احتراز ایچون قوراللرینی آلدیلر. محمد (ع‌م) نك بو اشینه تنبیه (زامیچانیه) قیلو چیغ محمد (ع‌م) : «بز قوراللنی حرمگه کرتمه‌مز» دیدی. اهل اسلام مکه‌گه کرگانده مکه اهلی شرطلری بوینچه واهل اسلامنك طوافنی کورمس ایچون مکه‌دن چغوب کیتدیلر. بو حج محمد (ع‌م) ایچون صوك درجه‌ده ذوقلی وشوقلی ایدی چونکه یدنچی یل اوزینك توغان اوسکان یرینی کورمگان ایدی وبو یردن چقغانده غریب بولوب قاچوب کیتکان ایدی. حاضرده ایسه ابولهب وهشام کبی الك زور کونچیلرینك خورلاولرندن طینغان حالده ابوسفیان وصفوان کبی ترلی کونچیلرینی قاراتوب طروب مکه خلقینك یوراکارن قوبارغان برکیچ برله کعبه‌نی طواف قیله‌ر ایدی. صفا برله مروه آراسنده یوگرشوب یورولر وطواف قیلغانده ایگسه سیکورتولر واوزلرنچه یکتلك بهاطرلق کورساتو بولغان برایك باشن آچق یورتولر وحاضرگی کونده تینتا کاك دبی کورنگان حج عمللری البته شول کوننك قوانچندن حاصل بولغان اشلردر.

اوشبو حجدن صوك محمد (ع‌م) احدده شهید بولغان حمزه‌نك خاتونی میمونه‌نی نکاحلندی وبو، آنك صوگغی نکاحی دیمشلر. اوشبو حجدن قایتقاچ محمد (ع‌م) همان سریه‌لر یورتور ایدی.

محمد (ع م) نڭ قصدی حجاز ناحیه‌سن برقولغه قاراتوغه‌غنه توقتامی بلکه بتون عربستاننی فتح قیلو واسلام حکمینی ربع مسکوننڭ هر یاغینه ایرشدرو ویورتوده اڭا مقصود ایدی. مدینه تیره‌سنده‌گی قبائل عربنی بویصوندروب بتورر بتورمز محمد (ع م) چیتکه راکده کوز صالا باشلادی. محمد (ع م) اونده‌و خطلری برله یبارلگان ایلچیلرندن حارث بن عمیر دیگاننی شام یاغنده بله طوروب اوترگانلر ایدی. شونڭ اوچن آلو بهانه‌سیله محمد (ع م) شونده عسکر یباردی بو عسکرگه جعفر بن طالب‌نی باش ایتوب زید بن حارثه، عبدالله بن رواحه وخالد بن ولید کبی تجربه‌لی بهاطرلرنی آڭا قوشوب واوزی اوزاتا چغوب زور اهمیت برله کوندردی. اوشبو اوچ مڭ اسلام عسکری حارثنڭ اوترلگان یرینه موءته‌گه ییتکاچ رومدن وخریستان عربلرندن بولغان غایت زور روم عسکرینه اوغرادی. اوچ مڭ اسلام عسکری اوزلرندن قات قات آرتق بولغان روم عسکری برله بر نیچه مرتبه جڭ قیلشوب زید، جعفر، عبدالله وآنلردن باشقه بر نیچه کشیلر شونده شهید بولوب صوڭندن خالد بن ولیدنڭ مهارتی برله اسلام عسکرینڭ کوبیسی سلامت قوطلوب مدینه‌گه قایتدیلر. بو صوغش اول طرفنڭ سرن صنار ایچون واهل اسلامڭ حالن اول یاقغه‌ده کورساته باشلار ایچون قیلونغان بر سبق‌قده ایدی گرچه بو صوغش طشده اسلام عسکرینڭ جیڭلوی برله بتسه‌ده أ. بابسز اوچ مڭ عربنڭ روم یورطی‌یانینه باروب (روایت که بناً) یوز منڭلی روم عسکری برله اوغراشوب قایتولاری آصلده زور ظفر ایدی بو صوغشقه اوزاتقانده محمد (ع م): «ماناخلارغه تیمه‌گز، خاتون و بالالرنی اوترمه‌گز، آغاچ کیسمه‌گز، بنا ییمرمه‌گز» دیوب عسکرینه تعلیمات بیردی.

(رروملر تیره‌سنده مدینه یاننده‌غی یهودیلرگه قیلونغان معامله البته‌فائده بیرماس ایدی.)

حدیبیه کیلشوونده خزاعه قبیلەسی اهل اسلام حمایەسینه، بنی بکر قریشیلر حمایەسینه بیرلگان ایدی. هجرتنڭ ٨نچی یلنده کیلشودن ٢ یل اوتکاچ خزاعه برله بنی بکر آراسنده تالاش بولوب خزاعه قبیلەسی «بزنڭ ضررمزغه بنی بکرگه قریش یاردم بیردی» دیب محمد (عەم) گه ایاچی یباردی. قریشیلر بواشنڭ آزاغی حدیبیه مصالحه سنی بوزو بولغانغه «یاڭادن کیلشوب قایت» دیب ابو سفیاننی مدینهگەیباردیلر. ابو سفیان مدینەده هیچ برتورلی اش قیله آلمیوکیلشونی یاڭارتالمی واهل اسلامنڭ أسرارینه توشونه آلمیمکهگه قایتدی. مکهخلقی ابو سفیانغه «سین خیانتچیسن!» دیب شلته قیلدیلر. محمد (عەم) قایدەبارغه ایکانن بلدرمیگنه بیك تیز عسکر جیارغه قوشدی واون مڭ کشی برله مکیارگەهیچ برسیزدرمی مکهنڭ اوستینه قاراغان مرالظهران دیگان طاوغه بیتوب برکیچەده اون مڭ اوطیاقدردی. مکهخلقی «بو نیتکان اوطایکان» دیب عجبلنوب ابو سفیان بله اوچ کشینی قارارغه یباردیلر ابو سفیان وایبداشلری اسلام عسکرینڭ آلی صاقچیلری طرفندن طوطلوب ابو سفیان تلەرتلەمەس شول کیچەده ایمان کیتوردی. ایرته گوسی کون محمد (عەم) اون مڭ کشی برله مکهگه کروب کعبەنی طواف قیلوب وبو کونگەچەاوزینه خلاف بولوب یورگانلرنڭ برنچەسندن باشقەلارن ایمان کیتورتوب(*) واوتکان اشلرن کیچوروب کعبه اچندەگی صنم وبتلرنی یوق ایتدروب وتیره یاقده بولغان مشهور صنملرنیده یوق ایتدروب مکهنڭده اشن بتوردی. محمد (عەم) کوچلاب وصوغشوب بولسەده مکهنی آلورلق قوت حاصل ایتکان ایدی. وحدیبیه معاهدەسینڭ مدتی اوتکانچه طورسەده طوررلق ایدی. لکن سیاسی اشلر فرصت قاچرونی قبول ایتمگانگه وعمر دیگان نرسه کونصاین

(*) بو ایمان البته اخلاصدن توگل ایدی. بو ندەتللرندن ایمان کلمه سینی سویله گان عربلرنڭ کوڭللرنده اسلامیت فائده سینه بریاڭا اعتقاد حاصل بولو توگل بلکه ایمان یرینه کینهواوچ آلو قصدلری اورناشور ایدی.

توكانوب تورغانغه محمد (ع م) مکه نی فتح ایتدی وهر نیچوك بولسه ده اول مقدس یرنی قان توکمی آلورغه تله دی. مصالحه مدتی اوتکاننی کوتلسه وقریشیلرگه صوغش حاضرلگی کوررگه مهلت بیرلسه قانسز قربانسز البته اش بتماس ایدی

مکه فتح قیلنغاچ مکه تیره سندگی قارشی عربلر حنین وطائف صوغشلارن قیلسه‌لرده برام برام جیگله باردیلر ومحمد (ع م) کعبه تیره سندگی خدمتلرنی وباشقه لوازملرنی بیلگولی کشیلرگه طابشروب اوزینك بیعتده گی وعلاسی بوینچه مدینه گه قایتدی.

تنبیه: بارنده یازغانده رساله بك اوزایا تورغان بولغاچ بز محمد (ع م) نك فقه واخلاقه دائر کیتورگان شریعتلرن بیان ایته آلمادق. یوق ایسه هر کون بولوب تورغان احوال ومعاملات بك کوب مسائل فقهیه واصول اخلاقیه نك شریعت طرفندن بیلگولنه بارونده سبب بولغاندر. محمد (ع م) طرفندن کیتورلگان بونرسه‌لرنك بعضسی شاید اصابتنك مندرجات قران قسمنده یاد قیلنور.

محمد (ع م) نك پیغمبرلگنده بولغان هر تورلی حاللر وقت بوقت اینوب تورغان قران آیه‌لری برله چاغشدرله بارسه حاللر قراننی آڭلاوغه قران حاللرنی آڭلاوغه زور یاردم بیره چکلردر. قران اهل اسلامنك غریب چاغنده برروحده اهل اسلام کوچایگاچ ایکنچی روحده بولوب هر حالده مخلصلرن اقناع ومنکرلرن اسکات والزام ایته بارغان زور برقوراللر.

— ٥ —

مکه نی فتح ایتکاچ محمد (ع م) «روم اهل اسلام اوستینه زور عسکر صالا ایکان» دیو ایشتوب قارشی چغارغه حاضرلنه باشلادی. بو وقتده بوندی زور سفرگه عسکر چغاررلق خزینه یوق ایدی وخلقده عسکرلکده یورودن یالغوب یمش باقچه‌لرنده بر آز استراحت ایتارگه تلیلار ایدی.

بس بوسفرگه مال وآزق یتکرو وکشی جیوشدرو بایتاق آور بولدی. مدینه ده بولغان منافقلر «محمد الله رومغه قارشی صوغشونی اوینغه صانی میکان؟» دیب کشی قوطورتالر ایدی وهر تورلی بهانه‌لر

برله بوسفردن قالورغه وکشینی‌ده قالدررغه طروشه‌لر ایدی، هر نیچوك همت ایبه‌لرندن صوغش ایچون کیرکلی مال وآزق جیولوب وقران آیه‌لری ایله قاچیلاب کیراك قدر عسکر جیوب ابوبکرگه اُله‌منی بیروب ویورطینه علی‌نی قالدروب محمد (ع‌م) روم طرفینه چقدی. تبوك دیگان یرگه‌چه کیلوب: أیله، اذرح، جرباء دیگان قبیله‌لر ایله اهل اسلام فائده‌سینه مصالحه یازشوب روم عسکرن یولقدرمی محمد (ع م) مدینه‌گه قایتدی.

اوشبو یلده محمد (ع‌م) اوزی حج‌گه بارمی ابوبکرنی حج‌تورهسی قیلوب مکه‌گه یباردی. هم شول آراده اینگان توبه سورسینی حج اهلینه ایشوتدررگه وبویلدن صوك مشرکلرنك حج‌گه یبارلمیه‌چکلرینی معلوم ایتارگه آرطدن علی‌نی‌ده بباردی. وظیفه‌لر بیلگولی بولغانغه حج کونلرنده ابوبکر برله علی آراسنده آنداي بونذی نرسه بولمادی.

هجرتنك اونچی یلنده محمد (ع‌م) اوزیده حج‌گه باروب توقسان مك کشی بله حج قیلدی وبوحجده اوزینك عمری بتکانلگه‌دائر سوزلر سویله‌ب وسلامتلکی یوق حالنده خلق‌قه خطبه اوقوب واوگوت‌نصیحت قیلوب وکعبه برله منگوگه ایسانلشوب مدینه‌گه قایتدی. وبو وقتده همان اسلامغه کرتلمگان قبیله‌لر هرقایوسی ایلچیلر یباروب اسلامغه کره‌لر ایدی.

وبویلده محمد (ع‌م) آوروب وفات بولدی.

محمد (ع‌م) وفات بولغانده أوس — اوس، خزرج — خزرج، مهاجرلر مهاجرلر ایدی. حتی تبوك سفرنده‌ده بونلرنك هر قایوسنده باشقه‌باشقه اُله‌لر بار ایدی.

خاتمه

— ۱ —

محمد (ع.م)نڭ کوزگه کورنگان وهیچ بر انکارنی قبول ایتمگان خصلتلرندن بری آنڭ کبار نسلندن بولووی، صحبت ومجلسلر برله یخشی تربیه قیلنووی. ایکنچی آنڭ اشنده اخلاصلی وایمانلی بولووی. اوچنچی آنڭ الله اسمندن کیتورگان نرسه‌لرن اوزی چن کوڭلی برله الله‌دن دیب اشانووی. دورتنچی قران آڭا اوزیده مخصوص بر حالت ایله کیلوب اول حالت جنی‌لر وشاشقانلر حالینه برده اوخشاماوی. دخی محمد (ع.م) اوز عمرنده خلقا وسیاسة شوندی اشلر کورساتمشدرکه اول اشلر مجنونلرده وشاشقانلرده توگل بلکه عقللی بك اوقوغان وبك بختلی کمسه‌لرده‌ده اصلا کورلگان وایشتلگان یوقدر. اگر تأریخ محمد (ع.م)دن آرتق ویاخود آنڭ قدر اش کورگان برار کمسه‌نی بلسه رحیم ایتوب کورساتسوند شول ایکاون چاغشدروب باقالم

— ۲ —

محمد (ع.م) حقنده بولغان خوارق ومعجزه‌لر آنڭ احتیاجی بولمغان واول دعوی قیلمغان نرسه‌لردر. فوق العاده همت کورساتکان بر کمسه‌گه بك کوب خارقه‌لر یابشدرمق کوب عصرلردن بیرلی آدم اوغلینی بلالندرغان بر آفتدر. محمد (ع.م) گه‌گنه توگل سید بطال، عمر غیار،

حضرت علی کبی عادی بهاطرلرغه أﷲ نیقدر خارقه‌لر یابشدرغانلر حاضرده هرملت اوزینك معتبر شیخینه کوب کوب خارقه‌لر اسناد قیله شول شیخنك اوز یاننده تورغانده خارقه‌دن اثرده کورنمی اول شیخ عاب عادی بر کشی بولاده طوره.

محمد (ع‌م) گه اسناد قیلونغان معجزه‌لردن بك کوبیسی عقل قاشنده محال وبولالمی تورغان اشد. بعضلری ایسه فراست برله، قرائن واحوال دلالتی برله بلونه تورغان عادی نرسه‌لردر. محمد (ع‌م) اوزی کوب وقتده اوزنده آرتق نرسه‌نك بوقلغینه دلالت قیله تورغان سوزلرنی سویله‌مش، قرآنده‌ده مافوق الطبیعت گمان ایتلگان اشلرنك یوقلغینه دلالت قیلغوچی آیةلری باردر.

محمد (ع‌م) نك احوالی اچنده أیتلگان خوارقلری بغدای اچینه توشکان تاش واقلاری کبك اوز آلدینه آیرلوب وبلنوب طوره‌در. وبو، کوچکانك صوڭنده‌بولغان اشلری آنك مقتضای طبیعت که‌بویصونغان بر آدم بولغانن آپ آچق کورساته‌در. آرتق خوارق ومعجزات مثبت بولو طوروب طورسون حتی آنك أفعال وحرکاتی‌ده عربده موجود ومعروف بولغان افعال وحرکاتنك جنسندن چقمامشدر.

— ٣ —

محمد(ع‌م)نك وفاتی وقتده اورنینه اوطوره‌چق کمسه اوزی طرفندن بیلگولنمه‌مش ایدی. اول اوزی پادشاه اسمنده توگل بلکه پیغمبر اسمنده بولغانغه وپیغمبرلك ولی عهدکه قایتوچی بر لوازم بولمغانغه اول اورننك بتونله‌ی یوغالوب کیتوویده احتمال ایدی، نیتاکه اول اولگاچ مهاجرلر اوزینه، حزرجی‌لر اوزینه، اوسیلر اوزینه ریاست دعواسی قیله باشلادیلر. چاق قالدی محمد(ع‌م) اولگاچ خلافت دعواسیله صوغش چغا یازدی، اگر عبداﷲ (ابوبکر) نك تدبیری کم بولغان بولسه ایدی اول تیزراك خلافتنی ضبط قیلوب آلالمغان بولسه ایدی

شول کونده قبائل عربنڭ تارالوب کیتووی احتمال ایدی. اگر شونده
تارالوب کیتسه بر نیچه عصردن صوڭ طوائف ملوك باشینه کیلگان
اشلر عرب باشینه شونده اوق کیلگان بولور ایدی. عبدالله(*) (ابوبکر)
رسول اللهنڭ خلیفه‌سی اسمی برله اورنغه اوطروب آلغاچ رسول الله
خلیفه‌سی اسمنده بر اورن پیدا بولدی واول اورن آزغه‌می کوبکه‌می
تأمین قیلندی. محمد (ع‌م) اورنینه اوتورغان خلیفه‌سی عبدالله (ابوبکر)
پیغمبر کورساتکان یول برله حرکات سیاسیه‌سنی دوام ایتدردی وآنڭ
کونده مرتدلر وپیغمبرلك دعواسیله آیاقلانغانلر توبه وتأدیب قیلندی.
آندایلر تورلی یاقده کوبایگان ایدی. قران جینالوب حاضرکی قولمرده‌غی
حالینه کیتورلدی. عراق اسمنده بولوب ایرانغه ایپارتلگان عرب قبائلی
ایراندن کوچ برله آلوندی وآنڭ کونده بایتاق یرلر فتح قیلندی
ولکن ولی عهدن بیلگرله‌می وفات بولو قالغانلر ایچون قورقنچلی
بولغانغه عبدالله ایکی یلده اوچ آی توقز کون خلافتی صوڭنده وفات
بولا باشلاغاچ خلیفه‌لککه عمرنی بیلگوله‌دی. عمر ساده‌دل ولکن بك
ثباتلی ایدی حرکات سیاسیه‌نڭ میخانیقه‌سیله تانوشقان ایدی حرکات
سیاسیه‌نی دوام ایتدرو ایچون آرتق نرسه احداث ایتونڭ لزومی
بولمغانغ. اون یل خلافتی وقتلرنده عمر ده اسلام عسکریله بك کوب
یرلرنی فتح قیلدردی اول جمله‌دن ایران، کرجستان قدس عربلر طرفندن
فتح قیلندی، عمرنڭ بوریغی برله بغدادده بصره وکوفه شهرلرینه نیگوز
قورلدی. اسلامیت اسمینه حجازدن باش کوتارگان عرب حرکات
سیاسیه‌سنڭ نتیجه‌سی عمر قولنده حاصل بولدی، یعنی عربستاننی ایکی
یاقدن آشاب کیلگان روم قیصرلری وعجم کسرالری عربلرگه بازنودن
توقتالدیلر عمر اون یل خلیفه‌لك قیلدی صوگره وفات بولدی لکن عمر

(*) آنڭ جاهلیت‌ده‌گی اسمی عبد الکعبه ایکان.

وفاتی وقتنده اوز اورنینه بنی امیه‌دن بولغان بولدقسز عثماننی (*
خلیفه‌لککه بیلگوله‌دی اسلامیت برله عربنڭ نسب یاقلاشوی بتـ
آلمغانغه خلافت عثمانغه قریشیلر توزه آلمادی. وعثمان خلیفه چاغند
بنی امیه‌نڭ فتنه وفسادقه مجبول بولغان کمسه‌لری هر تورلی تلبیس
وقوطورتو یولینه کرشدیلر. عثماننڭ اوز یولنده اوزی بارلق نقاغی
یوق ایدی بالقصد بولماسه‌ده اوز قبیله‌سینه منسوب بولغان کمسه‌لرنی
بالطبع تارتا وترجیح ایته وباشقه قبیله‌گه منسوب بولغان اعیان‌ورچالگ
تیوشلی حق‌لرن بیتکوره آلمی ایدی عثمان خلافتی وقتنده اهل اسلا
طرفندن یبارلمش اسلام عسکری استامبولغه قدر کلدی وآفریقاغه‌د
چقدی. قبریس آداسنی آلدی. عثمان کوننده تورلی تورلی قرآنلر
کورنه باشلاغان ایدی عثمان آنلرنی یوق ایتدروب ابوبکر زماند
یازلغانن کوبایتدردی. سکسکان ایکی یاشنده اوترلدی، قارت‌ایدی
۱۲ یل خلافتی صوڭنده اوز خانه‌سنده قومی طرفندن اوترلوب خلافت
فتنه‌ی آلغه چقدی (*).

— ٤ —

محمد (ع‌م) اوزن اوزی الله طرفندن یاردم بیرلمش حق پیغمبر
دیب بلسه‌ده اوزینڭ رتبه‌سنی تقدیر ایته ورتبه‌سی برله حضورلانه‌در
ایدی. حتی آنڭ اوزندن «آدم، صو بالچق آراسنده چاغنده مین نبی
بولدم»، «مین ماقتانوب آیتمیمن، لکن مین آدم اوغلی‌نڭ سیدی‌من»
دیگان حدیث‌لر روایت قیلنمش والله اسمندن «اگر سن بولماساڭ

(*) عثمان احد صوغشنده‌ده مدینه‌گه آشغوب قایتمش ایدی. عامه اشینه قاتشمغانده
ضررسز بولا تورغان بولسه‌ده توره‌لگنده آنڭ یومشاقلغی ضررسز قالمادی.

(*) اسلام نیگوزینڭ اوزندن اوك طامرلانوب چقغان خلافت وامارت دعوالرن
تصویر ایتوبزنڭ بوکتابمزغه صیوشمغانغه وآنی یازغانده ینه برزور کتاب چغاسی بولغانغه
حاضرگه یازا آلمادق.

ایدی. مین کوکارنی بار ایتماس ایدم» دیگان حدیث قدسی روایت قیلنمشدر. محمد(ع م)نڭ رتبه برله فائدلنووینی تانارغه برده یولیوق، اول اوزن بو پادشاه قدر حرمتلی وامتیازلی طوتادر ایدی. غنیمت مالینڭ بیشدن برینی اوزینه وآلینه بیالگوله‌و، ئلله نقیدر خاتون آلو، دیوار آرقلی قچقر وچیارنی منع قیلو امتیاز بولماسه‌نی بولا؟. آنڭ الڭ زور امتیازی‌ده توحید کلمه‌سینه کروویدر. یریوزنده آدم بالاسینه آندنڭ زور امتیاز بولورغه ممکن توگلدر. (*) آنڭ اصحابینڭ رتبه وامتیاز هوسندن کیچمگانگه اوزی وفات بولغاچده ریاست وخلافت مناقشه‌سی آلغه چقمش وشول مناقشه بوینچه صفین وجمل وقعه‌لری پیدا بولمش واوزلرن خاص مسلمان صاناغان کمسه‌لر محض تخت وریاست استه‌و یوزندن نیچه یوزمڭ جانلرنی قربان قیلمشلردر(*). اسلامنڭ اصلنده ذاتنده شکسز وشبهه‌سز سیاست روحی ایمان واخلاق روحندن کوچلیدر. باطرابوب أیتکانده اسلام عربنی سوتسیالنی روحدن چغاروب لیبیرالنی روح‌قه تارتقان. اهل اسلام معتبرلریڭ هر قایوسنده وهر عصرده آرتق حب نفس، تواضع بویاوی برله بو یالغان کبر وغرورلق کورله‌کیلگان. مسلمانلرنڭ آلدنغیلری قایده‌غنه بولسه‌ده‌هر نیچوك مقتدابه بولورغه‌واوزلری تیره‌سنده اوزلرندن حرمتلوراك کمسه‌نی کورماسکه طروشه‌لر.

— ٥ —

قرآننڭ آیه‌لری محمد (ع م) گه اینگان وآنڭ طرفندن اوقولغانچه بوکونگه‌چه صاقلانوب کیلسه‌ده برسوره‌نڭ اچنده بولغان آیه‌لر آراسنده‌غی مناسبت وترتیبنی توشنوغایت چیتندر. مثلا ٢٨٦ آیه‌دن عبارت بولغان بقره سوره‌سی نیگه‌دائر دیب صوراوچی بولسه‌بیلگوله‌ب برجوابده بیره‌آلماز. برسوره‌نڭ آیه‌لری آراسنده اینولریڭ تاریخی جهتندن ترتیب رعایه

(*) اما رتبه وامتیاز برله فائدلنو مینم طرفمدن تنقید قیلو نمی‌وعیب ایتلمی. بالکه بو بر امر طبیعی وقانون کلی بولغانغه بو حالنڭ عیب ایتاوی اوزی عیب در.

(*) اصل رتبه وامتیاز هوسی طبیعی ایسه‌ده بو یولڭ جان قیو وبیمروهیچ بتماسلك فتنه‌لر چغارو البته عیبنڭ زورسیدر.

قیلنو طوروب طورسون حتی بر اوك سوره‌ده مکیه آیه‌لر ایله مدنیه آیه‌لرنڭ قاتناشی کورنه‌در.

مکه‌ده اوچ یل وحی فترتی حساب ایتلسه پیغمبرلك مدتلری مکه‌ده مدینه‌ده برتیگوز اونار یل بولادر. اگر مکیه سوره‌لر بر له مدنیه سوره‌لرنڭ صانی وآرالرنده بولغان تفاوتلری اعتبار ایتلسه کوب عبرتلی نرسه‌لر اوڭکه چغادر. سوره‌لرنڭ صانینه قارالسه ١١٤ سوره‌دن ٢٧یسی مکیه ٨٧سی مدنیه‌در، آیه‌لرنڭ صانینه قارالسه آلتی مڭ آیه‌نڭ فلان مڭی مکیه وفلان مڭی مدنیه‌در.

مکیه سوره‌لرنڭ اوزلریده آیه‌لریده قسقه‌لق برله ممتاز هم اول آیه‌لرده کوبراك بورنغی پیغمبرلرنڭ قصه‌لری فرشته وجن کبی روحانی نرسه‌لرنڭ ذکری کوبدر. مکیه سوره‌لرنڭ آیه‌لری عامه آڭلاوغه آور اوزکسزراك بر روشده‌در. مدنیه سوره‌لر ایسه اوزلرینکده آیه‌لرینکده اوزنلغی برله ممتاز اوشانداق مدنیه آیه‌لرنڭ کوبیسی ترکلککه متعلق آچق آڭلاشله‌تورغان بر روشده‌در.

قرآننڭ مندرجاتینی تیکشورگانده بن اوزمه بریول طوتدم:

(چونکه اصابتنڭ ٢نچی جزئنی پیدا ایته‌چك مندرجات قرآن مینم طرفمدن قارالانمشدر.)

بر نرسه‌گه متعلق آیه‌لر کیراك قایوغنه سوره‌ده بولسه‌ده اول آیه‌لرنی اوز اوڭاچه برفصلغه جیناب وهر فصلده بولغان آیه‌لرنڭ بارلغندن‌نی حاصل بولغاننی تیکشروب وبیك کوب فصللرنڭ آزاغینه اوزمنڭ خصوصی رأیمنی یازدم. شولای اشلی تورغاچ اوزون اوزنغنه سکساندن آرتق فصل یاصالدی برنچی فصل مثلا: الله نڭ بارلغن اثبات وبیان ایتکان آیه‌لر. ایکنچی فصل الله نڭ برلگن بیان ایتکان آیه‌لر. اوچنچی فصل الله نڭ کمالاتن بیان ایتکان آیه‌لردر. شول روشچه اهل اسلامنڭ اوزینه، کتابیلرنڭ اوزینه، قریشیلرنڭ اوزینه، جهنم وجنت ذکرینڭ اوزینه، حشر نشر ذکرینڭ اوزینه، منافقلرنڭ اوزلرینه، انبیأ سالفه قصه‌لرینڭ

اوزلرینه، محمد (عم) نڭ اضطرابینی بیان ایتکان آیه‌لرنڭ اوزلرینه مخصوص باشقه باشقه فصللری باردر. مونه شولای جیوشدرا تورغاچ اصابت نڭ مندرجات قرآن قسمی ده اوشبو برنچی قسمی زورلغنه بر رساله بولاچاقدر. آنڭ صوڭنده اصابت نڭ اوچنچی قسمی اسلام دینن قبول ایتکان بارچه قوملر وخصوصیله ترك قومینڭ اعتقاد ودین جهتلرینه متعلقدر. مثلا عامّهٔ عرب اسلامنی نیچوك دیب تلقی وقبول ایتکانلر؟ واسلام دینی بلغارلر یرینه نیچوك کیلگان؟ بلغاریلر اسلام دینی نڭ قای یاغینه آرتق اهمیت بیرگانلر؟ اسلام دینی ترك قومینه نیندی قوت بیرگان؟ وحاضرده اسلام دیننده صانالوچیلر اول دیننی نی دیب بله‌لر ونیچوك آڭلیلر؟ ونیچوك حرمت ایته‌لر؟ اسلامیت نڭ واسلام دیننده صانالغانلارنڭ احواللری قایده قاراب کیتوب بارا؟ مونه شول بولاچقدر. قرآن جزما وقطعا اسلامیت نیگزنه تصویب وتصدیق قیلوب مسلمانلرنی ارچه قوملردن نسبت ایتماسلك درجه‌ده اوستکه کوتاره. مسلمان توگللرنی اوزکلی صورتده تکذیب قیله. ذاتا اسلامیت انسانیت اسمینه مساوات وعدالتکه یول بیره دیب أیتو وشونی اثبات ایتو چیتون بولوردیم. واقعا اعتقاد دیگان نرسه شولای اوزکلی بولورغه تیوشدر لکن یالغز کوڭل اشی بولغان اعتقاد ، کشی اوزندن باشقه‌لرغه توگل حتی اوزینه‌ده ایرکلی بولالمی. خصوصا گرچه ریادن غنه بولسه‌ده خلق انسانیت، اسمینه حقانیت، عدالت، تیگلك وتیگوزلك دعوی قیلوب تورغانده انسانیت‌نی یوریغنده تلگه آلمغان بر نرسه‌گه کوچله‌نو وکوچله‌و بایتاق قوماچاولرغه یولقادر.

حضرت محمد کیلگان وقتده اهل دین واهل کتابنڭ غایت احاطه وادراکاری محمد (عم) تلقین ایتکان تصور وتصوبرلردن اوتمه‌گاندر. اول وقتده اهل علم یالغز طبائع وموجوداتده کوب حکمت وسرلر بارلغن مطالعه وتفکر ایده بلوب اول حکمت وسرلرنڭ سلسلهٔ اسبابینه چوموب کیته آلماسلردر. بس اهل فکرنڭ مطالعه وغیرتی بو موجوداتنڭ اوستنده بر بلکلی متعرفنڭ بارلغن اعتقاد ایتدرمشدر. اول وقتدن بو وقتقه‌چه‌ملڭ سنه‌دن آرتق بر وقتنڭ اچنده تجربه وسلسلهٔ اسبابنی تیکشرو ودوام ایتوب بو موجودات اچنده‌گی هر نرسه‌نڭ بر ار سببی بارلغی وهر نرسه اوزینڭ

وجودن موجب بولغان علەلرنڭ نتیجەسی ایدکی معلوم اولمشدر. بس بعثت محمدی برله طولستوی کونلرندەگی آدملرنڭ ایمانلرندەده بر آز آیرمەلر بولماق لازم کلور.

مین اوشبو ١٩٠٨ سـنەده مدینەده ١٢ یل تورغان بر قزانلیدن ایشتدم مکه مدینه ومکه تیرەسندەکی عربلر حاضرده تمامیله بدویت حالنده ایمشلر. قبائل عرب همان وقت سعادتدەکی اسملرنده و اول وقتدغی حاللرنده بولنورلرمش یعنی هر قبیله اوز ینڭ شیخینه مطیع ودائما بر قبیله ایکنچی قبیله برلەنزاع وصوغش قیلماقده و بر برسینڭ مال وحیوانلرن قوالاب آلماقده و بر برسینی قتل ایتمکده وأسیر آلمقده وغیر. . . أعراب آراسنده اوقوغان ویازغان کمسه غایت آز بلکه یوق مرتبەسندەدی.

بعض مسلمانلر: اسلامیت مدنیتسز عربلرنی مدنیتلندرگان وعربنڭ بورنغی عادت جاهلیەسنی قمع وقطع ایتکان دیوب دعوی ایتەلر.

اوشبو کونده أعرابنڭ فقر وآچلقدن قورقوب بالالرن قتل ایتماولری وهرتورلی قبیح اشلرنی قیلماولری براوگەده بیلگولی توگل بلکه أعرابنڭ کشینی چبن اورنینه قتل ایتوی واوچراغاننی تلاب اوتروی وباشقه شونڭ کبی اشلری بیلگولیدر.

پیغمبرنڭ اوزی ظهور ایتکان حجاز ناحیەسینڭ مسلمانلری برله روسیەده وقطایده تارالوب یاتقان مسلمانلری مقایسه ایتکانده بیک قزق عجیب برنسبت ظهور ایتە:

مکه ومدینه تیرەسندەکی نفس محمد کلیاروب اسلام دینن نشر ایتکان عربلرده نەعلم بار؟ نه مسجد بار؟ نەأخلاق اسلامیه بار؟ بلکه برسیده یوق همان وقت جاهلیتدەکی کبی طورەلر. حالبوکه روسیه اچلرنده أللەنیندی یولسز واخلاقسز پوچماقلردەده اوزون منارەلی مسجدلر ومسجدلر قاتنده قرآن حدیث اوقوب شریعتدن دم اوروچی امامار ودین اسلام ایچون جان باغشلارغه تورغان نماز قارتلری طوپ طولی!..

بو ـ نی عجب بو!...

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

A=3043

«یول» کتابخانه‌سی طرفندن نشر قلنغان کتابلر:

توتون I . . . . ۵ تین.
هند ایلی . . . . ۷ «
احادیث قدسیه ترجمه‌لی . . . . . . ۸ «
« « ترجمه‌سز . . . . . . ۶ «
احادیث نبویه II . . . . . . ۶ «
عرفه کیچ توشمده . . . . . . ۵ «

تیزدن نشر ایتیله‌چك:

مصاحف . . . . . . موسی بیگییف اثری.
کمیا . . . . . . عبدالله شناسی «
حساب . . . . . . عبدالله فخری «

(بو حساب ابتدائی ورشدی معلملرینه وعالی صنف شاکردلرینه مخصوصدر).

مراجعت ایچون آدریس:

Казань, Сѣнная, „Юлъ“.

بهاسی ۲۵ تین.